

СТРУКТУРАЛНА И ФУНКЦИОНАЛНА АНАЛИЗА НА ПОЛИТИЧКИТЕ ПАРТИИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Содржина

1. Вовед
 - 1.1 Поимовно-категоријален апарат
 - 1.2 Предмет на истражувањето
 - 1.3 Цел на истражувањето
 - 1.4 Методи, техники и елементи на истражувањето
 - 1.5 Хипотетска рамка
 - 1.6 Прашања за полуструктурирано интервју со партиските функционери
2. Структурална поставеност на политичките партии
 - 2.1 Значењето и влијанието на концептуалната поставеност на Статутот и останатите партиски акти врз поставеноста и структурирањето на органите и телата на политичката партија
 - 2.2 Структурална поставеност на политичките партии, начините на избор на партиските органи и тела и нивните надлежности
 - 2.2.1 Структурална поставеност на централните органи и тела
 - 2.2.1.1 Конгрес/Собрание на политичката партија
 - 2.2.1.2 Претседател на политичката партија
 - 2.2.1.3 Централен комитет/Одбор на политичката партија

2.2.1.4 Извршен комитет/Одбор на политичката партија

2.2.1.5 Генерален секретар/секретар на политичката партија

2.2.1.6 Надзорен одбор

2.2.1.7 Потпретседатели на политичката партија

2.2.2 Структурална поставеност на општинските органи и тела

2.2.2.1 Поставеноста и надлежностите на општинските органи и тела во СДСМ

2.2.2.2 Поставеноста на општинските органи и тела во ЛДП

2.2.2.3 Поставеноста на општинските органи и тела во ВМРО-ДПМНЕ

2.2.3 Структурална поставеност на Местните организации на политичките партии

2.2.3.1 Структурална поставеност на Местните организации во СДСМ

2.2.3.2 Структурална поставеност на Местните организации на ВМРО-ДПМНЕ

2.2.3.3 Структурална поставеност на Местните организации на ЛДП

2.2.4 Структурална поставеност на Градските организации на политичките партии

2.2.5 Структурална поставеност на партиските унии, клубови и останати асоцијации

2.2.5.1 Структурална поставеност на младинските организации на политичките партии

2.2.5.2 Структурална поставеност на организациите на жени на политичките партии

2.2.6 Избрани претставници на политичките партии

3. Начини на функционирање на политичките партии

3.1 Влијанието на концептуалната поставеност и меѓусебниот сооднос на Статутот и останатите партиски акти врз организационата и структуралната поставеност на партиските органи и тела; можности и потреби од на ефикасноста во функционирањето нивно менување заради зголемување

3.1.1 Улогата на партиските акти на СДСМ и нивната примена во практичниот начин на партиско функционирање

3.1.2 Улогата на партиските акти на ВМРО-ДПМНЕ и нивната примена во практичниот начин на партиско функционирање

3.1.3 Улогата на партиските акти на ЛДП и нивната примена во практичниот начин на партиско функционирање

3.2 Членување во политичка партија и начин на зачленување

3.3 Начин на избирање на Општински органи на партијата

3.3.1 Начин на избирање на општински органи во СДСМ

3.3.2 Начин на избирање на општински органи во ЛДП

3.3.3 Начин на избирање на општински органи во ВМРО-ДПМНЕ

3.4 Вклученоста на општинските органи во процесот на избор на централни органи

3.4.1 Вклученоста на општинските органи во процесот на избор на централни органи во ВМРО-ДПМНЕ

3.4.2 Вклученоста на општинските органи во процесот на избор на централни органи во СДСМ

3.4.3 Вклученоста на општинските органи во процесот на избор на централни органи во ЛДП

3.5 Вклученоста на општинските органи во процесите на предлагање и селектирање на носители на јавни функции (пратеници, градоначалници и општински советници)

3.5.1 Вклученоста на општинските органи во процесите на предлагање и селектирање на носители на јавни функции (пратеници, градоначалници и општински советници) во ВМРО-ДПМНЕ

3.5.2 Вклученоста на општинските органи во процесите на предлагање и селектирање на носители на јавни функции (пратеници, градоначалници и општински советници) во СДСМ

3.5.3 Вклученоста на општинските органи во процесите на предлагање и селектирање на носители на јавни функции (пратеници, градоначалници и општински советници) во ЛДП

3.6 Можности и начини на контрола на општинските органи и членството над работењето на централните органи

3.7 Начин и механизми на контрола и координација од страна на централните партиски органи врз општинските органи

3.7.1 Начин и механизми на контрола и координација од страна на централните партиски органи врз општинските органи во ВМРО-ДПМНЕ

3.7.2 Начин и механизми на контрола и координација од страна на централните партиски органи врз општинските органи во СДСМ

3.7.3 Начин и механизми на контрола и координација од страна на централните партиски органи врз општинските органи во ЛДП

3.8 Начин на вклученост на централните органи во процесот на предлагање и селектирање на носители на јавни функции (пратеници, градоначалници и советници)

3.8.1 Начин на вклученост на централните органи во процесот на предлагање и селектирање на носители на јавни функции (пратеници, градоначалници и советници) во ВМРО-ДПМНЕ

3.8.2 Начин на вклученост на централните органи во процесот на предлагање и селектирање на носители на јавни функции (пратеници, градоначалници и советници) во СДСМ

3.8.3 Начин на вклученост на централните органи во процесот на предлагање и селектирање на носители на јавни функции (пратеници, градоначалници и советници) во ЛДП

3.9 Процедури и постапки на донесување на важни партиски одлуки

3.9.1 Процедури и постапки за донесување на важни партиски одлуки во ВМРО-ДПМНЕ

3.9.2 Процедури и постапки за донесување на важни партиски одлуки во СДСМ

3.9.3 Процедури и постапки за донесување на важни партиски одлуки во ЛДП

3.10 Механизми на контрола од еден централен партиски орган над друг централен партиски орган

3.11 Начини на мобилизација на партиското членство во неизборен период

3.12 Можности за постоење и функционирање на парафракционерство во рамките на политичката партија

3.13 Административен капацитет на политичките партии

3.13.1 Административен капацитет во ЛДП

3.13.2 Административен капацитет во ВМРО-ДПМНЕ

3.13.3 Административен капацитет на политичките партии во СДСМ

3.14 Помошни органи и тела на политичките партии; механизми и начини на нивното функционирање

3.14.1 Помошни органи и тела, механизми и начини на нивното функционирање во ВМРО-ДПМНЕ

3.14.2 Помошни органи и тела, механизми и начини на нивното функционирање во СДСМ

3.14.3 Помошни органи и тела, механизми и начини на нивното функционирање во ЛДП

3.15 Потреба од зајакнување на партиските капацитети

3.15.1 Потреба од зајакнување на партиските капацитети во СДСМ

3.15.2 Потреба од зајакнување на партиските капацитети во ВМРО-ДПМНЕ

3.15.3 Потреба од зајакнување на партиските капацитети во ЛДП

3.16 Модели за селекција на кадар за раководни партиски функции

3.16.1 Модел за селекција на кадар за раководни партиски функции во ВМРО-ДПМНЕ

3.16.2 Модел за селекција на кадар за раководни партиски функции во СДСМ

3.16.3 Модел за селекција на кадар за раководни партиски функции во ЛДП

3.17 Можности за подобрување на демократската атмосфера во партиите

3.17.1 Можности за подобрување на демократската атмосфера во ВМРО-ДПМНЕ

3.17.2 Можности за подобрување на демократската атмосфера во СДСМ

3.17.3 Можности за подобрување на демократската атмосфера во ЛДП

4. Сознанија и наоди произлезени од интервјуа и анкета

5. Заклучни согледувања

6. Библиографија

1. Вовед

Политичките партии ја имаат најголемата функција во процесот на претставување на интересите на граѓаните, креирањето на власта и регрутацијата на кадри во вршењето на јавните функции. Од големо значење за демократизацијата на политичкиот систем на Република Македонија, како и за ефикасноста во процесот на одлучување во државните институции, е организационата поставеност на политичките партии како основни фундаменти на политичкиот живот во државата. Токму оваа поставеност е предмет на анализа во овој труд и истата е направена од неколку аспекти. Тука е вклучена анализата на структурата и функционирањето на политичките партии како најважен аспект којшто дава најрелевантни информации за тоа каква е реалната поставеност на политичките партии, каков демократски амбиент владее во нив, каков е односот помеѓу партиските акти и теориската дефинираност на партиите содржана во овие акти, од една страна, и функционирањето на партиите во пракса, од друга страна. Исто така, направена е анализа на некои други многу важни елементи коишто оставиле трага во функционирањето, а кои се содржани во севкупното делување

на политичките партии во текот на периодот на плурално живеење во Република Македонија. Истражувањата се правени од декември 2011 година па сè до крајот на јуни 2012 година.

Теориски аспекти на политичката партија

Политичката партија е онаа движечка сила која ја трансформираат апстрактната идеологија во практичен легислативен ефект, така што во политиката идеите и вредностите не можат да постојат, да се реализираат и самовреднуваат изолирано едни од други.

Политичарите, без разлика дали се дел од владејачката структура или се дел од опозицијата, дејствуваат во рамките на партијата на која ѝ припаѓаат и се лимитирани во своето дејствување од самата партија и од силата на убедувањето на нејзините членови.

Демократското водење на политиката денес е неможно без да се оформат одредени политички партии, како и без постоењето на плурализмот на политичката сцена. Основна цел на политичките партии е учеството во власта или непосредно влијание врз неа. Со агрегација на сопствените интереси во политичките платформи, програми и предизборните ветувања, како и со артикулација на групниот и поединечниот интерес во рамките на партијата и општеството, политичките партии им овозможуваат на граѓаните да го изберат моделот и начинот на којшто тие ќе бидат водени.

Поимот политичка партија има латинско потекло. Тој потекнува од зборовите *pars* (дел од некоја целина), *partie* (со значење на делба), кое би можело да се толкува како дел кој ќе може идејно-политички и организациски да се издвои од целината, но кој, доколку се покаже за потребно, ќе биде суштински способен повторно да се поврзе со целината и со нејзиниот есенцијален дел кој и натаму останува сочуван. За првпат поимот политичка партија се употребува

во првата половина на XIX век, и тој доаѓа како замена за дотогаш употребуваните зборови *facio* - чинење и секта - делба.

Дефинирање на политичките партии

Најопштата дефиниција со која се дефинираат модерните политички партии е: *Политичките партии се доброволни политички организации чијашто демократска цел е вршење контрола врз системот на владејачката политика преку избор на свои членови кои ќе бидат нејзин составен дел.*

Според Едмунд Бурке: *Политичката партија е организација во која граѓаните се обединуваат со цел промовирање на националните интереси врз основа на некои одделни принципи кои се прифатливи за сите.*

Таа е организирано здружување на граѓаните за изразување на нивните заеднички интереси. Улогата на политичките партии е да ги поврзуваат граѓаните и власта, да создаваат облици на партиципација на граѓаните во политиката, да се етаблираат како средство за селекција и создавање на елити. Модерниот поим за политичката партија се состои од 4 елементи:

- носител е на една идеологија;
- организацијата и е трајна;
- главна цел е освојување на власта и
- се бори за обезбедување широка поддршка кај народот.

Гунтер и Дајмонд утврдуваат 3 критериуми за типологија на партиите:

- Според природата на партиската организација: некои партии развиваат масовно членство, а некои се тесно организациски поврзани;
- Според партиската определба: партии кои произлегуваат од идеологии на познати филозофи; партии со нејасно дефинирани

програмски определби; партии кои застапуваат интереси на една етничка група и партии со хетерогена понуда.

- Според стратегијата и облиците на однесување на партиите: партии кои ги прифаќаат правилата на демократска игра; партии кои се полулојални на демократските норми и партии кои се анти-системски.

Политичките партии во демократијата

Демократијата е директна спротивност на партиската држава. Граѓаните влегуваат во политичките партии заради остварување на своите интереси. За да може повеќепартискиот систем да функционира демократски, треба да се исполнети следниве услови: владеење на правото, внатрешна демократичност на партиите, разноликост на идеолошки и политичките програми, политичка култура заснована на почитување на правилата на играта.

Според денешното современо сфаќање, политичките партии претставуваат општоприфатен легитимен и вредносен сегмент во вкупниот политички живот на секоја демократска држава.

Иако според одредени конзервативни кругови отсекогаш постоело мислење дека политичките партии се во состојба на отфрлање, сепак од аспект на бројноста, политичките партии се во постојан пораст, односно нивниот број константно расте. Во доцниот 20 век партии се формирани скоро на секој дел од светот. Тие се поголеми, посилни и подобро организирани отколку оние од 19 век. Растот на политичките партии во многу големи организации можеби е виновен за чувството на слабост од страна на индивидуите кои се инволвирани во нив. Ова е проблем кој е почувствуван од поединци кои се дел од некоја голема политичка партија. Тешкотиите ги имаат и оние новоформирани партии, кои, токму поради големината на веќе постоечките партии, не можат да бидат сфатени сериозно од страна на електоратот, а со тоа се предизвикува фрустрација и нетрпеливост во партискиот систем.

Но, сепак, е тешко да се замисли како ќе функционира демократијата во големите индустријализирани земји без да постојат во нив политички партии. Во модерниот свет, демократијата и политичките партии се двете страни на една иста реалност, внатрешноста и надворешноста на една иста фабрика.

Политичката партија е онаа движечка сила која ја трансформираат апстрактната идеологија во практичен легислативен ефект, така што во политиката, идеите и вредностите не можат да постојат, да се реализираат и самовреднуваат изолирано едни од други.

Политичарите, без разлика дали се дел од владејачката структура или се дел од опозицијата, дејствуваат во рамките на партијата на која ѝ припаѓаат и се лимитирани во своето дејствување, од самата партија и од силата на убедувањето на нејзините членови.

Политичките партии вршат неколку функции: репрезентативна, мобилизаторска и инклузивна, насочување на релевантни информации до граѓаните, влијание врз дефинирање на јавните политики, јакнење на општата политичка култура итн.

Според тоа, политичките партии претставуваат политички здруженија, кои ги регистрираат и артикулираат политичките мислења и социјалните, интереси на еден народ и се обидуваат, преку кандидатите поставени од нив, да ги реализираат зацртаните програми и политики. Нацрт-програмата е една од најважните задачи на партиите. Притоа треба да се прави разлика меѓу изборната програма, конкретните планови за следниот период на мандат и програмата на принципи, која ги формулира носечките политички и темелни вредности и долгорочните цели на партијата. Иако, речиси, сите партии чувствуваат обврска и се стремат кон водечките демократски идеали: слобода, еднаквост и солидарност, нивните програмски разлики се препознатливи бидејќи различно ги потенцираат базичните демократски норми. Ваквото потенцирање честопати потекнува од фазата на создавање на партиите.

Политичките партии на работничкото движење, првично создадени како движење на социјален протест, се појавиле со цел да бараат политичка рамноправност за долните слоеви. Според нив, државата треба да се насочува во интерес на овие цели, а не да препушти сè на слободната игра на силните.

Либерално-граѓанските партии своето тежиште го ставаат врз индивидуалната слобода на секој граѓанин. Поаѓајќи од оваа точка, тие ги формулираат своите барања кои имаат за цел државно-правно ограничување и контрола на државата.

Во, речиси, сите земји од Западна Европа, покрај овие две веќе класични партиски групации, постојат една христијанска и истовремено една конзервативна групација, кои со различни религиозни насоки се обидуваат да креираат политика од почвата на христијанското убедување и кои посебно се отворени кон проблемите на Црквата. Покрај ваквите партиски групации, во многу политички системи можеме да видиме сè уште посебни регионални партии што чувствуваат обврска кон идејата за федерализмот за претставување на специјалните интереси на својот, по правило, историски и географски посебно карактеристичен регион¹.

Многу партиски системи во Западна и Средна Европа, покрај овие главни струења, познавале или сè уште познаваат десни или леви партиски крила, независно дали се марксистичко-ленинистички или национал-фашистички, претставуваат екстремни позиции и водат политика на принципиелна опозиција против системот на парламентарно-плуралистичка демократија. Нивната јачина е индиција за прифатеноста на парламентарната демократија меѓу населението.

Јасната неспособност на постоечките партии во своите програми рано и доволно енергично да ги опфатат новите проблеми на екологијата и обезбедувањето на нашите природни услови за живот, како и истото да го почитуваат во праксата, доведе до создавање на еколошки движења, кои по извесно време можат да се пробијат и како парламентарни партии. Ова во

¹ Галагер, Мајк и Мичел, Пол: Политика на изборни системи, Академски печат Скопје, 2009, 25 стр.

меѓувреме доведе и до прифаќање на еколошки теми од страна на сите партии, макар и со различен интензитет.

Изборните битки стануваат сè посиромашни во третирањето на различни теми. Во многу случаи, партиите се разликуваат само уште во потенцирањата, така што водечките личности или владините состави за избирачот стануваат вистинското обележје по коешто се разликуваат партиите.

Ова не останува без ризик бидејќи ако партиите вршат само патронажа на службите и се насочени само кон обезбедување или освојување на политичката моќ, независно од политичките програми и содржини, тогаш истите за избирачот ќе станат непредвидливи и без супстанца.

Големите општествено-политички алтернативи, можноста за револуционерни програми, речиси, и да не постојат повеќе во нашиот технолошко-научен свет, иако постојано се појавува обид за идеолошко профилирање и поларизирање на партиско-политичките програми. Но, еден континуиран демократски развој е можен во смената на партиите само кога сите партии го прифаќаат целокупниот систем со своите вредносни темели. Тоа, секако, не значи дека не постојат различни политички концепти, зависно од традицијата и начинот на мислење, поимањето на животот и темпераментот на политичките партии.

Партиите, во поставувањето на своите задачи, не смеат да се гледаат како следбеници на политичките водачи бидејќи политичката работа при изборот треба да се стави, барем, на дискусија. Легитимно е, победничката партија со своите приврзаници да ја заземе врвната позиција во државата. Нивните водачи од партиски политичари стануваат носители на јавните служби. Тоа не ги дели од партијата, но им поставува зголемена доза на одговорност. Тие, во владината служба треба да служат како реализатори на програмата на нивната партија, како и да ги претставуваат нејзините интереси и истовремено да ѝ служат на целината.

Дали тоа ќе им успее, зависи од квалитетот на партиското раководство, но и од поврзувачката сила на програмата и дисциплината на таа партија. Колку и да е

тешко да се биде истовремено водач на партија и државник, мора да се знае дека само преку политичките партии е можно едно демократски обврзано политичко водење и владеење.

Демократија може да се увиди и детектира само онаму каде плуралистичкото општество може да стане активно преку организирани интереси и каде суверениот народ сам ги избира своите политички концепции и водачи преку посредство на политичките партии.

Во еден демократски политички систем, самите политички партии играат функционална улога во политичкиот систем на тој начин што претставуваат екстрактор на индивидуалната волја на граѓанинот, контрактор на заедничката и единствена волја на граѓаните (политичката програма на партијата) и трансмитор и реализатор на интересите, целите, заложбите и идеите на групата која ја репрезентира дејноста на партијата².

Денес, во науката за политичките системи се води дебата дали современата репрезентативна либерална демократија е адекватен политички систем кој овозможува плодотворно формулирање и откривање на заедничката волја на граѓаните, поточно, дали репрезентативната демократија, како систем, може да обезбеди учество во власта (електорално и референдумско)!?

Приврзаниците на афирмативната позиција токму политичките партии ги сметаат за елементи во политичкиот систем кои ја имаат задачата да ја апстрахираат и модулираат народната волја. Нормативно анализирани, политичката партија треба да биде индикторот на чувството на одговорност на избраните во однос кон избирачите и култиватор на тоа чувство. Денес, политичката партија егзистира во политички систем (демократски) во кој е нужно етаблиран народен суверенитет со чија помош политичката моќ или авторитет се наоѓа во рацете на народот (електорално и референдумски). Во науката за политичките системи, самите модерни партии се дефинираат како доброволни политички организации чија демократска цел е вршење контрола врз системот на

² www.dadalos.org/mzd/parteien/Grundkurs3/parteien.htm.

владејачката политика преку избор на свои членови кои ќе бидат нејзин составен дел и ќе се заложат за остварувањето на националниот општ интерес.

Но, политичката пракса како да се противи на адекватноста на оваа одредба. Имено, практички гледано, политичките партии имаат многу поголема моќ и можности, отколку негувањето на националниот интерес. Целите и праксата на повеќето политички партии не се толку насочени кон промовирање на националниот интерес, тие често делуваат спроти него. Македонската политичко-економска транзиција и приватизација на општествениот капитал, толку јасно сведочи дека во делувањето на политичките партии често недостасува она нормативно чувство за национален интерес. Сопствените интереси секогаш се поделотворни во однос на политичката акција на партијата.

Во пошироко значење, организирањето може да се замисли како процес на изработување на организациска структура која претставува уредување и создавање меѓусебен однос на компонентните делови. Организациската структура има способност за стабилност и континуитет кои ѝ овозможуваат на организацијата да ги преживее доаѓањата и заминувањата на поединците и да ги координира дејствувањата со околината. Организациските облици се основна форма во која индивидуите и групите се обединуваат во остварување на заедничките цели. Во нив членовите ги остваруваат правата и обврските утврдени со статутите на партиите. Најчесто, организациската структура е територијално утврдена.

Основните облици се обединуваат во општински, реонски и национални форми на организирање со што се утврдува и нивото на организација во политичките партии.

Внатрешната организациона структура на политичките партии е еден од критериумите според кој се врши типологијата на политичките партии. Иако постоечките типологии датираат од периодот на деветнаесеттиот и средината на дваесеттиот век, сепак и денешните обиди на типологизација не го исклучуваат овој критериум. Од првите обиди на партиско организирање до денес, генерално

можат да се издвојат неколку облици најчесто користени во организационата партиска пракса. Тоа се: кокаси (одбори), бранчеви (секции), ќелии и милиција.

Овој облик на организирање на политичките партии носи и други називи: одбори, комитети, клики или котерии. Кокасот се состои од мал број членови. Големината на кокасот зависи од големината на влијанието врз водечките луѓе. Иако не е бројно голем, фактички е моќен. Бројот не е пресуден за неговата моќ, туку квалитетот на неговите членови. Активноста на кокасите е сезонска, од избори до избори, па затоа остава впечаток на непостојана структура. Во периодите меѓу изборите неговата активност е мала, се сведува на продолжување на врските со мал број граѓани на територијата на кокасот. Минимална е улогата на членството и формалната организациска структура.

Бранчот, како облик на внатрешно партиско организирање, се поврзува со потребата од привлекување масовно членство во политичките партии. Како основен облик, првенствено, бил прифатен во социјалистичките и социјалдемократските партии. Подоцна, бранч системот бил прифаќан и од конзервативните и партиите во центарот. Но, разликата меѓу нив е во реалното користење на организациската форма.

Бранчот настојува да вовлече што поголем број членови и со тоа да ја зголеми нивната вкупна моќ. Има тенденција во поголемите градови да се мултиплицира и заснова на квартави, местни заедници. Некои партии ја усвојуваат внатрешната поделба на бранчот на помали организации на членови кои се затворени како одделенија и ограноци. Во Германија и Австрија тоа се блокови или куќни одделенија, а во Француската социјалистичка партија - групи.

Бранчот е активен и после изборната кампања. На состаноците не се дискутира само за изборите, туку и за други политички прашања. Често доаѓа партиски инструктор од центарот кој образложува прашања околу проблемите за развојот на партијата или дава информации од прва рака. Бранчот обезбедува усвојување на изборната политика и политичко перманентно воспитување на членовите, овозможувајќи вклучување на масите во политичкиот живот. Тоа е

причина што некои партии ги заменуваат кокасите со вкрстување на бранчот и ќелијата за помасовно кооптирање во организациската политичка структура.

Додека кокасот и бранчот се распространети на одредена територија, ќелијата за основа го има работното место на членот. Таа ги обединува луѓето кои работат на исто работно место- фабрика, администрација, продавница итн. Многу ретко ќелиите се формираат на територијален принцип. Ќелијата, како основен облик, се појавила во Болшевичката партија, со цел да ги обедини сите членови на Партијата и да создаде услови да се развиваат и делуваат како субјекти на револуционерната преобразба на општеството. Класичната ќелија има 15 – 20 члена, додека бранчот има од 100 до неколку илјади членови. Ако ќелијата брои повеќе од 100 члена, се смета дека не е функционална бидејќи во голема ќелија не може да се врши влијание на секој член и секојдневно да се следи неговото ангажирање, а принцип на ќелијата е секој ден да се знае којшто работи. А тоа значи дека и воведувањето на голем број раководители со ќелиите е одличен предуслов за бирократизација на организацијата, што искуството од организирање во чисто ќелиски облик и го истакнува во преден план.

Како облик на организирање користена е и од тајните организации, револуционерни, терористички итн. Малиот број членови овозможува брзо информирање, лесна комуникација, ефективност и ефикасност во спроведувањето на целите, цврста и стабилна дисциплина и едноставен систем на контрола. Со тоа ќелијата, како основен облик на организирање на политичката партија, не е погодна за развој на внатрпартиската демократија.

Како основен облик на организирање на политичките партии милицијата е дискутабилна. Таа е усвоена како назив за елитните членови на партијата, оние кои слепо се послушни, како верници. Ваков третман милицијата добила под влијание на фашистичките партии, првенствено националсоцијалистичката партија на Германија. Но, милицијата како организациски облик, освен во фашистичките, се појавувала и се појавува и во други политички партии. На пример, во комунистичките партии во некои европски земји после Втората светска војна постоел ваков облик на организација. Некои партии ја основаат во воена

ситуација или за воени цели како воена организација која во мирнодопско време се распушта или се преобразува во државна организација, или се вклопува во државната воена организација, во зависност од карактеристиките на целокупната политичка состојба и клима.

Милицијата е така организирана за да изгледа како вистинска воена формација: униформи, оружје, знамиња, маршеви, паради и редовни вежби. Во секојдневната политичка пракса се појавува како инструмент за насилство во рацете на партиските форуми. Голема е власта на партиските лидери над милицијата. Тие ја употребуваат и против политичките противници и против сопствените непослушни членови. Денес, во демократски развиените, па и оние во развој земји, законската регулатива не дозволува формирање ваков тип на организациски облик, но искуството покажува дека во кризни моменти „од зад завеса“ никнувале вакви формации под назнака: борба за човекови права, одбрана на татковината, одбрана на територија итн.

Денес милицијата, или какво и да е нејзиното именување, не е основен организациски облик, туку само повремен, кој во даден момент реализира активности кои субјектите во политичкиот процес не успеале да ги менаџираат на друг, демократски начин.

Политиколошката теорија им посветува големо внимание на политичките партии, како од аспект на нивното дефинирање, така и од аспект на нивна класификација. Иако термините „големи“ и „мали“ политички партии се користат од страна на релевантен број на автори, сепак не може да се сретне јасна дистинкција за нив. Следствено, термините „големи“ и „мали“ партии се користат во теоријата, иако за нив не постои јасна дефиниција, односно толкувањето на овие термини се остава на самите автори или самиот читател.

Кога се зборува за оваа поделба треба да се забележи дека во науката многу поголемо внимание им се посветува на големите политички партии, како од теориски така и од емпириски аспект. Интересот за помалите партии кај политиколошката научна јавност се буди главно во последните години, како

резултат на искуствата на одредени држави кои покажуваат дека во одреден историски период одлуката на малите партии со кого ќе коалицираат го одредувал носителот на власта³.

- **Законската рамка во Република Македонија во врска со политичките партии**

Законот за политички партии ги утврдува следниве услови за формирање на политички партии: тие можат да бидат основани од најмалку 1.000 државјани на Република Македонија кои имаат избирачко право и кои го дале својот потпис за основање на политичката партија. Регистрацијата на политичката партија е задолжителна на секои четири години со собирање и поднесување на нова листа од 1000 потписи (член 11, Закон за политички партии).

За да бидат регистрирани, новоформираните партии мора во рок од 30 дена од датумот на нивното основачко собрание да поднесат барање до основниот суд под чија јурисдикција се наоѓа нивното седиште (член 18, Закон за политички партии). Ова барање треба да содржи:

- Записник од основачкото собрание;
- Одлука за основање;
- Изјави за основање;
- Статут на партијата и програма за нејзината работа ;
- Одлука за избор на органи на политичката партија во која ќе бидат наведени имињата на претседателот на политичката партија и на лицето (лицата) одговорно(и) за материјално- финансиското работење на партијата;

³ Ware, Alan. Political Parties and Party Systems. Oxford: Oxford University Press, 1996. str 24.

- Уверенија за државјанство на основачите и
- Приказ на ознаката на политичката партија.

Судот го проверува барањето и поднесените документи дали се комплетни и дали се исполнети условите дадени во Законот за политички партии и доколку е задоволен издава одлука за внесување на политичката партија во судскиот регистар. Во случај барањето да не е потполно или програмата, статутите, името и логото се во спротивност на Законот, тој бара од подносителот да ги направи потребните корекции. Доколку резултатот на овој процес и понатаму е незадоволувачки, го одбива барањето.

Оваа одлука е предмет на жалба пред Апелацискиот суд во Скопје (членовите од 20 до 25, од Законот за политички партии). Копија на сите податоци содржани во децентрализираните судски регистри се чува во централниот судски регистар на политички партии што се наоѓа во Основниот суд Скопје 2 (член 17-а, Закон за политички партии). Овој регистар – што ги содржи името, скратеното име, седиштето на партијата, како и имињата на нејзиниот претседател или претставници и лицето/лицата задолжено(и) за материјално-финансиското работење на партијата – е од јавна природа (член 17, Закон за политички партии)

Од моментот на внесување во судскиот регистар политичката партија се здобива со статус на правно лице и мора да отвори банкарска сметка во наредните 15 дена (член 26, Закон за политички партии). Од тој момент натаму партијата е одговорна за своите обврски за што гарантира со целиот свој имот. При дефинирањето на поимот облици на организирање на политичките партии се користат термини и категории од областа на менаџментот. За подобро разбирање неопходно е разграничување на термините организација, организациска структура и организациски облици.

1.1 Поимовно категоријален апарат

Под терминот **структурална анализа** се подразбира анализа на хоризонталната и вертикална структура на политичката партија, односно анализа на партискиот Конгрес односно Собрание како највисоки партиски органи, Централните комитети или одбори⁴ како органи кои имаат „законодавна функција“, извршните органи на централно ниво, извршните органи на општинско ниво, помошните тела претставени преку партиските комисии, посебните структурни единици како што се организациите на млади, жени, ветерани и разни совети, како и административната поставеност, организираност и капацитет на политичката партија.

Под **функционална анализа** се подразбира анализа на релациите и односите коишто постојат помеѓу органите и телата во рамки на една политичка партија и моделите на координација и контрола кои функционираат во неа.

Предмет на истражување

Што е она што беше предмет на истражување и кое што се стави во функција на докажување на генералната хипотеза? Беше направена:

- Анализа на основните структурни карактеристики на политичките партии во Република Македонија,

- Анализа на спецификите на македонските политички партии во споредба со некои политички партии во Европа и САД;

- Анализа на моделот на контрола од повисоките над пониските партиски структури;

⁴ Политичките партии користат различни термини за називите на партиските органи. Највисокиот партиски орган во ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ се нарекува Конгрес додека во ЛДП се нарекува Собрание. Еквивалент на Централниот комитет на ВМРО-ДПМНЕ во СДСМ и ЛДП е Централниот одбор. Слична е состојбата и со називите на останатите партиски органи и тела.

- Анализа на моделот на координација на работењето на политичките партии;
- Специфики на моделот на координирање и контролирање во период на предизборна кампања, како и
- Анализа на моделот на раководење со административните органи на политичките партии.

Цел на истражувањето

Целта на ова истражување беше:

- Да се утврди спецификата на организационата поставеност на политичките партии во Република Македонија;
- Да се утврди степенот на демократичност во политичките партии во Република Македонија и
- Да се утврди кој партиски орган има реална моќ, а кој формално-статутарна моќ на одлучување.

1.4 Методи, техники и елементи на истражувањето

Во текот на подготовката на трудов беа употребени стандардните методи: анализа, синтеза, класификација и компарација и беа употребени техниките анализа на содржина со конкретизација на документи и интервјуа. Заради ефикасно истражување, беше подготвен инструмент-образец за анализа на документи и протокол-потсетник за полуструктурирано интервју. За таа цел беа формулирани 18 унифицирани прашања според кои се вршеше истражување по

принципот на правење на интервјуа со еминентни претставници на политичките партии- прашања кои им беа поставени на сите соговорници. Исто така, беа формулирани уште неколку сета на прашања коишто се однесуваа на секоја политичка партија посебно, а коишто беа формулирани врз база на претходна анализа на партиските акти. Тие прашања требаше да дадат одговор на некои специфичности на самата политичка партија или одговор на некои нелогичности коишто изискуваа дополнително објаснување од партиските функционери со коишто беа реализирани интервјуата.

Анализата е направена на три политички партии: ВМРО-ДПМНЕ, Социјалдемократскиот сојуз на Македонија и Либерално-демократската партија, како најбројни и идеолошко различни политички партии во Република Македонија. Од анализата е изоставена некоја од политичките партии во кои најголемиот број на членовите припаѓаат на втората по бројност етничка заедница во Република Македонија, заради неможноста да се анализираат партиските документи кои во овие политички партии, во најголем дел, се на албански јазик. Заради поголема веродостојност на истражувањето беа спроведени 15 интервјуа, во просек со по 5 претставници од секоја политичка партија, функционери и претставници на раководни органи, поранешни или актуелни, како на централно така, и на локално ниво.

Заради поголема теориска втемеленост на истражувањето, беше консултирана поширока политиколошка литература која се однесува на политичките партии, како во Република Македонија, така и во Европа и САД, литература поврзана со организационата структура на политичките партии, теоријата на одлучувањето и сл.

1.5 Хипотетска рамка

- Генерална хипотеза

Генералната хипотеза којашто е предмет на докажување во овој труд е: **Ако во политичката партија има јасно дефинирани модели на контрола и координација и востановена демократска организациска култура, тогаш ќе има поефикасно раководење на политичката партија и поголема внатрешна демократија.**

- Прва посебна хипотеза

Ако во политичката партија има јасно дефинирани модели на контрола и координација, тогаш ќе има поефикасно раководење на политичката партија и поголема внатрешна демократија.

Независна варијабла: дефинираност на моделот на координација и контрола на политичката партија

Зависна варијабла 1 - раководење на политичката партија

Зависна варијабла 2 - внатрешна демократија

- Втора посебна хипотеза

Ако во политичката партија има востановена демократска организациска култура тогаш ќе има поефикасно раководење на политичката партија и поголема внатрешна демократија.

Независна варијабла - востановена организациска култура

Зависна варијабла 1 - раководење на политичката партија

Зависна варијабла 2 - внатрешна демократија

1.6 Прашања за полуструктурирано интервју со партиските функционери

Со цел да дојдеме до релевантни заклучоци поврзани со поставената хипотеза и двете посебни хипотези, беа формулирани 17 унифицирани прашања според кои се вршеше истражување по принципот на правење на интервјуа со претставници на политичките партии како на државно, така и на локално ниво. Исто така, беа формулирани уште неколку сета на прашања коишто се однесуваа на секоја политичка партија посебно, а коишто беа формулирани врз база на претходна анализа на партиските акти. Овие прашања требаше да дадат одговор на некои специфичности на самата политичка партија или одговор на некои нелогичности коишто изискуваа дополнително објаснување од партиските функционери со коишто беа реализирани интервјуата.

1. Што е потребно да се подобри во Статутот на партијата во однос на организационата поставеност на партијата и структурата на органите и телата?
2. Кои се основните разлики во однос на структурата и релациите меѓу органите и телата меѓу вашата политичка партија и сестринските партии од европските земји?
3. На кој начин се одржуваат контактите со членството и истото се мобилизира за партиски активности во неизборен период?
4. На кој начин, во пракса, се избира раководството на општинско ниво и како ја оценувате вклученоста на партиското членство во овој процес?
5. Како општинските органи се вклучени во процесот на избор на централните органи?

6. Како општинските органи се вклучени во процесот на предлагање ,од една страна, и селектирање, од друга страна, на носители на јавни функции (пратеници, градоначалници и општински советници)?

7. Како централните органи се вклучени и во процесот на предлагање ,од една страна, и селектирање, од друга страна, на носители на јавни функции (пратеници, градоначалници и општински советници)?

8. Како општинските органи и членството имаат можност, во пракса, да вршат контрола над работењето на централните органи?

9. Како централните органи вршат, во пракса, координација, од една страна, и контрола, од друга страна, над општинските органи?

10. Каков е процесот на контрола од еден централен орган над друг централен орган?

11. Ако може да објасните, како, во пракса, се донесува одредена важна партиска одлука, односно кој орган е предлагач, кој го филтрира предлогот и кој е крајниот одлучувач?

12. Дали постојат можности во рамките на партијата да се поддржуваат постоења на малцинства во однос на некои ставови на партијата (парафракционерство) и како тоа функционира во пракса?

13. Како може да се подобри демократскиот амбиент внатре во партијата?

14. Како реално функционираат помошните органи и тела во партијата (комисии, совети, клубови и сл.) и како може да се подобри нивното функционирање?

15. Како ќе ги оцените административните капацитети во партијата и дали административно-стручниот кадар дава само поддршка или, во некои случаи, се јавуваат и како реални одлучувачи?

16. Кои оддели (на пример аналитика, истражување, комуникации, меѓународна соработка и сл.) е потребно да ги зајакне партијата и како планира да го стори тоа?

17. Кој е, според Вас, најдобриот модел за селекција на кадар за раководни партиски функции?

2. Структурална поставеност на политичките партии

Со цел да се направи што посеопфатна анализа на структуралната поставеност на политичките партии, во најголема мера беа користени Статутот и останатите партиски акти во кои е содржана теориската дефинираност на поставеноста на политичките партии.

2.1 Значењето и влијанието на концептуалната поставеност на Статутот и останатите партиски акти врз поставеноста и структурирањето на органите и телата на политичката партија

Во однос на партиските акти, статутите, деловниците за работа и другите партиски документи може да се извлече заклучок дека достапноста на овие акти, особено пречистените текстови со најновите измени и дополнувања не е на највисоко ниво и покрај тоа што дел од актите се поставени на официјалните сајтови на политичките партии. Статутот на секоја од трите политички партии е лесно достапен, но многу потешко се доаѓа до деловниците за работа на партиските органи во кои е содржана и подетално дефинирана суштината на партиското организирање и функционирање. Тоа укажува на фактот дека

поширокото членство потешко може да има пристап до деловниците за работа на одредени партиски структури на различно ниво со што се намалува можноста за контрола над работењето на носителите на партиски функции – контрола којашто треба да биде на линија со партиските акти, а не врз база на сопствено видување за тоа како треба да се одвиваат процесите. Поголемата достапност на партиските акти до поширокото членство ќе придонесе да се воспостават јасни правила на функционирање, правила коишто ќе ги отстранат различните импровизации и непотребните внатрешни турбуленции.

Инаку, во принцип, Статутите на сите партии се коректно поставени. Во нив се опфатени сите неопходни сегменти со коишто се дефинира една политичка партија. Постојат извесни разлики во однос на широчината на опфатот во Статутот на СДСМ и ЛДП, од една страна, и статутот на ВМРО-ДПМНЕ, од друга страна. Кај првите две партии имаме многу пообемни Статути со поголем опфат на дефинирање на работите и поголемо деталзирање, додека кај ВМРО-ДПМНЕ Статутот повеќе е општо поставен, а деталите се опфатени во деловниците за работа на партиските органи и други структури. Како доказ и илустрација за ова тврдење можеме да го посочиме фактот дека Статутите на СДСМ и ЛДП содржат 96, односно 91 член, додека Статутот на ВМРО-ДПМНЕ содржи 55 члена. Но, сепак и едниот и другиот концепт на партиски Статути заедно со деловниците за работа овозможуваат целосна теориска покриеност на демократската поставеност на политичките партии со што се овозможува воспоставување на демократски модел и правила на игра преку кои се врши раководење, координација и контрола во политичката партија преку статутарно востановената внатрешна демократија.

Како на поставеноста на Статутот и останатите партиски акти и нивната примена во пракса гледаат некои истакнати партиски функционери, можеме да согледаме од непосредните интервјуа направени со нив. Како генерален заклучок од најголемиот број на искажани мислења може да се каже дека поставеноста на партиските Статути, иако ја задоволува демократската форма на раководење, координација и контрола на политичката партија, сепак во себе содржи многу

силен елемент на централизираност. Оваа централизираност, пред сè, се однесува на начинот на раководење на партиите, моделите и начинот на избор на партиски функционери, контролата над партиските структури, како и меѓусебната координација. Ваквата поставеност на Статутот уште повеќе доаѓа до израз при практикување на раководењето, координацијата и контролата во самата партија, кое што добива уште поизразени димензии и дополнително нагласување на елементот на централизација за што е заслужна воспоставената пракса на дејствување во целокупниот период на плурално живеење во Република Македонија и релативно краткиот период на функционирање на демократијата како систем во Република Македонија. За надминување на ваквата состојба, односно намалување на ефектот на централизираност при вршење на контрола и координација во политичките партии, од соговорниците беа искажани генерално неколку различни концепти коишто во основа ја имаат истата цел, а тоа е постоење на механизам на меѓусебна контрола и координација помеѓу централните раководни партиски органи и структури и пониските општински и местни организации во коишто непосредно учество и активност зазема партиското членство.

Еден концепт оди во правец на овозможување на поголемо влијание при изборот на кадри, контрола и координација да се пренесе на општинските и местните организации како форма во чишто рамки партиското членство ќе може да ги реализира своите ставови и видувања. Овој концепт, како таков, воглавно, е присутен во теорискиот дел на партиските акти, меѓутоа се наметнува заклучокот за недоволна и нецелосно доследна примена во пракса на она што го овозможуваат партиските акти и доаѓа до формална примена на ингеренциите на општинските и местните организации. Значи овој концепт, всушност, во принцип повеќе се залага за строго почитување на одредбите од партискиот Статут и останатите партиски акти, отколку за класични промени на Статутот коишто повторно не би биле во целост почитувани.

Вториот концепт се залага за порадикални демократски промени на партиските акти, пред сè, во делот на начинот на избирање на партиски

функционери – начин кој подоцна, самиот по себе, ќе наметне механизам и демократска атмосфера којашто ќе ја зголеми ефикасноста на контрола и координација, со што ќе се зголеми и ефикасноста на раководење на политичката партија со што ќе се придонесе за поголема внатрешна демократија. Овој концепт се залага за непосредни избори на партиските функционери од страна на партиското членство, при што некои мислења, што беа искажани, одат до таму и претседателот на партијата да се избира на непосредни и општи партиски избори на кои учество би земало целокупното членство.

Заложбите за непосредни општи избори се присутни, пред сè, во некои структури на СДСМ и ЛДП, при што мора да се каже дека постојат и спротивставени мислења коишто одат во правец дека во овој момент е невозможно да се примени концептот на непосредни избори, туку дека е потребно да се зачува актуелниот начин на функционирање со доследна примена на одредбите од партиските акти, коишто овозможуваат поголемо влијание на пониските партиски структури во рамки на своите ингеренции.

Според соговорниците од ВМРО-ДПМНЕ, нивните размислувања одат во правец дека Статутот генерално е класично конзервативно поставен, со добра структура, при што е неопходно да се создадат механизми што ќе овозможат дополнителна децентрализација којашто ќе оди во насока на зголемување на ингеренциите и влијанието на општинските и местните организации, како организациона форма во чии рамки делува партиското членство. Во ВМРО-ДПМНЕ во минатото постоеше модел на внатрешни избори при избирање на членови во Централниот комитет т.е. претседатели на Комитети на изборни единици, којшто по 2002 година беше заменет со актуелниот постоечки модел на назначување на членовите на Централниот комитет од страна на Извршниот комитет. Интересно е да се забележи дека сегашниот, актуелен модел, којшто има поизразен централистички карактер, му овозможи на ВМРО-ДПМНЕ поголема внатрешна кохезија, којашто придонесе за целосна консолидација на Партијата по поразот на парламентарните избори во 2002 година, промената на Претседателот на Партијата во 2003 година и формирањето на новата политичка

партија ВМРО-Народна партија, чиешто членство произлезе од партиското членство на ВМРО-ДПМНЕ. Оваа кохезија овозможи Партијата да победи на сите изборни циклуси од 2005 до 2011 година. Во овој период ВМРО- ДПМНЕ не го напушти ниту еден пратеник, ниту еден градоначалник или член на Совет на општина, што не беше случај во периодот до 2002 година, па и потоа, кога ВМРО-ДПМНЕ во разни парламентарни состави го напуштаа и пратеници и советници. Во 2004 година се одвои дури цела пратеничка група и премина во друга партија, како последица на внатрешниот судир и како посреден ефект на реструктурирање на партијата од еден модел во друг.

Од овде може да се извлече заклучок⁵, врз примерот на ВМРО-ДПМНЕ, дека и покрај тенденциите и настојувањата за поголема децентрализација во раководењето, контролата и координацијата на Партијата, централизираниот модел на поставеност на Партијата, во периодот што е зад нас, даде поголеми резултати во однос на добивање на довербата на граѓаните, практикување на власта и имплементација на политиките и програмата на Партијата, во однос на периодот кога во ВМРО-ДПМНЕ постоеше децентрализираниот модел на избор на членови на Централниот комитет на Партијата, што претставува своевиден парадокс за којшто се потребни поопсежни анализи.

2.2 Структурална поставеност на политичките партии, начините на избор на партиските органи и тела и нивните надлежности

2.2.1 Структурална поставеност на централните органи и тела

⁵ Со овој заклучок се сложија сите соговорници со кои беше дискутирано на оваа тема и покрај нивниот начелен став дека е неопходно поголемо непосредно влијание на партиското членство заради зголемување на перцепцијата за поголема внатрешна демократија.

Ако ја погледнеме структуралната поставеност на централните раководни органи кај трите политички партии, на прв поглед можеме да заклучиме дека не постојат битни разлики, туку единствени нешта по коишто се разликуваат се имињата кои ги носат овие централни партиски органи, како и постоењето на разлики во бројноста на членови коишто членуваат во овие партиски органи. Во принцип, сите функции коишто постојат во една, постојат и во друга партија, со таа разлика што во некоја партија извесна висока партиска функција е дефинирана како партиски орган, согласно Статутот на партијата, додека во друга партија соодветната висока партиска функција не е дефинирана како партиски орган, согласно партискиот Статут на соодветната партија. Така на пример, највисокиот партиски орган во ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ се нарекува Конгрес, додека во ЛДП овој орган се нарекува Собрание. Пандан на Централниот комитет на ВМРО-ДПМНЕ е Централен одбор во СДСМ и ЛДП. Извршниот комитет во ВМРО-ДПМНЕ, односно Извршниот одбор во ЛДП се партиски органи, за разлика од СДСМ каде што Извршниот одбор на Централниот одбор не е дефиниран како партиски орган. Генералниот секретар, единствено во ЛДП е дефиниран како партиски орган, додека во ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ тоа не е случај. Во сите три партии претседателот и Надзорниот одбор се дефинирани како партиски органи, при што мора да се додаде дека во ВМРО-ДПМНЕ како партиски органи се водат уште и Статутарната комисија и Конвенцијата за избор на кандидат за претседател на Република Македонија.

2.2.1.1 Конгрес/Собрание на политичката партија

Конгресот во ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ, односно Собранието во ЛДП, е дефиниран како највисок орган во партијата. Тој може да биде редовен или вонреден. Мандатот на членовите на Конгресот трае 4 години. Постојат неколку надлежности коишто ги има Конгресот односно Собранието, а коишто се заеднички за трите политички партии. Меѓутоа, постојат и битни разлики во

дефинираноста на надлежностите на овој највисок партиски орган. Најважна функција на Конгресот, односно Собранието, е тоа што на Конгрес/Собрание се врши избор на претседател на партијата кај сите три политички партии. Заедничко е и тоа што на Конгресот се донесува Статутот, Програмата и програмските документи на партијата, како и се врши избор на Надзорната комисија, односно одбор.

Разликите се состојат во тоа што во СДСМ и ЛДП на Конгрес се избираат членови на Централниот одбор, додека во ВМРО-ДПМНЕ тоа не е случај. Собранието на ЛДП избира и отповикува генерален секретар, додека во СДСМ и во ВМРО-ДПМНЕ Конгресот не го врши изборот на генерален секретар. Во ВМРО-ДПМНЕ Конгресот ја избира Статутарната комисија којашто е засебен партиски орган. Во СДСМ одлуката за изборните коалицирања се носи на Конгрес, додека во другите политички партии таквата одлука ја носат другите политички органи.

2.2.1.2 Претседател на политичката партија

Претседателот на ВМРО-ДПМНЕ е политичко извршен орган кој го избира Конгресот на тајно гласање со мандат од 4 години. Претседателот на Партијата истовремено е претседател на Централниот и Извршниот комитет⁶. Претседателот активно учествува во креирањето на политиката на Партијата и се грижи за спроведување на Програмата, Статутот и другите акти. Во основа Претседателот на ВМРО-ДПМНЕ е најмоќниот орган во Партијата затоа што во негови ингеренции е предлагањето на членови на сите партиски органи коишто се избираат во рамки на Партијата. Така претседателот на ВМРО-ДПМНЕ предлага⁷ избор и разрешување на потпретседатели, генерален секретар, членови на

⁶ Во согласност со член 21 од Статутот на ВМРО-ДПМНЕ.

⁷ Во согласност со ингеренциите што му ги определува Статутот на ВМРО-ДПМНЕ.

Извршниот комитет, членови на Статутарна и Надзорна комисија на Партијата. Меѓутоа мора да се напомене дека во ингеренции на претседателот е и предлагањето на членови на Централниот комитет коишто ги избира Извршниот комитет, ги предлага претседателите на Унијата на млади сили и Унијата на жени на ВМРО-ДПМНЕ, а ги предлага и претседателите на Општинските комитети. Сублимирано, во ингеренции на претседателот е содржано предлагањето на сите значајни партиски функции кои подоцна меѓусебно го вршат изборот на еден или на друг партиски орган. За својата работа тој поднесува извештај пред Централниот комитет еднаш годишно.

Претседателот на СДСМ во партискиот Статут е застапен со многу мал волумен и се стекнува впечаток дека неговото влијание, пред сè, во изборот на партиските функционери е незначително, што е во колизија со досегашната позната пракса на функционирање на СДСМ. Ако се раководиме само од теориските ингеренции кои му се доделени на претседателот на Партијата, можеме да стекнеме погрешна перцепција за моќта и влијанието на овој партиски орган.

Согласно Статутот, претседателот го претставува и застапува СДСМ со мандат од 4 години. Раководи со Партијата меѓу седниците на неговите органи. На барање на претседателот, седниците на Централниот одбор ги свикува и со нив претседава претседавач⁸, а не претседателот на СДСМ. Претседателот го свикува и раководи со Извршниот одбор на Партијата и извршува други работи што му се ставени во надлежност со општите акти и со посебните одлуки на органите на СДСМ⁹.

Претседателот на ЛДП е политичко-извршен орган со мандат од 4 години. Основните ингеренции се да ја застапува Партијата, да ја спроведува политиката на Партијата, да се грижи за спроведување на одлуките, заклучоците и другите партиски акти, да ја води кадровската политика на партијата, предлага кандидати

⁸ Во согласност со член 30 од Статутот на СДСМ.

⁹ Во согласност со член 31 од Статутот на СДСМ.

за потпретседатели, пратеници и членови на Централниот и Извршниот одбор на ЛДП. Исто така извршува и други работи коишто ќе му ги доверат Собранието и Централниот одбор на Партијата¹⁰.

2.2.1.3 Централен комитет/Одбор на политичката партија

Централниот одбор на СДСМ е највисок орган на Партијата помеѓу два Конгреса којшто се избира на Конгрес со мандат од четири години. Централниот одбор, покрај претседателот на СДСМ, го сочинуваат уште 70-90 члена коишто, во принцип, ги претставуваат општинските организации. Основни надлежности на Централниот одбор, покрај раководењето со Партијата, е и да избира секретар на Партијата, 15-17 члена на Извршниот одбор на Централниот одбор на СДСМ, избира еден или повеќе потпретседатели на Централниот одбор, организационен секретар, претседавач на Централниот одбор како и секретар за маѓународна соработка. Исто така, Централниот одбор избира претседател на советот на СДСМ, именува директор на Центарот за истражување и анализа и директор за издавачка дејност и комуникација со јавноста, избира шеф на изборен штаб како и му предлага на Конгресот кандидати за избор на пратеници во Собранието на Република Македонија, кандидат за претседател на државата, како и кандидати за органите на СДСМ. Седниците на Централниот одбор се одржуваат по потреба, најмалку еднаш во секои три месеци, на коишто ,покрај членовите на Централниот одбор коишто се со право на одлучување, се покануваат да присуствуваат и претседателот на Надзорниот одбор, секретарот за меѓународна соработка, членовите на пратеничката група, министрите и замениците министри, градоначалниците од редовите на СДСМ, претседателот, потпретседателите и

¹⁰ Во согласност со член 49 од Статутот на ЛДП.

генералниот секретар на СДММ, како и координаторот на Клубот на жени, без право на одлучување¹¹.

Од посочените ингеренции коишто ги поседува и од фактот што Централниот одбор се избира на Конгрес, може да се заклучи дека Централниот одбор теориски е на еднакво ниво, како орган, со претседателот на Партијата, па дури и со значително поголеми надлежности коишто му ги определува партискиот Статут.

Што се однесува до Централниот одбор на ЛДП, поставеноста и надлежностите се слични како и во СДСМ. Централниот одбор го избира Собранието на ЛДП, на предлог на претседателот на Партијата и тој се дефинира како највисок орган помеѓу две Собранија. Централниот одбор брои 90 члена, чијшто мандат трае четири години. Членови по функција во Централниот одбор се: претседателот и генералниот секретар на Партијата, претседателот на Советот, избраните пратеници, министри и градоначалниците од редовите на ЛДП, претседателот, потпретседателите и генералниот секретар на Либерално-демократската младина, како и претседателот, односно координаторот на Форумот на жените¹².

Разликата со СДСМ е во тоа што сите овие посочени функционери се полноправни членови на Централниот одбор, со право на глас, додека во СДСМ дел од посочените функционери се поканети и присуствуваат на седниците на Централниот одбор, без право на одлучување.

Главните надлежности на Централниот одбор на ЛДП се да се грижи за реализација на програмските цели на Партијата, да избира и отповикува членови на Извршниот одбор, членови на Советот, како и потпретседатели на Партијата. Извршниот одбор ја утврдува кандидатската листа на ЛДП за избор на пратеници и кандидатската листа за членови на Владата; ја верификува кандидатската листа

¹¹ Во согласност со член 30 од Статутот на СДСМ.

¹² Во согласност со член 36 од Статутот на ЛДП.

за градоначалници и советници во општините, одлучува за коалицирања со други партии, како и основа работни тела за разгледување на прашања од својата надлежност (одбори, комисии, проектни групи и сл.)¹³. Централниот одбор одржува седници по потреба, кои се свикуваат на предлог на претседателот на ЛДП, орган на ЛДП, 1/3 од членовите на Централниот одбор и 1/3 од општинските одбори, од што може да заклучиме дека за разлика од другите партии седница на Централен одбор може да биде свикана од многу пошироки и различни партиски структури во рамките на ЛДП, а не само од претседателот на Партијата.

Централниот комитет на ВМРО-ДПМНЕ е орган на Партијата меѓу два конгреса со мандат од 4 години. Бројот на членови на Централниот комитет не е фиксен и за разлика од СДСМ и ЛДП е значително поголем и се движи од 140 до 150 членови. Во составот на Централниот комитет влегуваат¹⁴:

- претседателот, потпретседателите и генералниот секретар на Партијата;
- претседателот на Градскиот комитет-Скопје;
- претседателите на општинските комитети;
- именувани членови од Извршниот комитет;
- претседателот на Академијата за политика;
- претседателот, секретарот и девет члена на Извршниот комитет на Унијата на млади сили на ВМРО-ДПМНЕ;
- претседателот и секретарот на Унијата на ветерани на ВМРО-ДПМНЕ;
- претседателот, секретарот и 5 члена на Извршниот комитет на Унијата на жени на ВМРО-ДПМНЕ;
- координаторот на пратеничката група во Собранието на Република Македонија и

¹³ Во согласност со член 37 од Статутот на ЛДП.

¹⁴ Во согласност со член 23 од Статутот на ВМРО-ДПМНЕ.

- по еден претставник од задграничните комитети на ВМРО-ДПМНЕ за Европа, Америка, Канада и Австралија.

Ако направиме анализа на составот на Централниот комитет на ВМРО-ДПМНЕ можеме да заклучиме дека освен претседателот на Партијата кој е избран на Конгрес, сите останати членови се избираат од други партиски органи, односно, скоро без исклучок, се избираат од страна на Извршниот комитет на Партијата на предлог на претседателот. Значи, овде воочуваме разлика во начинот на избор на овој партиски орган помеѓу ВМРО-ДПМНЕ, од една страна, и СДСМ и ЛДП, од друга страна. Кај овие две партии составот на Централниот одбор се избира директно на Конгрес/Собрание, додека во ВМРО-ДПМНЕ тоа не е случај.

Главните надлежности¹⁵ на Централниот комитет на ВМРО-ДПМНЕ се состојат во тоа што Централниот комитет:

- Утврдува Предлог програма и Статут;
- Избира и разрешува потпретседатели, генерален секретар и членови на Извршниот комитет на партијата;
- Утврдува идејно-политички задачи;
- Дава политички насоки за делување на комитетите;
- Врши верификација на мандатите на членовите на Централниот комитет;
- Одлучува за партиски коалицирања;
- Утврдува кандидати за пратеници;
- Донесува деловник за работа на општинските и местните организации и
- Формира и други комисии и тела.

Покрај наведените надлежности кои се определени со Статутот мора да се напомене дека Централниот комитет утврдува и кандидати за градоначалници како и кандидати за членови на Влада од редовите на ВМРО-ДПМНЕ, коешто не е

¹⁵ Во согласност со член 24 од Статутот на ВМРО-ДПМНЕ.

наведено во Статутот како надлежност на Централниот комитет, но во пракса Централниот комитет ги утврдува кандидатските листи за овие високи државни и локални функции.

Централниот комитет работи на седници коишто ги свикува претседателот на Партијата, по потреба, но најмалку еднаш на три месеци.

2.2.1.4 Извршен комитет/Одбор на политчката партија

Извршниот комитет на ВМРО-ДПМНЕ е политичко-извршен орган на Централниот комитет на Партијата. Седниците на Извршниот комитет ги свикува претседателот на Партијата. Со работата на Извршниот комитет координира претседателот и потпретседателите на Партијата. За својата работа Извршниот комитет одговара пред претседателот на Партијата и пред Централниот комитет. Извршниот комитет, согласно Статутот на Партијата, е дефиниран како орган на ВМРО-ДПМНЕ. Тоа е, практично, најмоќниот колективен орган во ВМРО-ДПМНЕ чија моќ се заснова врз статутарните ингеренции коишто му се доделени, од една страна, но и врз база на воспоставената пракса на функционирање на Партијата¹⁶. Во составот на Извршниот комитет влегуваат највлијателните политички фигури коишто делуваат во дадениот момент во рамките на Партијата.

Најголемата моќ на овој орган доаѓа од надлежноста¹⁷ што ја има: да врши избор и разрешување на претседатели и членови на општинските комитети како и претседател и членови на Градскиот комитет-Скопје, членови на Централниот комитет, претседатели на Унијата на млади сили и Унијата на жени и сите останати асоцијации и форуми; Именува и разрешува координатори на региони и

¹⁶ Овој заклучок се заснова од една страна врз база на направените истражувања и анализи, а од друга страна врз база на сопственото долгогодишно политичко искуство и членување во Централниот и во Извршниот комитет на ВМРО-ДПМНЕ.

¹⁷ Во согласност со член 28 од Статутот на ВМРО-ДПМНЕ.

донесува одлуки за бројот на региони; Утврдува листа на кандидати за пратеници, министри, градоначалници и општински советници. Истовремено, Извршниот комитет е со голема фреквентност на заседавање на чишто седници се разгледуваат најзначајните политички прашања поврзани со функционирањето на Партијата и државата. Сите одлуки и заклучоци донесени од страна на Извршниот комитет подоцна се имплементираат како политика на Владата, локалните самоуправи или, пак, како политика на опозицијата доколку Партијата во моментот делува опозиционо. Значи, буквално, сите значајни функции коишто постојат во рамките на Партијата или државата мора да ја добијат поддршката на Извршниот комитет, од што може да се извлече заклучок дека овој колективен орган поседува најголема извршна политичка моќ и влијание, веднаш зад моќта и влијанието на претседателот на Партијата.

Во работењето на Извршниот комитет како полноправни членови земаат учество: претседателот, генералниот секретар, потпретседателите, координаторот на пратеничката група, претседателите на Унијата на млади сили и на Унијата на жени на ВМРО-ДПМНЕ, како и околу 15 члена избрани од страна на Централниот комитет на предлог на претседателот на Партијата. На седниците на Извршниот комитет редовно учество зема и директорот на Центарот за комуникации, а по потреба се поканувани и други партиски или државни функционери од редовите на ВМРО-ДПМНЕ (министри, заменици министри, градоначалници, советници на претседателот на Партијата, потсекретарите, претставници на задграничните комитети, претседателот на Градската организација- Скопје итн.) без право на одлучување.

Извршниот одбор на Централниот одбор на СДСМ е политичко-извршен орган. Со работата на Извршниот одбор раководи претседателот на СДСМ, односно секретарот или еден од потпретседателите на Централниот одбор на СДСМ или ,пак, член на Извршниот одбор што ќе го овласти претседателот на Партијата. Извршниот одбор не е дефиниран како засебен партиски орган¹⁸, како

¹⁸ Во согласност со член 23 од Статутот на СДСМ.

што тоа е случај во ВМРО-ДПМНЕ, туку се дефинира како политичко-извршен орган на Централниот одбор. И покрај сличноста на структуралната поставеност на овие органи во рамките на двете партии, постојат значителни разлики во статутарната дефинираност, надлежностите и кадровскиот состав на овој орган. Анализирајќи ги надлежностите на Извршниот одбор на СДСМ, можеме да заклучиме дека овој орган на Централниот одбор има помала политичко-извршна моќ и влијание отколку Извршниот комитет во ВМРО-ДПМНЕ. Најзначајните надлежности на Извршниот одбор на Централниот одбор на СДСМ, од коишто произлегува моќта и влијанието на овој орган се:

- Учествува во градењето и изразувањето на политичката волја на СДСМ;
- Ги реализира заклучоците и ставовите на Централниот одбор што се однесуваат на организираноста и внатрешниот живот на СДСМ;
- Ги обработува прашањата од внатрешен, организационен и кадровски карактер и е одговорен за ефикасното спроведување на професионалните работи за потребите на СДСМ;
- Го води тековното материјално-финансиско работење на СДСМ;
- Избира регионални координатори, на предлог на секретарот;
- Утврдува кандидати за градоначалник и советници за Советот на градот Скопје, на предлог на Градската организација на СДСМ-Скопје и
- Усвојува листа на кандидати за претседател на Општинската организација и членови на Извршниот и Надзорниот одбор на Општинската организација.

Во работата на Извршниот одбор покрај претседателот, секретарот, потпретседателите на Централниот одбор, организациониот секретар, секретарот за меѓународна соработка (доколку е избран од составот на Централниот одбор) и 15-17 члена на СДСМ коишто се полноправни членови со право на глас, во работата на Извршниот одбор учествуваат и координаторот на пратеничката група, претседавачот на Централниот одбор, претседателот на Надзорниот одбор,

претседателот на Градската организација на СДСМ, претседателот на СДММ и претседателот на Клубот на жени, без право на одлучување¹⁹.

Од наведеното можеме да извлечеме заклучок дека постојат неколку битни разлики во делувањето на овој политичко-извршен орган кај овие две партии. Првата разлика е во тоа што во ВМРО-ДПМНЕ Извршниот комитет, во Статутот на Партијата е дефиниран како посебен партиски орган, додека во СДСМ Извршниот одбор се води само како орган на Централниот одбор, без притоа да добие дефиниција како засебен партиски орган во рамките на партискиот Статут.

Втората разлика е во составот на овој орган. Во ВМРО-ДПМНЕ полноправно членство со право на глас во Извршниот комитет имаат координаторот на пратеничката група, претседателите на Унијата на млади сили и Унијата на жени, додека во СДСМ овие три функции присуствуваат на седниците на Извршниот одбор без право на одлучување. Ова навистина претставува значајна разлика меѓу овие две партии затоа што давањето на моќ на одлучување, во рамките на најмоќниот колективен орган на ВМРО-ДПМНЕ, на претставниците на толку големи целни групи како што се жените и младата популација, овозможува политичката тежина, моќ и влијание на овие партиски структури да стане значително поголема. Со ваквата поставеност се врши стимулирање и мотивација на претставниците на женската и младата популација активно да земат учество во партискиот живот на ВМРО-ДПМНЕ.

Третата значајна и очигледна разлика којашто можеме да ја воочиме е во тоа што Извршниот комитет на ВМРО-ДПМНЕ има поголеми ингеренции во делот на избирање и разрешување на партиски функционери, почнувајќи од членовите на Централниот комитет, претседателите и членовите на Градската и општинските организации, претседателите на Униите на жени и млади, утврдувањето на листи на кандидати за пратеници, министри, градоначалници и општински советници, коешто во СДСМ е сведено само на утврдување на кандидати за градоначалник и за советници на Советот на градот Скопје,

¹⁹ Во согласност со член 33 од Статутот на СДСМ.

усвојување на листа на кандидати за претседател на општинска организација и членови на Извршен и Надзорен одбор на општинската организација. Од овде може да се заклучи дека Извршниот комитет на ВМРО-ДПМНЕ има многу поголема политичко-извршна моќ, отколку Извршниот одбор во СДСМ. Но, од друга страна, заради ваквата структурална поставеност и ингеренциите на овие органи можеме да заклучиме дека се наметнува перцепција дека во ВМРО-ДПМНЕ постои многу поизразен централизиран начин на раководење и управување со Партијата.

Извршниот одбор на ЛДП е извршно политички орган на Централниот одбор на ЛДП. Во рамките на Статутот е дефиниран како засебен орган на Партијата. Неговата структурална поставеност е слична како и во ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ со тоа што има сличности и разлики и со едната и со другата политичка партија. Сличностите со ВМРО-ДПМНЕ се состојат во тоа што и кај двете партии овој орган е дефиниран како засебен партиски орган. Втората сличност е во тоа што во Извршниот одбор на ЛДП како членови по функција покрај претседателот, потпретседателите и генералниот секретар на ЛДП влегуваат и претседателот на Либерално-демократската младина како и претседателот, односно координаторот на Форумот на жените на ЛДП. Ваквата дефинираност и кадровска поставеност на Извршниот одбор на ЛДП го разликува од Извршниот одбор на СДСМ со кој, пак, има сличности во делот на ингеренциите и надлежностите коишто го има овој орган во двете партии. Исто како во СДСМ и во ЛДП Извршниот одбор има значително помали ингеренци за разлика од оние коишто ги има Извршниот комитет на ВМРО-ДПМНЕ.

Покрај набројаните членови коишто влегуваат по функција, во составот на Извршниот одбор на ЛДП, влегуваат уште неколку члена коишто ги избира Централниот одбор на ЛДП од своите редови. Вкупната бројка на членови коишто го сочинуваат Извршниот одбор се движи помеѓу 15 и 21 член²⁰. Седниците на Извршниот одбор ги свикува и со нив раководи претседателот на ЛДП, но седница на Извршниот одбор може да свикува и орган на Партијата, како и најмалку 1/3 од

²⁰ Во согласност со член 41 од статутот на ЛДП.

вкупниот број на членови на Извршниот одбор²¹, со што се дава поголема широчина во можноста за свикување на седници на Извршниот одбор.

Најважни ингеренции и надлежности на Извршниот одбор се:

- Ги гради и реализира политичките ставови на ЛДП;
- Утврдува Нацрт-статут и други документи што ги донесува Собранието и Централниот одбор;
- Ги реализира ставовите и заклучоците на Централниот одбор;
- Ја следи реализацијата на Програмата за развој на Партијата и ширењето на членството;
- Формира работни тела и
- Од составот на Централниот одбор избира извршни секретари за одделни области.

За својата работа работа Извршниот одбор е одговорен пред Централниот одбор на ЛДП.

2.2.1.5 Генерален секретар/Секретар на политичката партија

Генералниот секретар е значајна и влијателна политичка функција во рамките на една партија и најчесто, по некоја воспоставена пракса, тоа е „вториот човек во партијата”, особено ако се земат во предвид неговите ингеренции и надлежности. Ако се земе во предвид и начинот на кој се врши избор на генералниот секретар во некои од политичките партии, слободно може да се каже дека генералниот секретар и буквално е „втор човек” во рамките на една политичка партија.

²¹ Во согласност со член 42 од Статутот на ЛДП.

Конкретно, во ЛДП генералниот секретар има поголем партиско-политички легалитет и легитимитет, во споредба со генералниот секретар на ВМРО-ДПМНЕ и секретарот на СДСМ, ако се земе во предвид начинот на кој се предлага и органот којшто го врши изборот на генералниот секретар на ЛДП. Имено, генералниот секретар на ЛДП се избира на Собрание, највисокиот орган на Партијата, кој го избира и претседателот на ЛДП. Со ваквиот начин на избор на оваа партиска функција ѝ се делегира силна политичка моќ. Значајно е и тоа да се напомене дека Статутот предвидел широка рамка при можноста за предлагање на генерален секретар. За кандидат на оваа значајна партиска функција, покрај претседателот на Партијата, предлог може да дадат и општинските одбори на ЛДП, било кој орган на Партијата опфатени со член 30 од Статутот²², како и 15% од вкупниот број на членови на Собранието на ЛДП.

Надлежностите на генералниот секретар на ЛДП се насочени, пред сè, во организацискиот дел од функционирањето на Партијата, но има извесни ингеренции и во кадровската политика на Партијата.

Генералниот секретар врши:

- Подготовка на седниците на Собранието, Централниот и извршниот одбор на ЛДП;
- Одржува контакти со општинските одбори на ЛДП;
- Ги координира активностите за спроведување на одлуките, заклучоците и ставовите на Собранието, Централниот и Извршниот одбор на Партијата;
- Предлага мерки и активности за работа на ЛДП;
- Ја координира работата на извршните секретари;
- Му помага на претседателот во водењето на кадровската политика и

²² Согласно член 30 од Статутот на ЛДП органи на Партијата се:

-Собрание, Централен одбор, Извршен одбор, Претседател, Надзорен одбор и Генерален секретар.

- По овластување од претседателот ги потпишува финансиските документи на ЛДП, итн.

Централниот комитет на ВМРО-ДПМНЕ на предлог на претседателот на Партијата избира и разрешува генерален секретар со мандат од 4 години. За својата работа генералниот секретар одговара пред Централниот комитет. Генералниот секретар по функција е член на Извршниот комитет на Партијата. На негов предлог, Извршниот комитет назначува и разрешува потсекретари кои вршат работи кои се во надлежност на генералниот секретар. Најважни надлежности на генералниот секретар се:

- Го организира подготвувањето на седниците на Централниот и Извршниот комитет;
- Ја следи и контролира работата на секретарите на општинските комитети и секретарот на Градскиот комитет на ВМРО-ДПМНЕ-Скопје и
- Ја организира административната подготовка на Конгресот.

На предлог на генералниот секретар²³ Извршниот комитет именува и разрешува заменици на генералниот секретар и секретар за меѓународна соработка. Замениците на генералниот секретар вршат работи од надлежноста на генералниот секретар кои им ги доверува со посебни упатства. Секретарот за меѓународна соработка е одговорен за билатералните и мултилатералните²⁴ контакти со слично определени партии и организации.

И покрај тоа што генералниот секретар на ВМРО-ДПМНЕ, за разлика од ЛДП, се избира на пониска инстанца, како и тоа што во Статутот се наведени релативно мал број на надлежности, сепак во рамките на партиската структура,

²³ Во согласност со член 7 од измените на Статутот на ВМРО-ДПМНЕ од 12 ноември 2005 година.

²⁴ Во ВМРО-ДПМНЕ во пракса функционираа двајца Секретари за меѓународна соработка. Еден задолжен за билатералните а другиот за мултилатералните прашања.

може да се каже дека оваа партиска функција носи голема политичка моќ и влијание и во пракса го заслужува епитетот “втор човек” на Партијата.

Секретарот на СДСМ ја нема дефиницијата „генерален“, ниту пак се избира на Конгрес, но затоа во рамките на Статутот има добиено силни надлежности од коишто зависи севкупното функционирање на СДСМ. Функцијата секретар на СДСМ е неспоива со функција во извршната власт. Секретарот се избира на Централен одбор со мандат од 4 години. Најважни надлежности на оваа функција се:

- Го организира внатрешниот живот; се грижи за извршувањето на одлуките, ставовите и заклучоците на органите на СДСМ;
- Ги подготвува седниците на органите на СДСМ;
- Учествува во градењето на политиката на Партијата;
- Се грижи за кадровските прашања на СДСМ;
- Се грижи за финансиското работење;
- Предлага регионални координатори и
- Дава насоки за работата на организациониот секретар итн.

Од овде може да се заклучи дека и покрај тоа што на оваа партиска функција, во рамките на СДСМ, привидно не е дадено еквивалентно значење како во ЛДП и ВМРО-ДПМНЕ, ако се земе во предвид само начинот на избор и изоставувањето на придавката „генерален“. Ако ги земеме во предвид надлежностите, јасно се гледа дека секретарот на СДСМ е главниот кадровик во Партијата, функционер кој се грижи за финансирањето на Партијата и за целокупното организациско функционирање на СДСМ.

Кај трите политички партии постојат дополнителни организациони структури кои се надлежни и одговорни во делот на извршувањето, спроведувањето и имплементацијата на партиските политики и цели. Во СДСМ постои организационен секретар, во ВМРО-ДПМНЕ генералниот секретар назначува

неколку потсекретари, а во ЛДП се избираат извршни секретари²⁵ со мандат од 4 години.

2.2.1.6 Надзорен одбор

Надзорниот одбор во Статутот на СДСМ е дефиниран како орган на Партијата исто како и во ВМРО-ДПМНЕ и ЛДП, при што имаме идентичност во третманот на овој партиски орган во сите три партии. Разликите се состојат претежно во надлежностите на овој орган коишто различно се поставени во трите политички партии. Но, во основа, целта за која е воспоставен овој партиски орган е приближно иста кај сите три политички партии.

Надзорниот одбор во СДСМ се состои од 9 члена од чиј состав членовите избираат претседател и негов заменик. Мандатот на Надзорниот одбор трае 4 години. Надзорниот одбор на СДСМ ја разгледува финансиската и деловната активност на Партијата и на сите нејзини облици на организирање и ја оценува статутарноста на актите и одлуките и дава толкување на Статутот помеѓу две седници на Конгресот. На Надзорниот одбор му се достапни сите релевантни податоци и документи, а за тоа е одговорен претседателот на СДСМ.

Во ВМРО-ДПМНЕ Надзорната комисија се избира на Конгрес, на предлог на претседателот на Партијата со мандат од четири години. Таа се состои од претседател и два члена. Основна надлежност на Надзорната комисија е да го следи финансиско-материјалното работење на Партијата додека изработката и толкувањето на Статутот не е во надлежност на овој орган, туку е во надлежност на посебен партиски орган којшто, исто така, се избира на Конгрес на предлог на претседателот на Партијата. Тоа е Статутарната комисија чиј мандат трае четири години. Составена од претседател, потпретседател и пет члена. Овие два

²⁵ Член 46 од Статутот на ЛДП.

партиски органа на ВМРО –ДПМНЕ по своите надлежности се приближен еквивалент на Надзорниот одбор на СДСМ.

Во ЛДП Надзорниот одбор се состои од пет члена кои се избираат на Собрание на ЛДП од редот на своите членови. Претседателот на Надзорниот одбор го избира одборот од редот на своите членови. Надзорниот одбор врши контрола врз спроведувањето на Статутот и другите акти на Партијата, го контролира спроведувањето на одлуките на Собранието, Централниот и на Извршниот одбор, и остварува и други права, должности и одговорности. Контролата на материјално-финансиското работење на Партијата не е експлицитно наведена како надлежност на Надзорниот одбор ниту, пак, е наведена како надлежност на било кој друг партиски орган, што претставува една статутарна празнина и недореченост во овој важен сегмент од партиското функционирање .

2.2.1.7 Потпретседатели на политичката партија

Потпретседател на партијата, како функција, во рамките на трите политички партии е различно третиран и тука можеме да констатираме значајни разлики во овој сегмент на структуралната поставеност. Од една страна, согласно партиските статuti на ЛДП и ВМРО-ДПМНЕ, функцијата потпретседател на партијата има своја специфична тежина, а од друга страна, во СДСМ воопшто не постои ваква партиска функција, односно СДСМ нема партиски потпретседатели.

Во ВМРО-ДПМНЕ, согласно Статутот, на предлог на претседателот на партијата, со мнозинство на гласови од вкупниот број на членови на Централниот комитет се избираат и разрешуваат потпретседатели на Партијата. Мандатот трае четири години, а изборот и разрешувањето се врши со тајно гласање. Потпретседателите вршат работа од делокругот на претседателот на Партијата, што тој ќе им ја довери со посебно овластување. По функција се членови на Извршниот комитет на Партијата.

Во ЛДП потпретседателите на Партијата имаат конкретни и дефинирани ингеренции и надлежности кои се пропишани во Статутот на Партијата. Изборот на потпретседателите на ЛДП, на предлог на претседателот на Партијата, го врши Централниот одбор со мнозинство гласови од присутните членови, при што можеме да согледаме една разлика со начинот на избор на потпретседатели во ВМРО-ДПМНЕ, каде што за избор или разрешување на потпретседател потребно е позитивно да се изјаснат мнозинството од вкупниот број членови на Централниот комитет. Разлика постои и во делот на тоа кој може да поднесе предлог за разрешување. Во ВМРО-ДПМНЕ тоа е во ингеренции на претседателот на Партијата, додека во ЛДП предлог за разрешување може да поднесе Орган на Партијата или најмалку 1/3 од вкупниот број на членови на Централниот одбор, при што се дава поголема широчина на дејствување во овој сегмент. Во ЛДП, потпретседателите ги имаат следниве права, должности и одговорности:

- Се грижат за реализација на Програмата на ЛДП;
- Се грижат за работата на органите и телата на ЛДП;
- Се грижат за операционализација на донесените ставови и заклучоци;
- Се грижат за спроведување на начините и формите на евиденцијата на членството;
- Се грижат за начините и формите на финансирање на Партијата;
- Се грижат за спроведување на изборната кампања и
- Во случај на отсутност или спреченост на претседателот, ги потпишуваат актите што ги донесува Собранието на ЛДП, Централниот или Извршниот одбор на ЛДП.

Во СДСМ функцијата потпретседател на партијата не постои. Единствено нешто со кое што би можеле да направиме паралела се потпретседателите на Централниот одбор на СДСМ, но нивните надлежности не се на еквивалентно ниво како што тоа е случај во ЛДП и ВМРО-ДПМНЕ.

2.2.2 Структурална поставеност на општинските органи и тела

Што се однесува до пониските партиски структури, односно Општинските организации, во сите три партии се организираани на територијален принцип и нивниот распоред е во согласност со административно-територијалната распределба на општините во Република Македонија. Секоја општинска организација делува на територијата на една општина, при што мора да се напомене дека во секоја од овие три политички партии постои и Градска организација на градот Скопје, како засебна форма на партиско организирање. За напоменување е и фактот дека ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ имаат целосна покриеност на целата територија на Република Македонија со општински организации, па дури и во оние општини во коишто има многу мал процент на македонско, односно неалбанско население.

Во ВМРО-ДПМНЕ се дефинирани следните форми на организирање на локално ниво: Градскиот комитет на ВМРО-ДПМНЕ-Скопје, општинските комитети, општинските поткомитети²⁶, местни комитети, комитети на избирачки места²⁷ и задгранични комитети на ВМРО-ДПМНЕ за Европа, Австралија, Америка и Канада.

Во СДСМ застапена е Градската организација на градот Скопје, општинските организации²⁸ на СДСМ, како и местните одбори на СДСМ коишто се основен облик на политичко дејствување на Партијата.

Во ЛДП, исто така, е застапена Градската организација на градот Скопје, општинските организации коишто, исто како во СДСМ, имаат покомплексна

²⁶ Форма којашто сеуште е застапена во Статутот, член 39, но не постои во пракса.

²⁷ Форма којашто не постои во Статутот, но функционира во пракса.

²⁸ За разлика од ВМРО-ДПМНЕ имаат покомплексен начин на дефинирање и организирање.

организациона форма. Местните организации, во принцип, не постојат, туку тие се воспоставуваат со посебна одлука на Централниот одбор на ЛДП.

Кога говориме за разликите во начинот на структуралната поставеност на општинските организации, согласно Деловникот за работа на општинските комитети на ВМРО-ДПМНЕ, со општинската организација управува општински комитет чишто најистурени функционери, односно органи, се: претседателот и секретарот на општинскиот комитет, како и потпретседателите на општинскиот комитет. Во СДСМ општинските организации имаат сопствени дефинирани органи, согласно Статутот, а тоа се: Конференција, Претседател, Извршен одбор и Надзорен одбор на Општинската организација на СДСМ. Слична е состојбата и во ЛДП каде што органи на општинската организација се: Собрание, Општински одбор, Извршен одбор на Општински одбор, претседател на Општинскиот одбор и Надзорен одбор.

Токму во овој сегмент на поставеноста на партиската структура се воочуваат позначајните разлики помеѓу трите политички партии, особено помеѓу ВМРО-ДПМНЕ, од една страна, СДСМ и ЛДП од друга страна кои, пак, две политички партии, барем теориски, немаат во толкава мера изразени меѓусебни разлики на поставеноста на партиската структура на општинско ниво. Во СДСМ и ЛДП имаме покомплексна поставеност на општинските органи, којашто од една страна го усложнува целокупниот начин на функционирање на ова ниво, но од друга страна овозможува пристап на поширок сегмент на партиското членство во процесот на одлучување коешто, теориски гледано, можеме да го толкуваме како подемократски пристап при донесување на одлуките, особено при избор на кандидати за државни и локални функции или, пак, при изборот на партиските функционери. Во ВМРО-ДПМНЕ, теориски, согласно партиските акти, имаме покомпримиран модел на раководење на Партијата на локално ниво, коешто од една страна овозможува поголема мобилност и ефикасност, но од друга страна го намалува влијанието на поширокото партиско членство во донесувањето на позначајните партиски одлуки, иако во ВМРО-ДПМНЕ се спроведуваат низа

постапки кои не се опфатени во партиските акти, но имаат за цел да го задоволат неопходниот демократски амбиент во процесот на донесување на одлуките.

Кој од овие два модела на функционирање на локално ниво се овозможува поголема демократија, од една страна, но и поголема можност за поефикасно дејствување и остварување на подобри резултати, од друга страна; тоа ќе биде предмет на анализа во делот за начинот на функционирање на политичките партии која во предвид ќе ги земе сите постигнувања на политичките партии во последните изборни циклуси, како и резултатите постигнати во рамките на добиените мандати за управување и владеење со државата и локалните самоуправи.

2.2.2.1 Поставеноста и надлежностите на општинските органи и тела во СДСМ

Во СДСМ, Општинската организација е дефинирана како облик на поврзување и дејствување на местните одбори, односно членството од подрачјето на општината²⁹. Одлуката за основање и престанок на дејствување на Општинска организација донесува Централниот одбор на СДСМ при што подрачјето на дејствување на една Општинска организација се поклопува со административно-територијалната поделба на Република Македонија. Органи на Општинската организација на СДСМ се:

- Конференција;
- Претседател;
- Извршен одбор и
- Надзорен одбор.

²⁹ Во согласност со член 39 од Статутот на СДСМ.

- Конференција на Општинската организација

Конференцијата е највисок орган на Општинската организација³⁰. Со одлука на Извршниот одбор на Општинската организација се свикува еднаш годишно, а секоја четврта година се состанува на изборна седница. Конференцијата задолжително се свикува пред и по локалните избори заради утврдување на листа на кандидати за органите на локалната самоуправа, но и заради постизборна анализа на постигнатите резултати, при што има задолжително изјаснување за довербата во избраните органи на Општинската организација. Членови на Конференцијата на Општинската организација на СДСМ се:

- Претседателот на Општинската организација на СДСМ;
- Членовите на Извршниот и Надзорниот одбор на Општинската организација на СДСМ;
- Претседателите на Местните одбори;
- Советниците на СДСМ во Советот на општината и
- Членовите на Централниот одбор на СДСМ, Надзорниот одбор на СДСМ, пратениците, министрите, замениците министри од соодветната општинска организација на СДСМ, претседателот на Локалниот клуб на СДММ, координаторот на Клубот на жени на СДСМ и градоначалникот, доколку е од редовите на СДСМ.

Како највисок орган на Општинската организација Конференцијата ги има следниве поважни надлежности³¹:

- Учествува во градењето и остварувањето на Програмата на Партијата;
- Избира претседавач на Конференцијата, со мандат од една година, без право на повторен избор;
- Избира претседател на Општинската организација ;

³⁰ Во согласност со член 42 од Статутот на СДСМ.

³¹ Во согласност со член 44 од Статутот на СДСМ.

- Избира членови на Извршниот и Надзорниот одбор на Општинската организација;
- Избира делегати за Конгресот-Конвенцијата на СДСМ;
- Доколку Општинската организација е од територијата на градот Скопје, избира членови на Градскиот одбор на Градската организација на СДСМ-Скопје;
- Предлага кандидати за органите на СДСМ и
- Утврдува кандидати за органите на локалната самоуправа и итн.

- **Претседател на Општинската организација**

Претседателот на Општинската организација на СДСМ е органот којшто ја претставува и застапува Општинската организација³². Ги свикува и претседава со седниците на Извршниот одбор, уместува во градењето на политиката и раководи со Општинската организација меѓу седниците на Извршниот одбор. Еднаш месечно задолжително ги свикува претседателите на местните одбори заради координација. Мандатот на претседателот трае четири години со право на повторен избор.

- **Извршен одбор на Општинската организација**

Извршниот одбор на Општинската организација е политичко-извршен орган кој раководи со Општинската организација меѓу две Конференции³³. Седниците на Извршниот одбор ги свикува и со нив претседава³⁴ претседателот на Општинската организација, односно секретарот или друг член на Извршниот одбор кога тоа е предвидено со деловникот за работа. Седница на Извршниот одбор може да се свика и по барање на 1/3 од членовите на Извршниот одбор. Покрај грижата за

³² Во согласност со член 45 од Статутот на СДСМ.

³³ Во согласност со член 47 од Статутот на СДСМ.

³⁴ Во согласност со член 48 од Статутот на СДСМ.

извршување на одлуките на Конференцијата и повисоките партиски органи, Извршниот одбор ги има следниве позначајни надлежности:

- Дава политички оценки и потврдува политички ставови;
- Учествува во креирањето на кадровската политика на локално ниво;
- Донесува одлуки за основање, распуштање и укинување на Местен одбор;
- Предлага листа на кандидати за претседател на општинската организација и избира членови на Извршниот и Надзорниот одбор по спроведена постапка врз основа на одлука на Централниот одбор на СДСМ до Извршниот одбор на СДСМ и
 - Подготвува и задолжително доставува Извештај за состојбата со евиденција на членството.

- **Надзорен одбор на Општинската организација**

Надзорниот одбор на Општинската организација на СДСМ се состои од 5 члена коишто од својот состав избираат претседател на Одборот со мандат од 4 години со право на повторен избор. Надзорниот одбор ја оценува статутарноста на актите и на одлуките и ја контролира финансиската и деловната активност на Општинската организација. На Надзорниот одбор му се достапни³⁵ сите релевантни податоци и документи поврзани со функционирањето на Општинската организација, а таа достапност му е овозможена согласно Статутот и за тоа е одговорен претседателот на Општинската организација.

2.2.2.2 Постапеноста на општинските органи и тела во ЛДП

³⁵ Во согласност со член 50 од Статутот на СДСМ.

Во ЛДП поставеноста на органите во рамки на Општинската организација за нијанса е покомплицирана отколку во СДСМ, но, во принцип, овие две партии во поставеноста на својата партиска структура на општинско ниво имаат многу повеќе сличности отколку разлики. Општинската организација на ЛДП е основна форма на организирање на членовите на Партијата од територијата на една општина. Органи на Општинската организација на ЛДП се³⁶:

- Собрание;
- Општински одбор;
- Извршен одбор на Општинскиот одбор;
- Претседател на Општинскиот одбор и
- Надзорен одбор.

- **Собрание на Општинската организација**

Собранието на Општинската организација на ЛДП е највисокиот орган на Општинската организација. Него го сочинуваат сите членови од територијата на општината под услов бројот на членови да не е поголем од 200. Во таков случај, кога бројот на членови на територијата на општината е поголем од 200, Собранието го сочинуваат определен број на избрани членови, бројка што се утврдува со посебна одлука на Општинскиот одбор. Собранието се свикува со одлука на Општинскиот одбор, но најмалку еднаш во две години. Полноправно работи и одлучува доколку се присутни повеќе од половина од вкупниот број на членови³⁷.

Собранието на Општинската организација ги има следниве надлежности:³⁸

³⁶ Во согласност со член 18 од Статутот на ЛДП.

³⁷ Во согласност со член 19 од Статутот на ЛДП.

³⁸ Во согласност со член 21 од Статутот на ЛДП.

- Дејствува во правец на остварување на Програмата на Партијата во општината;
- Ги разгледува основните политички прашања, документи и дејности на Партијата во општината;
- Во согласност со програмската ориентација на Партијата, утврдува насоки за работа на општинската организација;
- Води расправа за материјално финансиската состојба на Општинската организација и извештаите на Надзорниот одбор;
- Формира работни тела и комисии и
- Ги избира и отповикува членовите на Надзорниот одбор итн.

- **Општински одбор**

Општинскиот одбор брои од 20 до 40 члена, бројка која се утврдува на Собрание на Општинската организација. Покрај избраните членови на Општинскиот одбор, членови по функција се и претседателот и потпретседателите на Општинската организација на Либерално-демократската младина (ЛиДеМ), претседателот на Форумот на жените, избраните пратеници, советници и градоначалник доколку е од ЛДП.³⁹

Општинскиот одбор ги има следниве поважни и позначајни права, должности и одговорности што би можеле да ги издвоиме:⁴⁰

- Избира и отповикува претседател, потпретседатели и секретар на Општинскиот одбор;
- Од своите редови избира Извршен одбор на Општинскиот одбор;
- Избира членови на Собранието на Либерално-демократската партија;

³⁹ Во согласност со член 22 од Статутот на ЛДП.

⁴⁰ Во согласност со член 23 од Статутот на ЛДП.

- Избира членови на Градската организација на ЛДП-Скопје (ова важи само за општинските организации на ЛДП на територијата на град Скопје)
- Донесува одлуки за основање на Местни одбори;
- Утврдува кандидати за градоначалник и за членови на Советот на општината;
- Предлага правци за натамошна работа на Општинската организација;
- Донесува финансиски план;
- Води евиденција на членството во Општинската организација;
- Одлучува за кадровски промени во својот состав до 20% од вкупниот број избрани членови во мандатниот период;
- Во согласност со одлуките на Централниот одбор ја води кадровската политика во Општинската организација и
- Евидентира кандидати за пратеници и ги доставува до Централниот одбор.

Општинскиот одбор е органот којшто прави да се разликуваат ЛДП и СДСМ во структуралната поставеност на општинските организации. Со оглед на големината на ЛДП како политичка партија и со оглед на нејзината севкупна дисперзираност на територијата на цела држава, се наметнува заклучокот дека овој партиски орган е тој којшто ја има најмоќната улога, пред сè, во процесот на утврдување и вршење на избор на кандидати за партиски и државни функции. Општинскиот одбор, фактички, и во најголема мера ја игра улогата која во СДСМ ѝ е доделена на Конференцијата на Општинската организација која, по природата на нештата, би требала да биде еквивалент на Собранието на Општинската организација во ЛДП. Значи, во ЛДП имаме дисперзија на надлежностите помеѓу Собранието и Општинскиот одбор, коешто теориски може да се толкува како поголема внатрепартиска демократија, но во пракса постигнатите резултати на повеќето изборни циклуси говорат дека ваквата поставеност повеќе го обременува оперативно-извршниот сегмент од партиското функционирање.

- **Извршен одбор на Општинскиот одбор**

Извршниот одбор на Општинскиот одбор е извршен орган кој ги извршува оперативно-политичките работи на општинско ниво.⁴¹ Општинскиот одбор го врши изборот на 7 до 15 члена од својот состав кои го сочинуваат Извршниот одбор. По функција, членови на Извршниот одбор се: претседателот, потпретседателот и секретарот на Општинскиот одбор како и претседателите на општинските организации на Либерално-демократската младина и Форумот на жените. Најважни надлежности кои се во домен на работењето на Извршниот одбор се:⁴²

- Предлага ставови и заклучоци до Општинскиот одбор;
- Утврдува нацрт-финансиски план;
- Утврдува нацрт-правци за натамошна работа;
- Ги спроведува одлуките и заклучоците на Општинскиот одбор и
- Координира со работата на советничката група и со избраните функционери на општината итн.

- **Надзорен одбор на Општинската организација**

Надзорниот одбор е орган којшто го избира Собранието на општинската организација на ЛДП од редот на сопствените членови. Надзорниот одбор врши контрола врз спроведувањето на Статутот и другите акти на Општинската организација на Партијата, го контролира спроведувањето на одлуките на Собранието, Општинскиот одбор и Извршниот одбор на Општинската организација; Остварува контрола и на финансиското работење на Општинскиот одбор.

⁴¹ Во согласност со член 25 од Статутот на ЛДП.

⁴² Во согласност со член 26 од Статутот на ЛДП.

- **Претседател на Општинската организација**

Општинскиот одбор на својата прва, конститутивна седница, го избира претседателот на Општинската организација, односно претседателот на Општинскиот одбор. Кандидат за претседател може да предложат најмалку 30% од членовите на Општинскиот одбор, а изборот се врши со мнозинство гласови од вкупниот број на членови на Општинскиот одбор. Најважните надлежности на овој орган се:

- Ја претставува и раководи со Општинската организација;
- Поставува цели, одредува задачи и го обезбедува нивното остварување и
- Учествува во водењето на кадровската политика итн.

2.2.2.3 Поставеноста на општинските органи и тела во ВМРО-ДПМНЕ

Како што претходно веќе напоменавме структуралната поставеност на партиските органи на општинско ниво во ВМРО- ДПМНЕ се разликуваат од поставеноста на партиските органи во СДСМ и ЛДП, разлики коишто во структуралната поставеност имплицираат и разлики во начинот на функционирање. Особено воочливи разлики имаме во процесот на донесување на одлуки. Во ВМРО-ДПМНЕ можеме да кажеме дека постои поцентрализиран концепт на раководење со Општинската организација кој овозможува побрзо и поефикасно донесување и спроведување на одлуките, но од друга страна постојано се доведува во прашање задоволувањето на неопходниот оптимум на транспарентност, демократска процедура и поголема вклученост на поширокото членство. Со цел да бидат надминати споменатите недостатоци коишто се последица на поставеноста на Статутот и Деловникот за работа на општинските организации, во ВМРО-ДПМНЕ се преземаат низа мерки и активности кои во вид на насоки, од страна на Извршниот комитет, ги задолжуваат Општинските

комитети да вклучат поширока партиска структура во процесот на донесување на битни партиски одлуки.

- **Општински комитет**

Општинската организација на ВМРО-ДПМНЕ претставува облик на организирање на партиските членови и начин на поврзување на местните организации на ВМРО-ДПМНЕ од подрачјето на една општина.⁴³ Со Општинската организација управува Општински комитет. Општинскиот комитет е највисок орган на Партијата на локално ниво, односно на ниво на општината. Одлука за формирање на Општински комитет донесува Извршниот комитет на ВМРО-ДПМНЕ. Најважните интервенции⁴⁴ кои во своја надлежност ги има овој највисок орган на Партијата на локално ниво се:

- Претресува прашања што се од суштинско значење за Партијата и дава предлози за нивно разгледување пред повисоките органи на Партијата;
- Донесува одлука за основање на Местен комитет;
- Донесува одлука за спроведување на избор на Местниот комитет;
- Го насочува дејствувањето на советниците во општинскиот совет кога предмет на расправа на седниците се значајни прашања, со цел да се изгради единствен став;
- На предлог на претседателот на Општинскиот комитет избира и разрешува координатор и заменик координатор на советничката група;
- Утврдува кандидати за избор на советници;
- Основа Дисциплинска комисија;
- Основа комисији и други работни тела и итн.

⁴³ Во согласност со член 2 од Деловникот за работа на Општинските комитети на ВМРО-ДПМНЕ.

⁴⁴ Во согласност со член 5 од Деловникот за работа на Општинските комитети на ВМРО-ДПМНЕ.

Членови на Општинскиот комитет се:⁴⁵

- Претседателот на Општинскиот комитет;
- Членови именувани од Извршниот комитет на партијата;
- Претседателот на Општинскиот комитет на Унијата на млади сили на ВМРО-ДПМНЕ;
- Претседателот на Унијата на жени на ВМРО-ДПМНЕ;
- Секретарот на Општинскиот комитет;
- Пратениците избрани во Собранието на Република Македонија од подрачјето на општината;
- Градоначалникот на општината (доколку е од ВМРО-ДПМНЕ) и
- Координаторот на советничката група.

Во составот на Општинскиот комитет мора да постои минимум 30% застапеност на еден од половите. Конкретно, со оваа мерка се настојува да се обезбеди поголема застапеност и присутност на жените во работењето на Партијата на општинско ниво. Општинскиот комитет работи и одлучува на седници, кои се свикуваат по потреба, но најмалку еднаш месечно. Седниците ги свикува и води претседателот на Општинскиот комитет.

- **Претседател на Општински комитет**

Претседателот на Општинскиот комитет е најмоќната партиска фигура на локално ниво. Извршниот комитет на ВМРО-ДПМНЕ, на предлог на претседателот на Партијата во секоја општина, го именува и разрешува претседателот на Општинскиот комитет. Мандатот на претседателот на Општинскиот комитет трае четири години. За својата работа одговара пред

⁴⁵ Во согласност со член 4 од Деловникот за работа на Општинските комитети на ВМРО-ДПМНЕ.

претседателот на Партијата и на Извршниот комитет. Претседателот на Општинскиот комитет, во рамките на своите права и должности:⁴⁶

- Го претставува Општинскиот комитет;
- Свикува седници и претседава со нив;
- Спроведува одлуки и други акти донесени од повисоките органи на Партијата;
- Се грижи за остварување на Програмата на Партијата и Програмата за работа на Општинскиот комитет;
- Се грижи и ја координира работата на Местните комитети;
- Се грижи за финансиското работење на Општинскиот комитет и
- Назначува и разрешува Секретар на Општинскиот комитет итн.

На предлог на претседателот на Општинскиот комитет, Општинскиот комитет од својот состав избира еден или повеќе потпретседатели со мнозинство гласови од вкупниот број членови на Комитетот со јавно гласање. Потпретседателот на Општинскиот комитет врши определени работи од делокругот на претседателот што тој ќе му ги довери. Мандатот трае четири години. Потпретседателот на Општинскиот комитет може да биде разрешен и пред истекот на времето за кое е избран и тоа на предлог на претседателот на Општинскиот комитет или на предлог на мнозинството од вкупниот број членови Општинскиот комитет.

- **Секретар на Општинскиот комитет**

Претседателот на Општинскиот комитет од членовите на Партијата од подрачјето на општината именува секретар на Општинскиот комитет со мандат

⁴⁶ Во согласност со член 7 од Деловникот за работа на Општинските комитети на ВМРО-ДПМНЕ.

од четири години.⁴⁷ Секретарот на Општинскиот комитет е првиот оперативец на Партијата на општинско ниво и се грижи за нормално функционирање на сите партиски сегменти на Општинскиот комитет. Секретарот на Општинскиот комитет:

- Му помага на претседателот на Општинскиот комитет во подготвувањето и организирањето на седниците на Општинскиот комитет;
- Се грижи за обезбедување и доставување на материјали потребни за работа на Општинскиот комитет;
- Ја води архивата на Општинскиот комитет;
- Ја надгледува работата на секретарите на Местните комитети, за што редовно го известува претседателот на Општинскиот комитет,
- Еднаш месечно ги доставува пристапниците со новозачленети граѓани до секретарот на Партијата и
- Ја контролира редовноста во собирање на членарина и се грижи за финансиите на Општинскиот комитет.

2.2.3 Структурална поставеност на Местните организации на политичките партии

Во составот на општинските организации функционираат местните организации на политичките партии, како основен облик на политичко дејствување, организирање на партиското членство и остварување на правата и обврските на членовите во рамките на една партија. Поради разликите во организационата поставеност и, пред сè, поради разликите во големината на партиите, во овој сегмент на партиско организирање веќе имаме значителни разлики помеѓу ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ, од една страна, и ЛДП од друга страна. Првите две партии, кои

⁴⁷ Во согласност со член 13 од Деловникот за работа на Општинските комитети на ВМРО-ДПМНЕ.

воедно се и најголемите и најорганизираните партии во Република Македонија, имаат целосно развиена мрежа на местни организации на територијата на цела држава.⁴⁸ ЛДП, како помала партија, ја нема истата поставеност на својата партиска структура на територијата на цела држава, особено не на ниво на местните организации. Затоа кога говориме за партиската поставеност на ова ниво, во овој момент, ќе направиме анализа и споредба на ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ, додека ЛДП повеќе ќе ја анализираме исклучиво од теориски аспект и дефинираноста на местните организации во рамки на партиските акти.

2.2.3.1 Структурална поставеност на Местните организации во СДСМ

Местен одбор на СДСМ е основен облик на политичко дејствување во партијата и на остварување на правата и обврските на партиското членство⁴⁹. Одлука за основање на Местен одбор донесува Извршниот одбор на Општинската организација на СДСМ. Минимален број на членови потребни за да може да биде формиран Местен одбор е пет члена на Партијата. Местниот одбор се состанува редовно, но најмалку еднаш во 3 месеци. Членовите на Местниот одбор одржуваат изборен состанок на кој избираат претседател и секретаријат од 4 до 8 члена. Во Местните одбори со помалку од 20 члена се избираат претседател, заменик претседател и благајник. Мандатот трае 4 години. Местниот одбор работи на состаноци и може полноважно да одлучува, со мнозинство на гласови, доколку на состанокот присуствуваат една третина од членовите на организацијата. За поефикасно оперативно дејствување, во рамки на Местниот одбор се формираат местни пододбори, согласно правилник кој го донесува Извршниот одбор на Централниот одбор на СДСМ.

⁴⁸ Со исклучок на општините каде што доминира албанската етничка заедница

⁴⁹ Во согласност со член 51 од Статутот на СДСМ.

Местниот одбор на СДСМ, согласно Статутот, исто така е организационен облик на поврзување на сите членови на избирачкиот одбор⁵⁰ согласно Изборниот законик. Овој дел од Статутот, кој се однесува на Местниот одбор, покажува една недоследност и на некој начин експлицитно мешање на политичката партија во процесот на спроведување на избори коешто е под ингеренции на Државната изборна комисија. Разбирливо е, Местниот одбор да биде рамка на политичко поврзување на партиското членство. Но, таквото нешто да се однесува и на делегираните членови на СДСМ во избирачките одбори, согласно Изборниот законик, кои по дефиниција се должни да спроведат фер и демократски избори, остава слика дека токму тие претставници, членови на избирачките одбори, најголемо влијание го трпат токму од партиските структури и првенствено одговараат пред „законите“ на партијата, а дури потоа пред законите на Република Македонија. Ова, можеби, претставува груба формулација, но секој член на избирачки одбор или која било друга инстанца надлежна за спроведување на фер и демократски избори, по верификација на мандатот, со што станува составен дел на изборниот процес, треба да постапува исклучиво според законите на Република Македонија. Затоа ваквите формулации во рамките на Статутот на една политичка партија треба да бидат соодветно прилагодени согласно важечките законски прописи, постојаните декларирања и напори за одржување на фер и демократски избори од страна на сите политички фактори во државата, вклучително и постојаните укажувања од страна на Европската Унија за исполнување на неопходниот демократски момент поврзан со процесот на избори.

2.2.3.2 Структурална поставеност на Местните организации на ВМРО-ДПМНЕ

- **Местен комитет**

⁵⁰ Во согласност со член 52 од Статутот на СДСМ.

Местната организација на ВМРО-ДПМНЕ е основен облик на организирање на членовите на Партијата.⁵¹ Одлука за основање на местна организација донесува Општинскиот комитет.⁵² Со местната организација управува Местен комитет. Со Местниот комитет раководи претседател на Местен комитет. Во местната организација, во која бројот на членови е помал од 20, сите членови го сочинуваат Местниот комитет, а претседателот на Местниот комитет се избира со мнозинство од вкупниот број на членови. Во местните организации, кои бројат повеќе од 20 члена, претседателот на Местниот комитет се избира со мнозинство на гласови од присутните членови на местната организација доколку присуствуваат најмалку 1/4 од вкупниот број на членовите. Покрај претседателот на Местниот комитет, останати членови на Местниот комитет се:⁵³

- Потпретседателот на Местниот комитет;
- Секретарот на Местниот комитет;
- Претседателот на Местниот комитет на Унијата на млади сили;
- Претседателот на Местниот комитет на Унијата на жени⁵⁴ и
- Тројца членови избрани од поширокото членство на местната организација.

Ваква стриктна дефинираност на составот на Местниот комитет не постои подеднакво во сите Местни комитети. Во принцип, се овозможува поголема вклученост на поширокото партиско членство при работењето на Местниот комитет, како колективен облик на функционирање, доколку нема извесни аномалии од поедини претседатели на Местни комитети кои „работите ги земаат во свои раце” и дејствуваат индивидуално и нетранспарентно.

⁵¹ Во согласност со член 2 од Деловникот за работа на Местен комитет на ВМРО-ДПМНЕ.

⁵² Во согласност со член 2 од Деловникот за работа на Местен комитет на ВМРО-ДПМНЕ.

⁵³ Во согласност со член 4 од Деловникот за работа на Местен комитет на ВМРО-ДПМНЕ.

⁵⁴ Не е опфатено во член 4 од Деловникот за работа на Местен комитет, но во пракса претседателот на Местен комитет на Унијата на жени е член на Местниот комитет на ВМРО-ДПМНЕ.

Основни надлежности⁵⁵ на Местниот комитет се:

- Разгледува прашања од значење за Местниот комитет;
- Спроведува одлуки, ставови и заклучоци на Општинскиот комитет;
- Создава услови за зачленување на нови членови и постојано организирање на сите членови од подрачјето на местната организација и
- Донесува заклучоци, зазема ставови итн.

- **Комитет на избирачко место**

Како најмала структурална форма во ВМРО-ДПМНЕ можеме да го споменеме Комитетот на избирачко место. Секој Местен комитет, кој на територијата на своето делување има повеќе од едно избирачко место, организира Комитети на избирачки места. Комитетите на избирачки места дејствуваат оперативно, како организациони единици кои исклучиво имаат за задача и надлежност да ги имплементираат партиските политики и ставови на терен во директен контакт со граѓаните. Носење на одлуки, заземање на ставови и слични активности не спаѓаат во делокругот на активности на Комитетот на избирачкото место. Комитетот на избирачко место ја покрива територијата на избирачкото место за коешто е задолжен и определен од страна на Местниот комитет, согласно Изборниот законик и поделбата по избирачки места во Република Македонија.

2.2.3.3 Структурална поставеност на Местните организации на ЛДП

⁵⁵ Во согласност со член 5 од Деловникот за работа на Маестен комитет на ВМРО-ДПМНЕ.

Во ЛДП местната организација, како организациона форма, не е застапена со посебен простор во партискиот Статут, иако конципираноста на Статутот е таква што во значителна мерка дава прецизна слика за начинот на организирање и функционирање на Партијата. Тоа говори дека поради големината на Партијата, ЛДП во овој момент нема доволен капацитет да ја развие партиската структура на ова ниво. Единствено нешто што се среќава во рамките на партискиот Статут, а се однесува на местните организации, е оставената можност на Централниот одбор на ЛДП со посебна одлука да воспостави поинаков вид на организација на Партијата, во смисла на основање на местни организации. Значи, основањето и функционирањето на местната организација на ЛДП на некоја територија исклучиво се случува само таму каде што се исполнуваат услови за тоа и со директна одлука од страна на Централниот одбор, а не по правило, во согласност со партиските акти, како што тоа е случај во ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ.

2.2.4 Структурална поставеност на Градските организации на политичките партии

Сите три партии, како составен дел од својата структура, имаат и Градска организација за градот Скопје. Тоа е еден вид на координативен облик на организирање и дејствување на општинските организации на територијата на град Скопје. Подрачјето на дејствување на Градската организација се поклопува со подрачјето на град Скопје, согласно административно-територијалната поделба на Република Македонија. Во основа, кај сите три политички партии надлежностите на Градската организација во најголема мера се поврзани со активности кои се однесуваат конкретно на градот Скопје, пред сè, во делот на предлагање на кандидати за советници и градоначалник, извршување на одлуките на повисоките политички органи, учество во градењето и имплементирањето на политиките во Градот Скопје итн. Поставеноста, организираноста и начинот на функционирање на Градската организација кај сите три политички партии во

најголем дел ја отсликува структуралната поставеност на Општинските организации за што веќе стана збор.

2.2.5 Структурална поставеност на партиските унии, клубови и останати асоцијации

Секоја политичка партија во рамките на својата структурална поставеност неизоставно го вклучува и политичкото дејствување на разни партиски унии, клубови и асоцијации. Најголемо внимание им се посветува на младинските организации на политичките партии како и на присуството на жените во политиката кои, во најголем дел, се структурирани и организирани преку женската партиска организација. Токму овие две асоцијации, покрај стандардната партиска структура, ја имаат најголемата структурална разгранетост во рамките на една политичка партија. Покрај овие две асоцијации, би можеле да ги споменеме и Унијата на ветерани, како позначајна структура во ВМРО-ДПМНЕ. Останатите асоцијации ги покриваат партиските активности насочени кон други општествени целни групи, но тие го немаат значењето, разгранетоста и политичкото влијание како она на младинската и женската организација во рамките на една политичка партија.

2.2.5.1 Структурална поставеност младинските организации на политичките партии

Секоја од партиите во рамките на својата партиска структура има младинска организација. Младинските организации се формирани многу бргу по формирањето на политичките партии во раните деведесетти години, особено кога се во прашање ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ. Нивниот начин на дејствување

подразбира извесна автономија во функционирањето, пред сè, во оперативниот сегмент, но во политичкиот дел целосно се синхронизирани со политичката платформа и програмските документи на политичките партии. Целна група на младинските организации се младите луѓе од 16 до 28 години, проблемите и интересите коишто го допираат овој сегмент на општеството. Подмладоците на сите три политички партии, со посебни одлуки на Централниот Комитет, односно Одбор, можат да развијат различни облици на соработка со други подмладоци на политички партии во Република Македонија, но воедно и соработка со подмладоци на, пред сè, сестринските партии од Европа и пошироко.

- **Социјалдемократска младина на Македонија**

Социјалдемократската младина на Македонија е формирана со одлука на Централниот одбор и истиот орган може да донесе одлука за распуштање. Социјалдемократската младина на Македонија е основана под името Младински демократски форум, на неговото Основачко собрание одржано на 9 ноември 1991 година во Скопје.⁵⁶ Извршниот одбор на СДСМ носи одлука за усвојување на Статутот на СДММ⁵⁷ како и одлука за распишување и постапка за Изборна конференција на СДММ. Статутот на СДММ во најголема мера го пресликува Статутот на СДСМ со цел да се избегнат разлики во поставеноста и функционирањето на партиската структура. Членовите на СДММ избираат сопствени органи на сите организациони нивоа и нивните претставници се директно вклучени во работата на органите на СДСМ. Структуралната поставеност на СДММ е на територијален принцип и во најголема мера истоветен како и кај сениорскиот сегмент на Партијата. Старосната граница за членување во СДММ е 28 години со што е заменета претходната старосна граница од 30 години.

⁵⁶ Во согласност со Статутот на СДММ.

⁵⁷ Кратенка којашто се користи за Социјалдемократската младина на Македонија.

- **Унија на млади сили на ВМРО-ДПМНЕ**

Унијата на млади сили на ВМРО-ДПМНЕ е основана со одлука на Конгресот на ВМРО-ДПМНЕ, највисокиот орган на Партијата, со што се разликува од СДММ која е основана од Централниот одбор, орган на пониско ниво. УМС⁵⁸ на ВМРО-ДПМНЕ, согласно Статутот на ВМРО-ДПМНЕ, одговара пред претседателот, Централниот Комитет и Извршниот Комитет на Партијата. Членовите на УМС на ВМРО-ДПМНЕ се организираат на територијален принцип кој е целосно компатибилен со принципот на организирање на Партијата. Структурни форми коишто се застапени во УМС на ВМРО-ДПМНЕ се.⁵⁹

- Конференција на УМС на ВМРО-ДПМНЕ;
- Централен комитет на УМС на ВМРО-ДПМНЕ;
- Извршен комитет на УМС на ВМРО-ДПМНЕ;
- Градска организација со Градски комитет како орган на Градската организација на градот Скопје;
- Општинска организација со Општински комитет како орган на Општинската организација и
- Местна организација со Местен комитет како орган на Месната организација.

Начинот на функционирање на УМС се уредува со Деловник за организациона поставеност и работа на органите на Унијата на млади сили на ВМРО-ДПМНЕ којшто, на иницијатива на ИК на УМС на ВМРО-ДПМНЕ, го усвојува ИК на ВМРО-ДПМНЕ, а стапува во сила по неговата потврда од страна на Централниот комитет на Партијата. Член на УМС може да биде младинец со навршени 15 години старост, а крајна старосна граница за членство во УМС на

⁵⁸ Кратенка којашто се користи за Унијата на млади сили на ВМРО-ДПМНЕ.

⁵⁹ Во согласност со член 18 од Деловникот за организациска поставеност и работа на органите на Унија на млади сили на ВМРО-ДПМНЕ.

ВМРО-ДПМНЕ е 28 години.⁶⁰ Оваа деловничка поставеност создава можност лицата кои не се стекнале со статус на полнолетни граѓани да станат составен дел од функционирањето на Партијата преку УМС на ВМРО-ДПМНЕ. Член на УМС се станува и со потпишување на пристапница кон ВМРО-ДПМНЕ доколку лицето има навршени 18 години живот, а не е постаро од 28 години, и доколку за тоа пројави интерес.⁶¹

Од претходно изнесеното може да забележиме дека актите на младинските организации на двете партии ги усвојуваат сениорските органи на Партијата, со што, на некој начин, се врши контрола врз функционирањето на младинските организации, коишто по дефиниција делуваат самостојно, со претходно прифатена политичка платформа и програмски документи на Партијата.

- **Либерално-демократска младина**

Либерално-демократската младина (ЛиДеМ) е подмладок на ЛДП. ЛиДеМ целосно ги прифаќа Програмата и политичката платформа на ЛДП, но е самостојна во спроведувањето на своите цели и задачи утврдени со Правилата за работа, Програмската декларација и Програмата за работа на ЛиДеМ⁶². Правилата за работа на Либерално-демократската младина ги донесува Конференцијата на ЛиДеМ со што се разликува од СДСМ и ВМРО-ДПМНЕ каде што актите на младинските организации ги донесуваат органи на партијата. Член на ЛиДеМ може да биде секој граѓанин кој навршил 18 години и се стекнал со статус на полнолетство па сè до навршување на 30 години старост.⁶³ Членовите на ЛиДеМ се организираат на територијален принцип кој на некој начин го

⁶⁰ Во согласност со член 10 од Деловникот за организациска поставеност и работа на органите на Унија на млади сили на ВМРО-ДПМНЕ.

⁶¹ Во согласност со член 12 од Деловникот за организациска поставеност и работа на органите на Унија на млади сили на ВМРО-ДПМНЕ.

⁶² Во согласност со член 1 од Правилата за работа на Либерално-демократската младина.

⁶³ Во согласност со член 8 од Правилата за работа на Либерално-демократската младина.

пресликува принципот на структурална поставеност на Партијата во целина. Органи на Либерално-демократската младина се:⁶⁴

- Конференција;
- Централен одбор;
- Извршен одбор на Централниот одбор;
- Надзорен одбор и
- Претседател, потпретседатели и генерален секретар на ЛиДеМ.

На општинско ниво ја имаме следнава структурална поставеност на општинската организација и на нејзините органи:⁶⁵

- Собрание на Општинска организација;
- Општински одбор;
- Извршен одбор на Општинскиот одбор;
- Претседател и
- Надзорен одбор.

2.2.5.2 Структурална поставеност на организациите на жени на политичките партии

Неизоставен дел од современото функционирање на политичките партии е вклученоста на жената во политиката. За таа цел, трите политички партии, во севкупниот состав на сопствената партиска структура, неизоставно ја вклучуваат и организацијата на жени. Современите политички текови и тенденции, како и европските аспирации коишто ги има Република Македонија, ја наметнуваат вклученоста на жената во политичкиот живот, не само како обврска за

⁶⁴ Во согласност со член 25 од Правилата за работа на Либерално-демократската младина.

⁶⁵ Во согласност со член 12 од Правилата за работа на Либерално-демократската младина.

задоволување на потребните современи и европски стандарди, туку и како потреба која има сериозен придонес во политичкото живеење во Република Македонија.

- Унија на жени на ВМРО-ДПМНЕ

Во ВМРО-ДПМНЕ постои силна и сериозно структурирана организација на жените, Унијата на жени на ВМРО-ДПМНЕ. Основана е со одлука на Конгрес на ВМРО-ДПМНЕ, врз основа на Статутот на Партијата. Унијата на жени во целост ги следи насоките дефинирани во Програмата и Статутот на Партијата, при што се залага за спроведување на своите цели и задачи утврдени со Деловникот и Програмата за работа на Унијата на жени на ВМРО-ДПМНЕ.⁶⁶ Член на Унијата на жени може да биде секое полнолетно женско лице, државјанин на Република Македонија, кое е член на ВМРО-ДПМНЕ.⁶⁷

Унијата на жени на ВМРО-ДПМНЕ е организирана на територијален принцип и во принцип ја пресликува структуралната поставеност на Партијата. Органи на Унијата на жени се.⁶⁸

- Конференција на Унијата на жени на ВМРО-ДПМНЕ;
- Централен Комитет;
- Извршен Комитет;
- Градска организација со Градски комитет, како орган на Градската организација;
- Општинска организација со Општински комитет, како орган на Општинската организација и
- Местна организација со Местен комитет, како орган на Месната организација.

⁶⁶ Во согласност со член 1 од Деловникот за работа на Унијата на жени на ВМРО-ДПМНЕ.

⁶⁷ Во согласност со член 5 од Деловникот за работа на Унијата на жени на ВМРО-ДПМНЕ.

⁶⁸ Во согласност со член 10 од Деловникот за работа на Унијата на жени на ВМРО-ДПМНЕ.

Во ВМРО-ДПМНЕ се придава големо значење на учеството и застапеноста на жените во рамките на Партијата. За таа цел сите Општински комитети на ВМРО-ДПМНЕ имаат обврска да вклучат минимум 30% жени во својот состав. Во рамките на Централниот комитет на ВМРО-ДПМНЕ полноправно учество земаат претседателот, секретарот и 5 члена на Извршниот комитет на Унијата на жени на ВМРО-ДПМНЕ, што не е случај ниту во СДСМ, ниту во ЛДП. Претседателот на Унијата на жени на ВМРО-ДПМНЕ, според досегашната пракса, е член и на Извршниот комитет на Партијата, со право на глас.

- **Клуб на жени на СДСМ**

Во СДСМ организацијата на жени се нарекува Клуб на жени на СДСМ. Клубот на жени дејствува во рамките на СДСМ при што во целост ги прифаќа и остварува програмските документи на Партијата и дејствува на полето на унапредување на статусот и положбата на жените.⁶⁹ Одлуката за основање и распуштање на Клубот на жени, како организација на жените на СДСМ, ја донесува Централниот одбор на СДСМ. Овде можеме да потенцираме дека постои разлика помеѓу СДСМ и ВМРО-ДПМНЕ во тоа кој орган ја основа организацијата на жени. Во ВМРО-ДПМНЕ, со самото тоа што организацијата на жени ја основа највисокиот орган на Партијата - Конгресот, теориски ѝ се дава поголемо значење во рамките на Партијата.

Функционирањето на Клубот на жени на СДСМ е врз територијален принцип при што се следи структуралната поставеност на Партијата. За одбележување е фактот што координаторот на Клубот на жени на СДСМ не е полноправен член по функција на Централниот одбор на СДСМ. Може да присуствува на седниците на Централниот одбор без право на глас.⁷⁰ Идентичен е случајот и со Извршниот

⁶⁹ Во согласност со член 82 од Статутот на СДСМ.

⁷⁰ Во согласност со член 30 од Статутот на СДСМ.

одбор на Централниот одбор на СДСМ во којшто координаторот на Клубот на жени на СДСМ зема учество без право на одлучување.⁷¹

- **Форум на жени на ЛДП**

ЛДП, како партија на центарот, со либерална политичка матрица, по дефиниција би требало да протежира поголема присутност и застапеност на жената во политиката. Декларитивните заложби на најистакнатите партиски функционери укажуваат на потребата и на фактот дека жената е неизоставен дел од политичката сцена во Република Македонија. Меѓутоа, за жал, во ЛДП сè уште нема изготвено акти кои ќе ја дефинираат положбата на Форумот на жените на ЛДП во рамките на Партијата. Во Статутот третманот на Форумот на жените на ЛДП е многу мал и не дава доволно информации за структуралната поставеност на организацијата на жени. Од направените интервјуа во текот на истражувањето беше укажано на фактот дека Форумот на жени на ЛДП ја следи поставеноста на партиската структура и функционира секаде каде што постојат услови за тоа. Со оглед на фактот што ЛДП е помала политичка партија, учеството на жените повеќе може да се анализира преку нивната директна инволвираност во рамките на севкупната партиска структура, отколку засебно преку нивната вклученост како Форум на жени на ЛДП. За одбележување е фактот што претседателот на Форумот на жени е полноправен член на Централниот и на Извршниот одбор на ЛДП.⁷²

2.2.6 Избрани претставници на политичките партии

⁷¹ Во согласност со член 33 од Статутот на СДСМ.

⁷² Во согласност со член 36 и член 41 од Статутот на ЛДП.

Кога правиме анализа на структуралната поставеност на партиите не смееме да ја занемариме улогата и значењето на Избраните претставници на партиите во Собранието на Република Македонија, Советите на општините и градот Скопје. Впрочем, токму избраните претставници и добиените мандати се одраз за тоа која партија колкава доверба ужива кај граѓаните. Од друга страна, избраните претставници претставуваат инструмент преку кој партиите можат да ги имплементираат своите политики и партиски програми во рамки на институциите на системот. Затоа најголемата политичка борба се води токму за да се освојат што е можно повеќе пратенички и советнички мандати, коишто ќе овозможат доминантна или, во најмала рака, влијателна позиција на политичката партија, почнувајќи од Собранието на Република Македонија па сè до Советот на најмалата општина во државата.

Во принцип, не постојат разлики во начинот на организирање на Избраните претставници во трите политички партии. Пратениците се организираат во пратенички групи коишто имаат свои деловници за работа. Избираат координатор и заменици координатори на пратеничката група. Во текот на својата работа пратеничките групи тесно соработуваат со највисоките партиски органи.

Сличен е принципот на функционирање и на советниците во рамки на Општинските совети со таа разлика што основната координација се одвива со општинските раководства на партијата, освен ако не се наметне потреба од координација со повисоките партиски инстанци за прашања коишто се од посебен интерес на партијата и на државата во целина.

3. Начини на функционирање на политичките партии

Функционирањето на партиите во политичкото секојдневие, бара сериозен и сеопфатен ангажман на сите структури во рамките на една политичка партија. Ова

воопшто не е едноставна и лесна задача пред која се исправени политичките партии. Секоја партија, којашто има сериозни амбиции, теориската поставеност на сопствената структура и начините на функционирање дефинирани во партиските акти, мора да ги имплементира во пракса доколку сака сето она што е сместено во партискиот Статут, Програмата, Партиските деловници за работа, Правилници за системско функционирање итн., да добие валоризација и да биде преточено во ефикасно спроведување на зацртаните политики. За таа цел, секоја политичка партија се стреми кон максимизирање на сопствената ефикасност во делот на работењето и функционирањето, при што не смее да биде напуштена рамката определена со партиските акти, заради ненарушување на воспоставените „правила на игра“ и одржување на неопходниот демократски елемент којшто ги карактеризира сите политички партии што функционираат во рамките на едно плурално и демократско општество. Каков е односот помеѓу она што го нарекуваме теориски фундамент на една политичка партија, дефиниран во партиските акти, и она што е реално секојдневно функционирање на партијата, дали постојат отстапки и колкави се таквите отстапки во практичното функционирање во однос на теориската поставеност, се нарушува ли демократската дефинираност зацртана во Статутот во секојдневното функционирање на партијата мотивирана од амбицијата да се има поголема ефикасност и да се постигне подобар резултат, е предмет на анализа за тоа како, всушност, работат и функционираат политичките партии во Република Македонија.

Досегашната анализа на структуралната поставеност на трите политички партии ВМРО-ДПМНЕ, СДСМ и ЛДП ќе ја дополниме со анализа на нивниот начин на функционирање, со што ќе се добие комплетна слика за тоа каква е севкупната поставеност на најрелевантните политички партии во Република Македонија. За таа цел, во текот на истражувањето беа направени повеќе интервјуа со релевантни претставници на политичките партии од коишто беа добиени корисни информации за начинот на функционирање, како во актуелниов момент, така и за начинот на функционирање во периодот на целокупното плурално живеење на Република Македонија. Дефинираните прашања, преку кои беа водени

интервјуата, беа искористени како појдовни точки кои овозможија поефикасна анализа и полесна прегледност на третираната проблематика. Тежиштето на истражувањето беше поставено на неколку основни точки, преку коишто најпрецизно може да се детектира каков е начинот на функционирање на политичката партија. Тука би ги посочиле начинот и постапката на избор на партиски функционери; начинот и постапката на предлагање и избор на кандидати за пратеници, советници, градоначалници; начинот на предлагање на функционери за функции во извршната власт; начинот на донесување на партиски одлуки поврзани со воспоставување и спроведување на политиките на политичката партија итн.

3.1 Влијанието на концептуалната поставеност и меѓусебниот сооднос на Статутот и останатите партиски акти врз организационата и структуралната поставеност на партиските органи и тела, можности и потреби од нивно менување заради зголемување на ефикасноста во функционирањето

За ефикасно функционирање на една политичка партија неопходно е партиските акти, почнувајќи од Статутот, деловниците за работа, најразличните правилници и одлуки, да бидат квалитетно сročени и да немаат меѓусебни противречности кои во фаза на спроведување на процедурите би создале разлики во толкувањата, конфликтни ситуации, внатрешни расколи, напуштање на партијата, судски разрешници, отцепување на дел од членството и формирање на нови политички партии-пракса која не е непозната за македонската плурална политичка сцена. Затоа е потребно, највисокиот партиски акт да биде прецизно дефиниран, во духот на идеологијата којашто го обединува партиското членство, без правни празнини и недоречености кои би наметнувале, но во исто време и би овозможувале потреба од импровизации во спроведување на процедурите.

3.1.1 Улогата на партиските акти на СДСМ и нивната примена во практичниот начин на партиско функционирање

Што се однесува до Статутот на СДСМ, може да кажеме дека се работи за еден обемен и сеопфатен акт во кој се дефинирани буквално сите процедури, почнувајќи од начелата и целите на СДСМ, преку условите и начинот на зачленување, организационата структура каде што е опфатена целокупната партиска структура и по вертикала и по хоризонтала, со прецизно дефинирани надлежности и ингеренции, персонален состав и начин на водење на процедурите, носењето на одлуки, постапката за спроведување на избори, финансирањето на Партијата итн. Интересен момент којшто паѓа во очи во Статутот е постапката за престанок на членство во СДСМ. На ова прашаење му е посветено големо внимание и дури 7 од вкупно 96 члена⁷³ од партискиот Статут се однесуваат на него, многу повеќе отколку за некои многу поважни сегменти на партиското организирање.

Ставот на соговорниците, истакнати партиски функционери, во однос на Статутот и евентуалната потреба од негово менување со цел да се подобри организационата поставеност на Партијата и структурата на партиските органи и тела беше прилично унифициран. Заедничка констатација беше дека Статутот е добар, сеопфатен, ги покрива сите сегменти на партиското функционирање и дека во моментот не се потребни измени. Од еден соговорник беше издвоен став дека е потребно да се создаде структурална форма која по вертикала ќе биде позиционирана помеѓу Местниот и Извршниот одбор на Општинската организација на СДСМ, којашто во себе ќе обединува по неколку Местни одбори. Ова е особено потребно во поголемите градови каде што бројот на Местните одбори е прилично голем и потешко се воспоставува квалитетна и ефикасна координација на ова ниво. Сегашната поставеност налага директна координација на Извршниот одбор

⁷³ Член 15,16,17,18,19,20 и 21 од Статутот на СДСМ.

и Местните одбори коишто, како организационен облик, согласно Статутот на СДСМ, ги поврзуваат сите членови од избирачкиот одбор согласно Изборниот законик, односно Местниот одбор покрива само едно избирачко место. Во Статутот на СДСМ е предвиден еден облик на поврзување на повеќе Местни одбори дефиниран како Трибина-демократски форум, којшто има за цел информирање на членството за партиските активности, одлуките на органите и форма преку која членовите можат да влијаат врз работата и активностите на СДСМ. Недостаток на овој облик е тоа што тука не се донесуваат одлуки и затоа, според соговорникот, се наметнува потреба од воспоставување на организациона форма којашто ќе го понесе товарот на партиското функционирање во целост на посоченото ниво, помеѓу Извршниот одбор и Местниот одбор.

3.1.2 Улогата на партиските акти на ВМРО-ДПМНЕ и нивната примена во практичниот начин на партиско функционирање

Во ВМРО-ДПМНЕ концептот на Партискиот статут е различен од оној во СДСМ. Тука имаме многу општо конципиран Статут кој не навлегува во детално дефинирање на сите сегменти од партиското функционирање. Содржи скоро двојно помалку членови⁷⁴, со многу помал содржински обем отколку во СДСМ. Но, тоа не можеме да го земеме како недостаток затоа што ваквиот концепт на Партиски статут кореспондира и е компатибилен со останатите партиски акти, пред сè Деловниците за работа на разните партиски органи во коишто прецизно се дефинирани начините на функционирање и спроведување на процедурите, персоналниот состав на соодветниот орган, ингеренциите и надлежностите, траењето на мандатот итн. Затоа, кога зборуваме за Статутот на ВМРО-ДПМНЕ, доколку сакаме да имаме комплетна слика за состојбите, мораме да ги земеме во предвид сите останати акти кои ја дефинираат партиската структура и само во таква комплетна целина можеме да издвоиме позиции во коишто има потреба од

⁷⁴ Статутот на ВМРО-ДПМНЕ содржи вкупно 55 члена.

подобрување со цел да се зголеми ефикасноста во поставеноста и функционирањето на партиските органи и тела.

Според соговорниците, Статутот на Партијата, или поточно кажано севкупните партиски акти, во целина се добри, класично десничарски поставени и ги задоволуваат стандардите коишто се присутни кај сестринските политички партии во Европа. Статутот на ВМРО-ДПМНЕ има претрпено неколку измени, пред сè, наметнати како потреба поради промената на изборниот модел во Република Македонија, новата територијална распределба на општините и внатрешните случувања поврзани со процесите на реформи во самата Партија. Овој концепт на Статутот и на останатите партиски акти, во однос на организационата поставеност на Партијата, кореспондира со актуелниот политички момент присутен во Република Македонија.

Интервенција којашто би можела да изврши подобрување на Партискиот статут во однос на организационата поставеност на структурата на органите и телата, наметната како потреба од извлечените заклучоци од интервјуата направени со соговорниците, како и врз база на сопствените согледувања засновани на долгогодишно активно учество во партискиот живот на ВМРО-ДПМНЕ, е вметнување на организациона форма помеѓу Местните комитети и Општинскиот комитет на ВМРО-ДПМНЕ. Тоа би било организациона форма којашто би била еквивалент на поранешните Комитети на изборни единици коишто, како структурална форма во ВМРО-ДПМНЕ, беа застапени во периодот кога во Република Македонија се користеше мнозинскиот, односно комбинираниот мнозинско-пропорционален изборен модел. Оваа структурална форма, којашто би била еквивалент на Комитетот на изборната единица, во себе би обединувала неколку Местни комитети со што би се подобрила ефикасноста во вертикалната координација на општинско ниво. Ова е многу значајно за поголемите градови и општини каде што бројот на Местни комитети надминува бројка од 20, со што се наметнува потреба од решавање на овој организационен недостаток на секој Општински комитет засебно. Овој „вакуум простор“ сè до воведувањето на чисто

пропорционалниот изборен модел во Република Македонија и постоењето на Комитетите на изборни единици во Партијата, не беше присутен.

Споредено со СДСМ во ВМРО-ДПМНЕ Местните комитети во себе обединуваат неколку Комитети на избирачки места коишто, секој за себе, покрива едно избирачко место, исто како што во СДСМ Местниот одбор покрива само едно избирачко место. Се наметнува заклучок дека на општинско ниво дистанцата помеѓу Извршниот одбор на Општинската организација на СДСМ и Местните одбори е поголема отколку тоа што е случај во ВМРО-ДПМНЕ. Затоа од направеното истражување произлегува заклучокот дека се сосема логични укажувањата за потребата од воспоставување на дополнителни организациони форми во двете партии.

3.1.3 Улогата на партиските акти на ЛДП и нивната примена во практичниот начин на партиско функционирање

Статутот на ЛДП е прилично сеопфатен акт, во којшто е даден детален опис на сите неопходни сегменти поврзани со партиското функционирање. Во голема мера е сличен на концептот на партиски Статут применет во СДСМ. Од направените истражувања се наметнува заклучокот дека не се потребни интервенции во Статутот кои би оделе во правец на подобрување на организационата поставеност на Партијата и структурата на органите и телата. ЛДП е помала партија, во споредба со другите две партии, и во овој момент Партискиот статут целосно ги задоволува потребите за непречено функционирање и спроведување на процедурите, без притоа да се наметнуваат потреби од импровизации. Единствено нешто што се јавува како нелогичност е во членот 47 од Статутот на ЛДП, кој се однесува на претседателот на ЛДП. Во членот 47 се вели: *„...во случај кога Претседателот е избран на државна функција, неспоива со вршење на функцијата Претседател на Партијата, мандатот му мирува“*... Од една страна е нелогично да мирува претседателскиот

мандат којшто, според Статутот, теориски трае четири години за време на извршување на државна функција, неспоива со функцијата претседател, којашто и теориски и во пракса во Република Македонија трае минимум четири години. Ова значи дека мандатот претседател на Партијата би истекол пред истекот на мандатот на државната функција. Од друга страна, современите демократски трендови во развиените демократии, не дозволуваат случај на мирување на мандат во партијата за време на извршување на државна функција, туку веднаш се пристапува кон институцијата - оставка.⁷⁵

Кога зборуваме за ЛДП којашто е дефинирана како правен наследник на Демократската и Либералната партија⁷⁶, што е посочено во првата реченица од членот 1 од Статутот на ЛДП, се наметнува прашањето за тоа каква политичка порака се испраќа во овој моментот на општествено-политичко живеење?! Со оглед на фактот што денес во политичкиот живот на Република Македонија повторно егзистира Либералната партија, којашто има и свој претставник во македонското Собрание, во разговор со соговорниците беше заклучено дека се наметнува потреба од евентуална промена на овој дел од Статутот. Формално-правно во членот 1 немаме недоследност, но политички гледано се испраќа збунувачка порака уште на самиот почеток на текстот на Статутот, која во подоцнежна фаза може да има свое влијание и во делот на функционирање на партиската структура.

3.2 Членување во политичка партија и начин на зачленување

⁷⁵ Во разговор со соговорниците беше воочен овој недостаток, а како причина за него од нивна страна беше посочен моментот на изборот на Стојан Андов за претседател на Собранието на РМ. Затоа може да се констатира дека овој член е рецидив токму од тој период на функционирање на ЛДП како партија создадена со спојување на Либералната и Демократската партија.

⁷⁶ Во согласност со член 1 од Статутот на ЛДП.

Зачленувањето во политичка партија е сериозна одлука за секој граѓанин кој политички се определил и донел одлука да пристапи кон одредена политичка партија. Членувањето во некоја политичка партија подразбира одредени права, но и одредени обврски кои ги прифаќа граѓанинот со чинот на пристапување кон политичката партија. Но, во пракса обврските секогаш се ставаат во втор план и значителен дел од партиското членство, во секоја политичка партија, без исклучок, тежнее да ги оствари, пред сè, своите права и погодности кои ги овозможува членувањето во една политичка партија. Од тие причини, поради таквата фокусираност и мотивираност на добар дел од партиското членство, за реализирање исклучиво на личните потреби и амбиции, периодично се случуваат внатрешни турбуленции, незадоволстава па дури и поединечни или групни напуштања, или преминувања од една во друга политичка партија. Оваа појава е присутна на сите нивоа, почнувајќи од најниските партиски структури па сè до истакнати партиски функционери, па дури и претседатели на политички партии. Ваквата појава присутна во партискиот живот во Република Македонија создава амбиент на несериозност и неконзистентност во поддржувањето и застапувањето на една политичка матрица и идеологија, појава која ги збунува гласачите и неретко врши манипулација и изместување на волјата на граѓаните-гласачи, изразена на одредени избори.

Чинот на пристапување кон трите политички партии во основа е ист, со таа разлика што во СДСМ има покомплицирана процедура во споредба со другите две партии. Во ВМРО-ДПМНЕ и ЛДП доволно е само да се пополни пристапница со што се влегува во партиската евиденција и веднаш се станува член на партијата. За секој член следува партиска легитимација која ја издава политичката партија. Во СДСМ имаме покомплицирана постапка којашто наметнува потреба од спроведување на одредена процедура. Граѓанинот пополнува пристапница која ја доставува до Општинската организација на СДСМ или до повисоките партиски инстанции. Без оглед на тоа каде е доставена пристапницата, таа мора да биде верифицирана на првиот состанок на Извршниот одбор на Општинската организација на СДСМ, но со претходно побарано и добиено мислење од Местната организација. Пристапувањето на нов член може да го оспори

Извршниот одбор на СДСМ по што се отвора дополнителна постапка која го комплицира чинот на зачленување. Според соговорниците, од трите политички партии беше потврдено дека ваквата постапка, дефинирана во партиските Статути, во целост се почитува во пракса, без некои посериозни отстапувања.

Проблем којшто го имаат партиите со постапката на зачленување е ефикасното и навременото издавање на партиски легитимации во периодот кога партијата е на власт. Поради зголемениот интерес за пристапување во политичката партија во таа фаза од нејзиното функционирање, неретко на партиска легитимација се чека и по една година што создава дополнителна нервоза кај новодојдените членови.

Интересно за споменување во СДСМ е тоа што во Статутот се дава можност за политичко делување на партиски неопределени лица, односно симпатизери на Партијата и поддржувачи (пријатели) на Партијата.⁷⁷ Од соговорниците не можеше да се добие прецизен одговор за тоа кој во Партијата ја води евиденцијата за овој „тип на граѓани“ кои имаат блиски погледи со политиките на СДСМ и преку која партиска инстанца тие го имаат контактот со Партијата?! Немаше одговор и за тоа на кој начин делуваат и дали зад маската на неприпаѓање кон политичката партија извршуваат значајни државни функции или дејствуваат преку други форми на организирање во општеството како што се, на пример, невладините организации, синдикатите, спортските сојузи, комори, здруженија на граѓани итн. Овој начин на функционирање предизвика реакција и кај останатите политички партии како и нивна тенденција на некој начин да го копираат овој модел на функционирање, сè со цел поуспешно да можат да парираат на ваквиот пристап од страна на СДСМ, на севкупната општествено-политичка сцена во Република Македонија.

Во ВМРО-ДПМНЕ и ЛДП, Статутот не предвидува ваква можност, како што е случај во СДСМ, што од друга страна не значи дека во пракса не постојат „пријатели и поддржувачи“ на Партијата.

⁷⁷ Во согласност со член 10 од Статутот на СДСМ.

3.3 Начин на избирање на Општински органи на партијата

Начинот на избор на органи на партијата на општинско ниво е од исклучително значење и во основа претставува слика за демократските вредности и демократскиот капацитет кој го поседува една политичка партија. Општинските органи се онаа партиска структура којашто ја има задачата да биде во постојан контакт со партиското членство, да ги имплементира зацртаните партиски политики на терен, да биде линкот кој ќе ги координира сите активности на партијата по вертикала и да ги артикулира и усогласува во една повратна спрега ставовите и потребите на широкото партиско членство со ставовите и политиките на партиското раководство на централно ниво. Затоа, од исклучително значење е тоа на кој начин се спроведува изборот на партиско раководство на општинско ниво и дали тој начин на избор ќе овозможи создавање на позитивна внатрешна клима која во моментот на избори (парламентарни, претседателски или локални) ќе ги даде најдобрите резултати⁷⁸ коишто во даден момент може да ги постигне една политичка партија. За тоа на кој начин влијаат општинските раководства во валоризација на волјата на гласачите и преточување на истата во гласови и пратенички мандати, може да се види доколку се направи

⁷⁸ На Парламентарните избори во 2008 година главна битка се водеше помеѓу две спротивставени коалиции. Едната предводена од ВМРО-ДПМНЕ, а другата од СДСМ во која партиципираше и ЛДП. На тие избори немаше други релевантни политички субјекти коишто можеа да земат некој значаен дел од гласовите. Граѓаните во најголем процент беа определени кон едната или другата коалиција. Во такви околности беше очекувано соодносот на постигнатите резултати, во различните изборни единици, помеѓу двете коалиции да се движат во рамки на приближни вредности. Меѓутоа, по спроведената кампања за изборите и сумирањето на резултатите се покажаа големи разлики меѓу две изборни единици во соодносот на добиените гласови на двете коалиции. Во ИЕ2 тој сооднос изнесуваше 2,77:1 во корист на коалицијата предводена од ВМРО-ДПМНЕ, во однос на коалицијата предводена од СДСМ. Во ИЕ4 тој сооднос изнесуваше 1,77:1 во корист на ВМРО-ДПМНЕ. Останатите изборни единици се движат помеѓу овие два соодноса. Од овде може да се заклучи дека постигната победа на ВМРО-ДПМНЕ во ИЕ2, меѓу другото е и плод на подоброто функционирање на општинските органи на ВМРО-ДПМНЕ, особено ако претходно го имаме во предвид фактот дека партиската централа, во сите ИЕ подеднакво, ги вложи сите напори за постигнување на резултати на територијата на цела Република Македонија. За СДСМ важи обратното.

споредба на постигнатите резултати на парламентарните избори во 2008 година⁷⁹, каде што можат да се забележат значителни разлики по изборни единици, во постигнувањата на двете најголеми спротивставени коалиции предводени од ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ.

3.3.1 Начин на избирање на општински органи во СДСМ

Изборот на општински органи во СДСМ во пракса кореспондира со постапката којашто е зацртана во Статутот на Партијата. Од направените интервјуа, сите соговорници го потврдија тој факт и посочија дека нема отстапки од она што е предвидено во Статутот на Партијата. Постапката се одвива на следниов начин:

- Најпрво, Извршниот одбор на Општинската организација, врз база на предлози доставени од Местните организации и направена селекција од страна на Кадровската комисија, составува и предлага листа на кандидати за претседател на Општинската организација, членови на Извршниот и Надзорниот одбор на Општинската организација, по претходно спроведена постапка врз основа на одлука на Централниот одбор на СДСМ, до Извршниот одбор на СДСМ.

- Извршниот одбор на СДСМ ги повикува на консултации (интервјуа), посочените кандидати од предложената листа на кандидати за претседател, Извршен и Надзорен одбор на Општинската организација, изготвува и усвојува финалната верзија и ја испраќа до Извршниот одбор на Општинската организација. Консултациите во принцип се прават само со кандидатите за претседател на Општинската организација и тоа на

⁷⁹ Извор: Официјалната интернет страница на Државната изборна комисија на Република Македонија

највисоко партиско ниво во кое учествуваат претседателот и генералниот секретар на Партијата.

- Извршниот одбор ја проследува предлог листата до Конференцијата на Општинската организација која го врши изборот на претседател и членови на Извршениот и Надзорниот одбор на Општинската организација на СДСМ.

Врз база на посоченава постапка можеме да заклучиме дека во СДСМ изборот на општинско раководство се одвива во една демократска атмосфера при што учество зема поширокото партиско членство, најпрвин во фазата на предлагање непосредно преку Местните организации, а потоа и во фазата на избирање, посредно преку членовите на Конференцијата на Општинската организација. Конференцијата, патем кажано, е прилично широк партиски форум на кој се носат сериозни партиски одлуки. Во пракса, не е непознато, при вршењето на избор на општински органи, да има сериозни внатрешни конфронтации и битки за освојување на раководните позиции во Општинската организација, маратонски седници на Конференцијата, прегласувања и надгласувања. Но, во принцип, ваквиот модел на избор на општинско раководство најголемиот дел од партиските несогласувања и меѓусебни конфронтации ги окончува во моментот на избор на општински функционери, по пат на добивање на неопходното мнозинство предвидено со Статутот. На овој начин се превенираат понатамошните постизборни превирања и препукувања коишто се карактеристика за друг модел на избор на општинско раководство, присутен, пред сè, во ВМРО-ДПМНЕ. Влијанието и учеството на централните органи на СДСМ е во делот на селекција на најсериозните кандидати за носители на раководни функции на општинско ниво што не е ни малку незанемарливо и во основа, фактички, врши насочување во кој правец треба да се одвива процесот во финална фаза на избор. Доколку дојде до посериозни конфронтации на општинско ниво, кои не можат да добијат своја разрешница, тогаш централните органи арбитраат и наоѓаат преодни решенија кои имаат за цел да ја надминат несаканата состојба.

3.3.2 Начин на избирање на општински органи во ЛДП

Во ЛДП, според соговорниците, постапката за избор на општински органи се базира на она што е зацртано во Статут на Партијата, со извесни дополнителни постапки, пред сè, во фазата на предлагање, кои можат да се дефинираат како „внатрепартиска креативност“ која има за цел избор на поквалитетен раководен кадар или, пак, амбиција за поголема доминација на одредени внатрешни лоби групи. Процедурата на избор на општинските органи се врши на следниов начин:

- Собранието на Општинската организација⁸⁰ го врши изборот на Општинскиот и Надзорниот одбор на Општинската организација. Предлозите потекнуваат изворно од членовите на Собранието кои истовремено се претставници на најширокото, односно севкупното партиско членство во една општина.

- Општинскиот одбор, кој брои од 20 до 40 члена, избира претседател, потпретседатели и секретар со мнозинство гласови од вкупниот број на членови на Општинскиот одбор. Исто така, избира и членови на Извршниот одбор на Општинскиот одбор, како и членови на Собранието на ЛДП.

Во ЛДП, централните органи не учествуваат во изборот на општинските органи во ниедна фаза и тука најголемото влијание го имаат најистакнатите и најрелевантни, така да ги наречеме, лоби групи на локално ниво кои во прелиминарни разговори и меѓусебни договарања го насочуваат текот на процесот на вршење на избор на општински органи. Според соговорниците, процесот се води во правец на постигнување на консензус при што понудените кадровски решенија треба да имаат голем углед и влијание во локалната средина

⁸⁰ Во некои општини Собранието на Општинската организација го сочинуваат сите членови на ЛДП од подрачјето на таа општина во согласност со член 19 од Статутот на ЛДП.

со цел зад нивниот избор да застане значително мнозинство од партиските членови, а со својот авторитет да дадат придонес кон освојување на што е можно поголема поддршка од граѓаните. Во принцип не се исклучени и битки за превласт кои се карактеристични за секоја партија и за секој процес на спроведување на избори.

3.3.3 Начин на избирање на општински органи во ВМРО-ДПМНЕ

Во ВМРО-ДПМНЕ изборот на партиско раководство на општинско ниво во фаза на кандидирање е целосно отворен и либерален, а во фаза на вршење на избор е прилично централизиран. Ваквиот модел, во суштина, има за цел најсоодветен избор на кадри за извршување на локалните партиски функции.

Постапката започнува со отворен конкурс за кандидирање и именување на претседател на Општински комитет на ВМРО-ДПМНЕ, објавен во најтиражните дневни весници во Република Македонија. На конкурсот може да се јават сите заинтересирани членови на ВМРО-ДПМНЕ, вклучително и оние кои на самиот ден на поднесување на кандидатурата се зачлениле во ВМРО-ДПМНЕ. Во прилог на кандидатурата се доставува изготвена програма за работа за мандатниот период за кој конкурира кандидатот. Потоа, кандидатите за претседател, чија бројка неретко може да достигне 30-40 па и повеќе кандидати, одат на интервју пред партиска комисија составена од 3-4 члена, формирана наменски за конкретниот конкурс. Во состав на комисијата, по правило (но има и исклучоци), влегуваат членови на Извршниот комитет на ВМРО-ДПМНЕ. По завршените интервјуа се изготвува листа од неколку најсериозни кандидати кои се упатуваат на интервју кај претседателот на ВМРО-ДПМНЕ. Претседателот на Партијата, по извршените интервјуа, излегува со предлог за претседател на Општински комитет пред Извршниот комитет на Партијата, кој го именува со мнозинство на гласови.

По добиениот мандат, новоименуваниот претседател изготвува предлог листа на членови на Општинскиот комитет, по свој личен избор, во која задолжително влегуваат пратениците од соодветната општина, градоначалникот доколку е од ВМРО-ДПМНЕ, координаторот на советничката група, претседателите на Унијата на млади сили и Унијата на жени. Застапеноста на жените во оваа предлог листа не смее да биде под 30%. Изготвената листа се доставува на разгледување и усвојување до Извршниот комитет, кој на седница врши именување на членовите на Општинскиот комитет. Предложената листа може да биде целосно усвоена, дополнета со кадри по предлог на Извршниот комитет, корегирана со извесни рестрикции на поедини предлози или, пак, целосно вратена на повторно изготвување.

Од оваа постапка можеме да заклучиме дека, од една страна се овозможува целосна слобода и можност за учество на, буквално, секој партиски член во процесот на самономирање за претседател на Општинскиот комитет, но од друга страна, во фазата на вршење на избор, партиското членство воопшто нема никакво влијание и можност за учество. Ако зборуваме за некакво влијание на партиското членство во процесот на избор на претседател на Општински комитет, него можеме да го лоцираме во анкетите кои, по правило, ги прави партиската централа помеѓу партиското членство, за тоа кој е најсоодветниот кандидат за претседател. Но, овие анкети немаат облигаторна функција, туку само консултативна и не можат да се сметаат како демократски дострел при спроведување на процедурата на избор кога зборуваме за учеството на партиското членство во процесот.

Предностите на овој модел на избор на локално раководство се во тоа што секој квалитетен кадар има можност за многу кратко време да биде забележан од раководните структури на Партијата и да добие можност да даде свој придонес во партиското функционирање, не само како претседател на Општинскиот комитет, туку и на некоја друга партиска функција за која истиот би бил најсоодветен и најкорисен. Овој модел ги превенира внатрепартиските тензии во фазата пред извршување на изборот, со оглед на фактот што сите кандидати се фокусирани на

лична промоција и чувството што се создава кај секој поединечно дека има шанси да биде избран. Моделот наметнува и поголема внатрешна дисциплина и ефикасност доколку се направи соодветен и квалитетен избор. Но, тука се јавува еден недостаток, односно ефект на постизборно незадоволство кај повеќето кандидати кои не успеале, при што во фазата по завршување на процесот на избирање се јавуваат внатрешни турбуленции и превирања кои се сосема логична последица на ваквиот концепт на вршење на избор. Доколку во овие превирања се вклучи поширок сегмент од партиските активисти и членови и доколку избраниот претседател и општинско раководство не располагаат со доволен капацитет, авторитет и умешност да се справат со овие логични последици од моделот на вршење на избор, тогаш се создава сериозен проблем во функционирањето на една општинска организација коешто може да има сериозни последици за Партијата, во некој од наредните изборни циклуси во Република Македонија, во конкретната општина. Во минатото, до 2002 година, во ВМРО-ДПМНЕ постоеше модел на непосредни избори на избор на членови на Општинскиот и Централниот комитет, на кои учествуваше целокупното заинтересирано партиско членство и тој модел овозможуваше широка демократија во процесот на избор. Овој модел беше напуштен по промената на изборниот модел во Република Македонија. Парадокс во сето ова е фактот што децентрализираниот модел, кој беше на сила до 2002 година, даваше многу послаби резултати во споредба со актуелниот централизиран модел на избирање на општинско раководство. Причините за овој ефект се многу покомплексни и за нив е потребна многу поширока анализа, отколку што ја овозможува рамката на оваа тема.

Ако направиме споредба помеѓу трите политички партии можеме да извлечеме заклучок дека кај сите три имаме разлики во начинот на вршење на избор на општинско раководство. Во ЛДП процесот е целосно препуштен во рацете на локалните структури, во СДСМ има комбиниран модел, а, пак, во ВМРО-ДПМНЕ имаме целосно централизиран модел на избор на локално раководство. Кој од овие модели е најсоодветен зависи од кој агол се гледа на работите. Ако се гледа исклучиво низ призмата на остварување на што е можно

поголем успех на изборите, тогаш централизираниот модел на ВМРО-ДПМНЕ дава најдобри ефекти во последните изборни циклуси. Но, ако се гледа низ призма на степенот на демократичност при правењето на избор на општинско раководство, тогаш можеме да кажеме дека ЛДП теориски има најголем степен на демократичност. Но, сепак, се наметнува заклучок дека моделот што **наизглед** нуди најмал степен на демократичност дава најдобри резултати. Исто така, се наметнува прашањето, дали сликата што се создава за демократичност и транспарентност при изборот на општинско раководство е пренагласена и нереална поради тоа што се маскирани заткулисните внатрешни игри на моќните лоби групи кои ја нарушуваат суштината на демократската постапка кај партијата што го применува таквиот модел каков што е случајот во ЛДП, а до некаде и во СДСМ. Ваквите лоби групи, тежнеејќи да ги зачуваат сопствените позиции и интереси, оневозможуваат пристап на нов кадар со свежи идеи кој ќе внесе нова енергија и ќе даде нов импулс во функционирањето на Партијата.

Од друга страна, сликата што се создава за централизиран пристап во изборот поради изоставување на непосредно и директно учество на партиското членство во процесот на избори, може да нè наведе на погрешни заклучоци и да се стави под прашање демократскиот начин на функционирање на партиите. Во ВМРО-ДПМНЕ моделот на избор повеќе би го дефинирал како **преземање на одговорноста** за извршениот избор, **од страна на раководството на Партијата**, отколку како класична централизација на процесот, поготово ако се има во предвид фактот дека се има целосна слобода во фазата на кандидирање, а непосредно пред именувањето на претседател на Општински комитет се прават опсежни анализи врз база на спроведени анкети за соодветноста на кандидатите за претседател. Ако се земат во предвид постигнувањата на последните изборни циклуси и фактот дека граѓаните сепак се зрели да препознаат во која политичка партија владее демократска атмосфера, не можеме, а да не потенцираме дека фиктивниот и фингиран демократски процес повеќе ѝ нанесува штета на политичката партија, отколку што тоа е во случај кога се презема одговорноста од страна на највисокото партиско раководство и по цена сето тоа да изгледа **како да има свесно вграден фелер во внатрешната демократија**.

3.4 Вклученоста на општинските органи во процесот на избор на централни органи

Правилниот и квалитетен избор на органи на партијата на централно ниво е од круцијално значење за секоја политичка партија. Доколку избраните органи поседуваат личен и колективен квалитет, капацитет, способност и стручност за извршување на задачите и обврските коишто произлегуваат од севкупниот општествено политички живот, тогаш се зголемуваат шансите на политичката партија да постигне поголеми дострели и успеси во своето работење. Квалитетен и ефикасен раководен тим ќе создаде услови за ефикасно функционирање на сите нивоа во рамките на партиската структура. Затоа, изборот на партиски органи на централно ниво, во една политичка партија, побудува голем интерес, не само во самата политичка партија, туку и кај политичките противници и целокупната заинтересирана јавност. Од витален интерес на целокупното партиско членство е да се изберат најквалитетните кадри со кои располага партијата за, следствено на тоа, тие на најдобар начин да управуваат и раководат со партијата. За да се постигне таа цел, од исклучително значење е вклученоста на општинските органи во процесот на избор на партиско раководство.

3.4.1 Вклученоста на општинските органи во процесот на избор на централни органи во ВМРО-ДПМНЕ

Во ВМРО-ДПМНЕ севкупната постапка на избор на партиски органи започнува со чинот на делегирање на делегати на Конгресот. Делегатите на Партискиот конгрес се избираат на територијален принцип. Најпрво Централниот комитет, на предлог на претседателот на Партијата, избира Организационен одбор за подготовка на Конгрес. Организациониот одбор утврдува предлог-одлука

за број на делегати и ја доставува до Централниот комитет. Одлуката за бројот на делегати ја донесува Централниот комитет на ВМРО-ДПМНЕ. Врз основа на вкупниот број на делегати се прави распоред по општински организации за бројот на делегати со коишто ќе биде застапена една општинска организација. Бројот на делегати од една Општинска организација зависи од големината на општината, бројот на партиски членови, добиените гласови и сл. Врз основа на добиената рамка, Општинскиот комитет предлага листа на делегати до Централниот комитет којшто со гласање ја утврдува целокупната листа на делегати на Конгресот, вклучително и делегатите кои се на предлог на други партиски органи, а не на Општинските комитети. Верификација на мандатите на делегатите на Конгресот се прави на Конгрес и на тој начин се завршува постапката за избор на највисокиот орган на ВМРО-ДПМНЕ. Учеството на општинските органи во оваа постапка е само во делот на предлагање на делегати кои, по правило, се потврдуваат и од Централниот комитет.

Конгресот избира претседател на Партијата на предлог на најмалку 30 делегати. Учеството на општинските органи во изборот на претседателот на Партијата е посредно преку своите претставници, делегати на Конгресот. Претседателот на Партијата истовремено е и претседател на Централниот и Извршниот комитет на ВМРО-ДПМНЕ.⁸¹

Конгресот, покрај претседател на Партијата, избира Статутарна и Надзорна комисија. Во изборот на овие партиски органи, општинските органи учествуваат посредно преку своите претставници на Конгресот.

Со изборот, односно реизборот на претседателот на Партијата завршува мандатот на Извршниот комитет. Претседателот на ВМРО-ДПМНЕ предлага нов состав на Извршниот комитет којшто го избира Централниот комитет на Партијата. Во Централниот комитет на ВМРО-ДПМНЕ има претставници од секоја општинска организација. Претседателот на Општинскиот комитет задолжително е член на Централниот комитет со можност за учество на уште 1 до 4 члена, во зависност

⁸¹ Во согласност со член 21 од Статутот на ВМРО-ДПМНЕ.

од големината на Општинската организација. Учеството на општинските органи во изборот на Извршниот комитет е преку своите претставници во Централниот комитет, односно, претседателот на Општинскиот комитет, како орган на општинската организација, директно учествува во изборот на членови на Извршниот комитет на ВМРО-ДПМНЕ.

Централниот комитет на ВМРО-ДПМНЕ го сочинуваат:

- Претседателот, потпретседателите и генералниот секретар на Партијата;
- Претседателот на Градскиот комитет-Скопје;
- Претседателите на Општинските комитети;
- Именувани членови од Извршниот комитет;
- Претседателот на Академијата за политика;
- Претседателот, секретарот и девет члена на Извршниот комитет на Унијата на млади сили на ВМРО-ДПМНЕ;
- Претседателот и секретарот на Унијата на ветерани на ВМРО-ДПМНЕ;
- Претседателот, секретарот и 5 члена на Извршниот комитет на Унијата на жени на ВМРО-ДПМНЕ;
- Координаторот на пратеничката група во Собранието на Република Македонија и
- По еден претставник од задграничните комитети на ВМРО-ДПМНЕ за Европа, Америка, Канада и Австралија.

Во Централниот комитет, како партиски орган, покрај членовите по функција, членуваат и именувани членови од Извршниот комитет како претставници на Општинските организации. Предлогот на кадри коишто ги

именува Извршниот комитет за членови на Централниот комитет го доставува претседателот на Партијата. Оваа група на именувани членови претставува значителна бројка од вкупниот состав на Централниот комитет. Учеството на општинските органи во изборот на Централниот комитет, можеме да го лоцираме само во делот на верификација на мандатите на членовите на Централниот комитет, без да имаат можност да предложат член за состав на Централниот комитет.

3.4.2 Вклученоста на општинските органи во процесот на избор на централни органи во СДСМ

Во СДСМ постапката на избор на партиски органи на централно ниво, исто така започнува со чинот на делегирање на делегати за Конгрес. Разликата со ВМРО-ДПМНЕ е во тоа што делегатите на Конгресот на СДСМ се избираат на Конференција на Општинската организација, односно општински орган ги избира делегатите на Конгресот, претставници на Општинската организација. Предлогот за тоа кој ќе ја претставува Општинската организација на Конгрес го дава Извршниот одбор на Општинската организација којшто првично добива предлог листа од Кадровската комисија на Општинската организација. Бројот на делегати, претставници на една Општинска организација, е во зависност од вкупниот број на членови во Општинската организација. Ова значи дека општинските органи во СДСМ имаат директно учество во изборот, односно комплетирање на составот на највисокиот орган на Партијата, со оглед на фактот што одреден број делегати на Конгресот стануваат по автоматизам којшто им го овозможува функцијата што ја извршуваат (претседателот, секретарот, членовите на Централниот и Надзорниот одбор на Партијата итн). Одлука за свикување на Конгресот носи Централниот одбор на СДСМ.

Централниот одбор на СДСМ е највисокиот орган на Партијата помеѓу два Конгреса. Составен е од 70 до 90 члена коишто ги избира Конгресот. Постапката

за избор на членови на Централниот одбор започнува во Местните одбори каде се врши предлагање на кандидати. Кадроската комисија на Извршниот одбор на Општинската организација ги филтрира доспеаните предлози и истите се разгледуваат на Извршен одбор на Општинската организација. Тука се прави уште еден филтер кој во вид на предлог се упатува до Извршниот одбор на Централниот одбор на СДСМ, каде што се прави дополнително селектирање на кандидатите. Селектираните предлози од Извршниот одбор на Централниот одбор на СДСМ ги разгледува Централниот одбор на СДСМ кој упатува финален предлог до Конгресот на СДСМ на кој се избираат членовите на Централниот одбор. Постоечкиот состав на Централниот одбор го дава предлогот до Конгресот за идниот состав на Централниот одбор на СДСМ. Изборот на членови на Централниот одбор е врз територијален принцип според кој застапеност треба да имаат сите Општински организации соодветно на нивната големина. Од сето ова можеме да заклучиме дека учеството на општинските органи при изборот на Централен одбор оди посредно преку делегатите на Конгресот, а во процесот на предлагање се директно инволвирани и целосно застапени.

Претседателот на СДСМ, како орган на Партијата, исто така се избира на Конгрес. Општинските органи својот придонес и учество во оваа процедура ја имаат преку своите претставници, делегати на Конгресот. Процедурата на селекција на кандидати за претседател на СДСМ е идентична како и при избор на Централен одбор, доколку на Конгресот се избира и Централен одбор. Но, доколку на Конгресот се врши избор само на претседател на Партијата, како што во последниве неколку години се случила неколку такви вонредни Конгреси, тогаш постапката за предлагање на кандидати започнува на проширена седница на Извршниот одбор на Општинската организација на која присуствуваат претседателите на Местните одбори. На оваа инстанца се формулираат првичните предлози за претседател на СДСМ. Текот на останатиот дел на постапката е ист како и при изборот на членови на Централниот одбор. Од овде се извлекува заклучок дека учеството на општинските органи во предлагањето и изборот на претседател на Партијата е застапено во целост.

Иста е постапката и со Надзорниот одбор, односно Конгресот врши избор и на овој орган на Партијата.

Од посоченото можеме да заклучиме дека најважниот „демократски момент“, којшто им овозможува учество на општинските органи во постапката на избирање на централни органи, е тоа што самите општински органи вршат предлагање и избор на делегати на Конгрес кои потоа ја имаат одлучувачката улога во процесот на избор на сите партиски органи на централно ниво, како и учеството во процесот на предлагање на највисоките партиски функционери и органи.

3.4.3 Вклученоста на општинските органи во процесот на избор на централни органи во ЛДП

ЛДП е партија во која, согласно Статутот, третман на партиски орган има и генералниот секретар на Партијата, што не е случај во ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ. Но, и покрај разликите во дефинирањето на оваа партиска функција, таа е една од најмоќните позиции во трите политички партии.

Највисок орган на ЛДП е Собранието (Конгрес). Секоја Општинска организација преку својот Општински одбор избира членови на Собранието на ЛДП кои ја претставуваат соодветната Општинска организација и учествуваат во работата на Собранието при изборот на останатите партиски органи заедно со другите делегатите кои се членови по функција или се избираат по друга основа. На овој начин, општинските органи при делегирање на свои претставници директно партиципираат при изборот на Собранието, а учеството на останатите делегати, кои во состав на Собранието влегуваат врз основа на функцијата којашто ја извршуваат во рамки на Партијата, е индиректна последица на учеството на општинските органи при нивниот избор на друго ниво или по друга

основа. Ова значи дека општинските органи по различни основи се вклучени при изборот на највисокиот партиски орган.

Централниот одбор, Надзорниот одбор, претседателот и генералниот секретар на Партијата се избираат на Собрание што значи дека општинските органи имаат посредно учество при изборот на овие органи, преку своите делегати. Кандидатите за членови на Надзорниот одбор ги предлага Кандидациона комисија која се избира на самото Изборно собрание и на нејзин предлог Собранието врши избор на Надзорниот одбор. Кандидатите за членови на Централниот одбор ги предлагаат органи на ЛДП и Општинските одбори на ЛДП по претходно спроведена постапка во рамките на пониските партиски структури. Пониските партиски структури не се подеднакво дисперзирани и застапени на целата територија на Р. Македонија. Поради ова не би можеле да прикажеме генерална слика за начинот и практичното спроведување на постапката, која подеднакво би се однесувала на сите Општински организации. Воглавно, пониските партиски органи се првиот филтер на кандидати за членови на Централниот одбор. Најважен и клучен фактор при изборот на членови на Централниот одбор е територијалниот принцип и големината на општината, односно соодветната територијална застапеност во рамките на Централниот одбор. Исто така, при изборот на состав на Централниот одбор, свое влијание може да има и степенот на покажана активност како и политичката моќ и влијание што ја има една Општинска организација. Кандидат за претседател на на ЛДП можат да предложат Општинските одбори на ЛДП, органи на Партијата како и 15% од вкупниот број на членови на Собранието на ЛДП. Истите структури можат да се јават како предлагачи и при изборот на генерален секретар на ЛДП. Единствен орган на Партијата кој не се избира на Собрание е Извршниот одбор. Овој орган, кој по својата намена е извршно-политички орган на Централниот одбор, го избира Централниот одбор од редот на членови од својот состав. Членовите на Извршниот одбор ги избира Централниот одбор, на предлог на претседателот на ЛДП.

Од сето ова можеме да заклучиме дека во ЛДП општинските органи, покрај можноста да делегираат членови на Собранието со што имаат директно учество во постапката за избор на овој највисок партиски орган, тие можат директно да предлагаат и други органи на Партијата, а преку своите делегати да учествуваат во изборот на овие органи како што се претседателот, генералниот секретар и Централниот одбор. Единствено во изборот на Извршниот одбор учествуваат индиректно преку членовите на Централниот одбор.

Од изнесеново можеме да заклучиме дека општинските органи, во основа, најголемото свое директно влијание во процесот на избирање на централни органи го имаат при составувањето и изборот на партискиот Конгрес. Разлики постојат во делот кој го врши финалниот избор на делегати, но, сепак, влијанието на општинските органи во процесот на избор на највисокиот партиски орган е од клучен карактер. Влијанието при изборот на останатите партиски органи е посредно преку делегираните претставници.

3.5 Вклученоста на општинските органи во процесите на предлагање и селектирање на носители на јавни функции (пратеници, градоначалници и општински советници)

Вклученоста на општинските органи во предлагањето и селекцијата на носители на јавни функции е различно кај трите политички партии. Во зависност од тоа за каква јавна функција станува збор, зависи и степенот на вклученост на општинските органи во севкупниот процес. Најголемо влијание и учество имаат во предлагањето и селекцијата на општинските советници, додека во процесот на предлагање, а особено на селекција на пратеници и градоначалници, општинските органи имаат значително помало влијание и учество.

3.5.1 Вклученоста на општинските органи во процесите на предлагање и селектирање на носители на јавни функции (пратеници, градоначалници и општински советници) во ВМРО-ДПМНЕ

Во ВМРО-ДПМНЕ на последните неколку парламентарни изборни циклуси постои различна пракса на предлагање и селекција на кандидати за пратеници. На изборите во 2006 година Општинските комитети беа задолжени да ги евидентираат сите пристигнати самономинации за кандидати за пратеници. Врз основа на изготвени критериуми од страна на Извршниот комитет на Партијата, секој заинтересиран партиски член кој ги задоволува потребните критериуми имаше право да приложи своја кандидатура до Општинскиот комитет, односно да се самокандидира. Улогата на Општинскиот комитет се сведуваше само на евидентирање на пристигнатите кандидатури и нивно проследување до централните органи каде што се вршеше селекцијата. Во 2008 и 2011 година, според информациите добиени од спроведените интервјуа, општинските органи воопшто немаа никакво учество ниту во предлагањето, ниту во селекцијата на кандидатите за пратеници. Селекцијата се правеше од страна на централните органи на Партијата врз основа на спроведени анкети за популарноста и соодветноста на потенцијалните кандидати.

Во процесот на предлагање и селекција на кандидати за градоначалници, општинските органи учествуваат во делот на предлагање. Најпрво на ниво на Местни комитети се отвора дебата за потенцијални кандидати за градоначалник при што се дефинираат предлог кандидати кои се проследуваат до Општинскиот комитет. Потоа се издвојуваат неколку потенцијални кандидати кои Општинскиот комитет ги констатира како најдобри можни решенија и го проследува предлогот до Извршниот комитет. Се прават опсежни анкети и Извршниот комитет, на предлог на претседателот на партијата, дефинира предлог на кандидат за градоначалник. Одлуката за тоа кој ќе биде кандидат за градоначалник ја донесува Централниот комитет на предлог на Извршниот комитет.

Постапката при делегирањето и селекцијата на советници за Општинските совети, од една страна во најголем степен ги вклучува општинските органи, но од друга страна оваа вклученост создава големи тензии и компликации во процесот на дефинирање на советничките листи. Местните комитети даваат првични предлози за кандидати за советници при што амбициите на секој Местен комитет се да даде кандидат кој ќе се најде на добитните места на предложената листа. Ова настојување и амбиција на дел од Местните комитети предизвикува тензии и внатрешни конфликти, поготово ако го додадеме и фактот што на последните неколку локални избори ВМРО-ДПМНЕ настапува со и ја предводи коалицијата „За подобра Македонија“, составена од дваесетина политички партии. Секоја од партиите, членка на оваа Коалиција, има сопствени амбиции за добивање на што е можно повеќе советнички места. Врз основа на добиените предлози од Местните комитети, Општинскиот комитет составува предлог листа која ја проследува до Извршниот комитет на ВМРО-ДПМНЕ. Извршниот комитет, врз основа на добиените предлози од Општинските комитети и врз основа на спроведените преговори со коалиционите партнери, составува конечна предлог листа во која се вклучени кандидати од поедини партии - членки на коалицијата. Предлогот се доставува до Централниот комитет, кој со гласање ја утврдува советничката листа. Мора да се напомене дека Извршниот комитет при утврдување на конечниот предлог, по правило, но со можни исклучоци, ги прифаќа предложените кандидати за советници од страна на Општинските комитети. Извршниот комитет врши соодветно разместување на позициите на листата земајќи го во предвид договореното со коалиционите партнери.

3.5.2 Вклученоста на општинските органи во процесите на предлагање и селектирање на носители на јавни функции (пратеници, градоначалници и општински советници) во СДСМ

Во СДСМ вклученоста на општинските органи при изборот на носители на јавни функционери е скоро идентична како и нивната вклученост при изборот на органи на Партијата.

При изборот на пратеници постапката започнува во Местните одбори каде што на седница на Местен одбор се предлагаат потенцијални кандидати за пратеници. Овие предлози ги разгледува Кадровската комисија на Извршниот одбор на Општинската организација и во вид на предлог го доставува до Извршниот одбор на ОО.⁸² Извршниот Одбор на ОО усвојува листа на кандидати која се проследува на Општинската конференција на СДСМ. Конференцијата прави дополнителен филтер или го прифаќа предлогот во целост и го доставува до Извршниот одбор на Централниот одбор на СДСМ. Тука завршува улогата на општинските органи во оваа процедура која своја финална завршница добива на партискиот Конгрес.

Постапката за избор на кандидат за градоначалник и советници започнува во Местните одбори. Преку Кадровската комисија и Извршниот одбор на Општинската организација предлогот доаѓа до Извршниот одбор на Централниот одбор на СДСМ. Извршниот одбор на Централниот одбор на СДСМ го разгледува предлогот и го прави последниот филтер на кандидати за кои доставува мислење до Конференцијата на Општинската организација. Изборот се прави на седница на Конференцијата на Општинската организација со гласање на членовите на Конференцијата. Во случајот при избор на градоначалнички кандидат и кандидатска листа на советници, вклученоста на општинските органи е уште поизразена и овде имаме вршење на избор директно од страна на општинските органи.

Од овде може да заклучиме дека при изборот на носители на јавни функции, особено при изборот на носители на јавни функции на локално ниво, ВМРО- ДПМНЕ и СДСМ имаат различен пристап, кој создава различни ефекти во рамките на партиското членство и партиските структури во поедини фази од

⁸² Извршен одбор на Општинската организација.

процесот. Во СДСМ главните внатрешни тензии, залагања и борба за избор на извесен предлог, во рамките на партиското членство и органите на општинско ниво се случуваат во фазата пред изборот на кандидатот за градоначалник и кандидатите за советници. Неретко се случуваат маратонски седници на Општинската конференција и неретко е неопходна интервенција од страна на централните органи, со цел смирување на страстите и тензиите кои се јавуваат како резултат на настојувањето на различни групи и поединци да ја освојат позицијата кандидат за носител на јавна функција. Не се непознати и примери кога имало исклучување⁸³ од партиските редови заради неможноста за усогласување на ставовите. Внатрешниот натпревар и борба за освојување на позицијата кандидат за носител на јавна функција завршува во моментот кога мнозинството на членови на Конференцијата на Општинската организација ќе ја донесе конечната одлука со гласање. Од овој момент целокупната партиска структура се насочува во правец на поддршка на предложените кандидати, со, логично, присутен степен на незадоволство кај одредена помала група од членството. Ваквиот пристап при изборот овозможува партиското членство и партиските структури на општинско ниво постепено, со тек на одвивање на процесот, да се групираат и изразуваат поддршка кон оние кандидати коишто се најприфатливи од страна на мнозинството и сите споменати внатрешни тензии, превирања, усогласувања на ставови и недоразбирања завршуваат во моментот на донесување на одлуката.

Во ВМРО-ДПМНЕ имаме дијаметрално спротивна постапка, кога зборуваме за делегирање на кандидати за носители на јавни функции на локално ниво. Поради фактот што одлуката за кандидати за носители на јавни функции ја донесуваат централните органи, при претходно добиени предлози од страна на општинските органи и опсежно спроведени анкети, по правило се јавуваат внатрешни тензии и несогласувања во фазата по донесувањето на одлуката.

⁸³ Последен ваков пример е случајот со претседателот на Советот на Општина Куманово во мандатниот период 2009-2013 година којшто, иако долгогодишен член на СДСМ, беше разрешен од функцијата претседател на Советот на Општина Куманово, а истовремено исклучен од редовите на СДСМ.

Тогаш доаѓа до поголема или помала ескалација на незадоволство од страна на поединци и групи кои не успеале да го поминат филтерот на централните органи. Во ваква ситуација централните органи формираат тимови од авторитетни партиски функционери кои имаат за задача да ги смират тензиите на теренот. Во зависност од повеќе фактори, зависи и степенот на успешност на оваа постапка како и должината на временскиот период кој е потребен за убедување и мотивирање на партиското членство да застане зад донесената одлука.

На прв поглед, во СДСМ имаме поизразена демократска постапка, со оглед на фактот што крајната одлука ја носи конференцијата на Општинската организација, додека во ВМРО-ДПМНЕ крајната одлука се носи на централно ниво. Меѓутоа, според добиените објаснувања од спроведените интервјуа, ВМРО-ДПМНЕ при селектирање на кандидати за носители на јавни функции го зема во предвид мислењето на многу поширока структура на граѓани, при што како алатка послужува спроведувањето на анкета. На овој начин се врши сондирање за прифатливоста на евентуално предложените кандидати и веројатноста за нивна победа во процесот на изборите. Со ваквата постапка се премостуваат и маргинализираат евентуалните аномалии и злоупотреби од поединци и групи на општинско ниво, коишто во одреден момент контролираат некакво мнозинство во партиските структури на општинско ниво.

Во принцип, и едниот и другиот пристап имаат свои предности и недостатоци и свои критични фази од чиешто менаџирање зависи крајниот исход на процесот на избор на носители на јавни функции.

3.5.3 Вклученоста на општинските органи во процесите на предлагање и селектирање на носители на јавни функции (пратеници, градоначалници и општински советници) во ЛДП

Во ЛДП, при спроведување на постапката за избор на кандидати за носители на јавни функции, општинските органи учествуваат само во фазата на евидентирање на евентуалните предлози за кандидати. Селектирањето и предлагањето на кандидатите го вршат централните органи на ЛДП (претседателот на Партијата и Извршниот одбор). Постапката е сосема иста, без оглед на тоа дали се работи за носители на јавни функции кои се избираат на локални или парламентарни избори.

3.6 Можности и начини на контрола на општинските органи и членството над работењето на централните органи

Воспоставувањето на систем на заемна контрола и кординација по вертикала, помеѓу општинските и централните органи, е од исклучително значење за успешно и правилно, во согласност со партиските акти, функционирање на Партијата. Особено е значајно да се воспостави контрола од страна на базата врз централните органи, затоа што контролата во обратна насока е многу пологична и поприсутна во пракса. Онаа партија која ќе успее да воспостави таков систем на меѓусебна контрола на членството и општинските органи со централните органи, ќе создаде клима на поголема внатрепартиска демократија, но и систем којшто правовремено ќе ги согледува и отстранува евентуалните аномалии кои се појавуваат во текот на функционирањето, а кои би можеле да нанесат штета на Партијата.

Во ВМРО-ДПМНЕ контролата на членството и општинските органи врз централните органи се врши исклучиво во рамките на статутарните можности што се нудат зацртани во Статутот на Партијата. Директна контрола не постои, туку таа се извршува преку претставниците на Општинската организација во Централниот комитет и Конгресот на ВМРО-ДПМНЕ. Не постои друг, ниту теориски, ниту практичен механизам на контрола врз централните органи.

Во СДСМ има неколку можности за контрола на членството и општинските органи врз централните органи на Партијата. Покрај делегираните претставници во Централниот одбор и Конгресот на СДСМ, Конференцијата на Општинската организација има можност да предлага кандидати за органи на СДСМ, со што има влијание врз процедурата на избор на партиски органи при што може да се каже дека постои некој вид на индиректна контрола. Конференцијата, исто така, има можност да расправа за извештаите на органите на СДСМ. Конгресот на СДСМ задолжително се свикува по парламентарните, претседателските и локалните избори заради анализа на изборните резултати и изјаснување на доверба на органите на СДСМ, избрани од Конгресот, земајќи ги во предвид изборните резултати. Од ова може да се заклучи дека контролата на членството и општинските органи над централните органи е најизразена преку своите претставници во Конгресот на СДСМ.

Со оглед на полибералниот концепт на Статутот на ЛДП, теориски гледано, во ЛДП би требало да постои поголема можност за контрола на членството и општинските органи врз работењето на централните органи. Со оглед на фактот што Општинските одбори на ЛДП ги избираат членовите на Собранието на ЛДП, истите преку своите делегати вршат контрола, пред сè, врз највисокиот орган на Партијата, последователно и на останатите органи коишто ги избира Собранието. Исто така, во Собранието учество земаат и претседателите на Општинските одбори кои директно можат да имаат контрола врз политичките текови во Партијата, но тоа е единствената директна можност што ја има членството и општинските органи да вршат контрола врз централните органи. Останатите органи на ЛДП како што се: Централниот и Надзорниот одбор, претседателот и генералниот секретар на Партијата ги избира Собранието на ЛДП и тука Општинските организации и членството немаат директна контрола на работењето на овие органи, туку истата е во надлежност на делегираните членови на Собранието на ЛДП. Извршниот одбор, можеме да кажеме дека е уште повеќе одалечен од директната контрола на членството и општинските органи бидејќи него го избира Централниот одбор на ЛДП.

Од направената споредба во однос на можноста за контрола на членството и општинските органи врз централните органи се наметнува генерален заклучок дека постојат извесни разлики помеѓу трите партии. Во ВМРО-ДПМНЕ има недостаток на директна контрола додека во СДСМ и ЛДП, сепак, може да се каже дека постојат повеќе пропишани можности и механизми за контрола на општинските врз централните партиски органи.

3.7 Начин и механизми на контрола и координација од страна на централните партиски органи врз општинските органи

Координацијата и контролата на централните над општинските органи е неопходна за успешно имплементирање на зацртаните политики и спроведување на донесените одлуки. Ако контролата на членството и општинските органи врз повисоките партиски инстанци е неопходна за да се одржи демократската поставеност на една политичка партија, контролата и координацијата во обратна насока од центарот кон периферијата е неопходен партијата да биде квалитетно раководена, добро организирана и успешна во своето работење.

3.7.1 Начин и механизми на контрола и координација од страна на централните партиски органи врз општинските органи во ВМРО-ДПМНЕ

Во ВМРО-ДПМНЕ контролата и координацијата над општинските органи е во надлежност на Извршниот комитет на Партијата. За таа цел, Извршниот комитет од својот состав определува координатори кои имаат за задача да координираат и контролираат по неколку Општински комитети и за тоа да го информираат Извршниот комитет. Овој сегмент на координација и контрола, главно, се однесува на политичкиот дел од функционирањето на Партијата. Овде

се води сметка и има воспоставено пракса, партиски функционер член на Извршниот комитет којшто живее и работи во одредена општина да не може да врши контрола и координација над неговиот матичен Општински комитет, со цел да се избегнат субјективните елементи и аномалии коишто произлегуваат од евентуалното учество на членот на Извршниот комитет во матичниот Општински комитет. Паралелно на овој сегмент постои и координација и контрола којашто е во надлежност на генералниот секретар на Партијата, кој определува потсекретари коишто, пред сè, вршат координација и контрола во оперативниот дел и во делот на спроведување на задолженијата. Скоро идентична поставеност на координација и контрола врз својата структура што ја покриваат имаат Унијата на жени и Унијата на млади сили на ВМРО-ДПМНЕ. Сето ова заедно создава еден систем на контрола и координација којшто во одредени сегменти, можеби, има преклопување, но во целина не дозволува да има недостаток на меѓусебна комуникација по вертикала.

Во исклучителни случаи се назначуваат групи на авторитетни претставници на Партијата кои имаат за цел да извршат координација и контрола на поедини Општински комитети каде што за тоа се наметнува таква потреба. Исто така, се практикуваат координативни состаноци помеѓу генералниот секретар и одредена група на Општински комитети, на коишто се разгледуваат прашања од соодветна важност за Партијата или Државата. На дневна основа се одвива перманентна координација помеѓу партиската администрација и претседателот или секретарот на Општинскиот комитет за тековни прашања и активности. Со самиот факт што претседателот и членовите на Општинскиот комитет ги избира Извршниот комитет, централните органи имаат апсолутна контрола врз општинските органи и истите можат да ги отповикаат доколку општинските органи не ги исполнуваат очекуваните резултати. Исто така, донесувањето на Деловникот за работа на Општинските и Местните комитети е во надлежност на Централниот комитет, со што се воспоставуваат „правила на игра“ на општинските органи, чија контрола е во рацете на централен орган.

3.7.2 Начин и механизми на контрола и координација од страна на централните партиски органи врз општинските органи во СДСМ

Во СДСМ координацијата и контролата се врши на сличен начин како во ВМРО-ДПМНЕ со тоа што постои поголема пракса при делегирање на регионални координатори да бидат делегирани авторитетни функционери кои ќе земат учество во процесот на координација и контрола, а при тоа да не мора да се членови на Извршниот одбор на СДСМ. Организациониот секретар на СДСМ е функционерот којшто ја координира и контролира работата на регионалните координатори во оперативниот сегмент. Во политичкиот дел насоки дава секретарот на СДСМ. Регионалните координатори можат да бидат жители на општината којашто ја покриваат како координатори, со што ваквата пракса во СДСМ се разликува од воспоставената пракса во ВМРО-ДПМНЕ каде што тоа во принцип се избегнува, но секако дека постојат и исклучоци. Од страна на координаторите, но и од страна на други партиски функционери, се вршат постојани посети на Општинските организации, коишто честопати имаат и неформален карактер со цел да се направи увид на состојбите од една друга перспектива заради добивање на попрецизна слика за тоа како функционира една Општинска организација.

Секретарот на СДСМ, после секоја седница на Централниот одбор, задолжително ги свикува претседателите на Општинските организации заради информирање за заклучоците што ги има донесено Централниот одбор и заради меѓусебна координација. При изборот на претседател и членови на Извршниот и Надзорниот одбор на Општинската организација, клучно влијание има претседателот на Партијата. Извршниот одбор на Централниот одбор на СДСМ усвојува листа на кандидати за претседател и членови на Извршниот и Надзорниот одбор на Општинската организација и со тоа ја има контролата над овие органи коишто зависат од поддршката што треба да ја добијат од Извршниот одбор. Деловниците за работа на општинските органи се во надлежност на самите општински органи и овде може да заклучиме дека „правилата на игра“ во

општинските организации не ги контролира и диктира партиската централа. Но, во пракса се води сметка Деловниците на Општинските организации да бидат компатибилни со партиските акти и да нема разлика од една до друга Општинска организација.

3.7.3 Начин и механизми на контрола и координација од страна на централните партиски органи врз општинските органи во ЛДП

Во ЛДП којашто е помала политичка партија, со помал кадровски потенцијал и капацитет, постои потреба од целосно искористување на сите кадри кои ѝ стојат на располагање на Партијата со цел да биде извршена неопходната координација и контрола по вертикала, одозгора надолу. За таа цел, покрај актуелните членови на органите на ЛДП кои имаат поголем авторитет помеѓу партиското членство, во овој процес можат да бидат вклучени и партиски авторитети коишто извршуваат или извршувале одредени државни или општински функции, а не се актуелни членови на органите на ЛДП. Исто така, во овој сегмент ЛДП го користи принципот на локални авторитети кои имаат за задача да вршат координација и контрола над локалните органи и членството со што се искористува вредноста и капацитетот на личноста во правец на подобрување на координацијата и контролата во рамки на Партијата. Со ова ЛДП е дијаметрално на спротивни позиции со ВМРО-ДПМНЕ во коешто локалните авторитети и функционери, членови на Извршниот комитет, во принцип, не учествуваат врз координацијата и контролата над матичните Општински комитети. Изборот на општински органи во ЛДП е целосно децентрализиран и е во надлежност на партиското членство, како и на самите општински органи. Тука можеме да кажеме дека во овој сегмент не постои директна контрола на централните органи над општинските, по што се разликува и од ВМРО-ДПМНЕ и од СДСМ. Донесување на правилата за работа на општинските организации е во надлежност на Централниот одбор на ЛДП, поради што можеме да кажеме дека

централните органи ги воспоставуваат правилата за тоа како треба да функционираат општинските органи.

3.8 Начин на вклученост на централните органи во процесот на предлагање и селектирање на носители на јавни функции (пратеници, градоначалници и советници)

Централните органи на партијата го имаат клучното влијание во процесот на селекција на носители на јавни функции, додека во процесот на предлагање имаат ингеренции повеќе кај носителите на функции на државно ниво отколку кај носителите на функции на локално ниво. Разликите помеѓу трите политички партии, за коишто зборувавме за тоа каква е улогата на општинските органи во процесот на предлагање и селекција на носителите на функции, логично е да бидат присутни и кај централните органи.

3.8.1 Начин на вклученост на централните органи во процесот на предлагање и селектирање на носители на јавни функции (пратеници, градоначалници и советници) во ВМРО-ДПМНЕ

За ВМРО-ДПМНЕ може да кажеме дека има најцентрализиран систем на предлагање и селекција, со што централните органи од една страна го имаат клучното влијание, а од друга страна го снесат товарот на одговорноста за донесените одлуки. Предлагањето на кандидати за пратеници, на последните два изборни циклуса, го вршеше претседателот на Партијата чијшто, така да го наречеме, нацрт-предлог се разгледува и усвојува на Извршниот комитет. Извршниот комитет се јавува како предлагач на кандидатските листи за пратеници до Централниот комитет. Централниот комитет, како орган на Партијата, ја

донесува одлуката за кандидатите за пратеници на ВМРО-ДПМНЕ. Потенцијалните кандидати за градоначалници првично ги предлагаат Општинските комитети до Извршниот комитет на Партијата. Се спроведуваат опсежни анкети за тоа кој е најдобриот можен кандидат за градоначалник. Претседателот на Партијата дава првичен предлог на еден или неколку потенцијални кандидати за градоначалник до Извршниот комитет кој ја прави селекцијата и го усвојува финалниот предлог којшто се доставува до Централниот комитет. Централниот комитет ја донесува конечната одлука за тоа кој ќе биде кандидат за градоначалник во одредена општина.

Листите на кандидати за советници, предложени од Општинските комитети ги разгледува Извршниот комитет, при што особена грижа се води за носителот на кандидатската листа. Во вид на предлог се доставува до Централниот комитет кој донесува одлука за редоследот на кандидатските листи на ВМРО-ДПМНЕ. Централните органи, главно, водат сметка за застапеноста на сите партиски структури на кандидатската листа како што се: претставници на Унијата на млади сили, пензионерите, коалиционите партии како и почитување на законските норми на правична застапеност на обата пола. Во персоналниот состав, освен ако нема некои посериозни забелешки, централните органи не навлегуваат и го прифаќаат предлогот на општинските органи.

3.8.2 Начин на вклученост на централните органи во процесот на предлагање и селектирање на носители на јавни функции (пратеници, градоначалници и советници) во СДСМ

Учеството на централните органи при изборот на кандидати за носители на јавни функции во СДСМ е различно, во зависност од тоа за какви јавни функции станува збор. Кога се избираат кандидати за носители на јавни функции на локално ниво, односно градоначалници и советници, учеството на централните органи се сведува на давање на мислење во врска со предлог кандидатска листа

добиена од Извршниот одбор на Општинската организација. При тоа, оваа листа може да биде ревидирана и на неа да ѝ бидат направени извесни корекции и таа како таква се враќа назад до Општинската организација. На конференција на Општинската организација се врши изборот на кандидат за градоначалник и кандидатска листа за советници.

Постапката за селектирање и избор на кандидати за пратеници е идентична како постапката при изборот на членови на Централниот одбор. Добиените предлози од страна на Општинските организации ги разгледува Извршниот одбор на СДСМ со кого претседава и раководи претседателот на Партијата. Овој орган, врз база на опсежни анализи, изготвува предлог кандидатски листи кои понатаму поминуваат на еден вид потврдување или верификација на Централниот одбор и на крајот изборот се врши на Конгрес, којшто специјално заседава пред секои парламентарни избори.

3.8.3 Начин на вклученост на централните органи во процесот на предлагање и селектирање на носители на јавни функции (пратеници, градоначалници и советници) во ЛДП

Во ЛДП улогата на централните органи при предлагање и селектирање на носители на јавни функции, е јасно прецизирана во Статутот на Партијата. Процесот се одвива во согласност со Статутот при што како предлагачи можат да се јават Општинските организации, Извршниот одбор и претседателот на Партијата. Предлозите најпрво ги разгледува Извршниот одбор, кој ја прави првичната селекција на централно ниво. Селектираните предлози одат на Централен одбор којшто го има последниот збор и ја донесува конечната одлука при изборот на кандидати за носители на јавни функции.

3.9 Процедури и постапки на донесување на важни партиски одлуки

Важните партиски одлуки ги донесува највисокото партиско раководство на чело со претседателот на партијата. Тука не постојат големи разлики помеѓу политичките партии и, во принцип, кругот којшто одлучува за важни прашања се затвора на релација претседател-Извршен комитет/одбор- Централен комитет/ одбор и Конгрес на партијата.

3.9.1 Процедури и постапки на донесување на важни партиски одлуки во ВМРО-ДПМНЕ

Во ВМРО-ДПМНЕ, во пракса, Конгресот на Партијата ги носи одлуките како што се избор на претседател на Партијата и останатите партиски органи за кои, веќе, стана збор. Помеѓу два Конгреса одлуките ги носи Централниот комитет на предлог на Извршниот комитет. Извршниот комитет своите одлуки ги носи на предлог на претседателот на Партијата или на предлог на некој друг член на Извршниот комитет. Во основа ова е правната рамка и процедура по која мора да помине една важна партиска одлука; во пракса, реално, најважните одлуки ги донесува претседателот на Партијата кои потоа добиваат своја патека, согласно Статутот, до нивно формално-правно донесување.

3.9.2 Процедури и постапки на донесување на важни партиски одлуки во СДСМ

Конгресот на СДСМ, како највисок партиски орган, е надлежен за избор на претседател на Партијата и останатите партиски органи кој, во редовни услови, се состанува секоја четврта година на изборна седница. Но, освен донесувањето на овие одлуки, Конгресот се свикува и задолжително заседава и при донесување на одлуки за утврдување на кандидати за пратеници, кандидат за претседател на Државата и за формирање на коалиции. Конгресот заседава и после претседателските, парламентарните и локалните избори заради анализа на изборните резултати и изјаснување за довербата на органите на СДСМ избрани од Конгресот, со оглед на изборните резултати. Сепак, во пракса, во СДСМ најважните одлуки ги донесува претседателот на Партијата кои, исто како и во ВМРО-ДПМНЕ, треба да бидат формализирани со постапка согласно Статутот, при што тука е вклучен Извршниот одбор и Централниот одбор на СДСМ, а во некои случаи при донесување на одлуки се вклучува и Конгресот на Партијата. Учеството на Конгресот при донесување на одлуки, во период помеѓу две изборни седници, е она кое СДСМ го разлуква од ВМРО-ДПМНЕ, каде што помеѓу два Конгреса најважните одлуки формално-правно ги носи Централниот комитет на Партијата. Она што е исто за двете партии е огромното влијание на претседателот на Партијата во креирањето на политиките и суштинското носење на одлуките.

3.9.3 Процедури и постапки на донесување на важни партиски одлуки во ЛДП

ЛДП во донесување на своите одлуки е поблиска со моделот на ВМРО-ДПМНЕ, отколку со СДСМ затоа што Собранието на ЛДП донесува одлуки кои се од изборен карактер при што ги избира органите на ЛДП. Останатите политички одлуки се на релација претседател - Извршен одбор - Централен одбор на ЛДП. При тоа, мора да се каже дека значително влијание има и генералниот секретар, поради тоа што тој се избира на Собранието коешто му дава значителен политички

легитимитет. Како и во ВМРО-ДПМНЕ и во СДСМ, најголемиот товар политичка сила и одговорност паѓаат на претседателот на Партијата кој ги донесува најважните одлуки коишто потоа мора да бидат формализирани во согласност со Статутот на ЛДП. Централниот одбор на ЛДП е органот кој формално-правно е надлежен за донесување на најважните партиски одлуки како што се:

- Избира и отповикува членови на Извршниот одбор од својот состав;
- Избира и отповикува потпретседатели на Партијата;
- Донесува одлука за изборна кампања;
- Формира работни тела на ЛДП;
- Утврдува кандидатска листа за пратеници на ЛДП;
- Утврдува листа на кандидати за членови на Владата на Република Македонија од ЛДП;
- Одлучува за изборни договори и коалиции со други партии и
- Ја верификува кандидатската листа за градоначалници и советници во Општините итн.

Од она што можевме да го осознаеме од спроведените интервјуа при носењето на важна политичка одлука, покрај влијанието на Извршниот и на Централниот одбор на ЛДП, клучна и одлучувачка е улогата и ставот на претседателот на Партијата.

3.10 Механизми на контрола од еден централен партиски орган над друг централен партиски орган

Поставеноста на централните органи на партијата има за цел да извршува неколку најважни функции во една политичка партија. Најосновно е меѓусебната поставеност на централните органи да го отсликува демократскиот амбиент кој владее во политичките партии и кои, како такви, се регистрирани. Битен елемент,

кој треба да биде исполнет со правилна поставеност и сооднос на централните органи, е овозможување на демократски процес на донесување на важни партиски одлуки. Поставеноста и меѓусебниот сооднос на централните партиски органи треба да овозможи ефикасно и непречено спроведување на партиските одлуки. Секако, меѓусебниот однос на централните партиски органи треба да има за цел воспоставување на меѓусебна контрола која ќе биде во функција на остварување на сето она што претходно беше набројано како најосновна функција на централните органи во рамки на партијата. Во досегашното излагање, на неколку наврати беше опишана постапката на вршење на избор на разни нивоа и донесување на важни партиски одлуки. Кај сите три политички партии постои јасно дефинирана постапка, во согласност со Статутот, според која централните партиски органи вршат меѓусебна контрола. Формално правно, во секоја партија се настојува да биде запазена и испочитувана пропишаната процедура со цел да не биде оставен простор за реакции од процедурален карактер.

3.11 Начини на мобилизација на партиското членство во неизборен период

Координацијата на членството се одвива во два засебни периода. Едниот е периодот на избори кога се мобилизира целокупниот потенцијал и капацитет на една политичка партија, а другиот е неизборниот период кога за партијата е неопходно да биде функционална и во добра кондиција, со цел успешно да ги спроведува неопхоните активности коишто се наметнуваат во таков период и особено да го дочека периодот на кампањи и избори за да може што поуспешно да се справи со предизвиците што се наметнуваат. При мобилизација на членството за извршување на партиски активности во неизборен период, пред сè, задолжени се општинските органи: во ВМРО-ДПМНЕ претседателот на Општинскиот комитет, членовите на Општинскиот комитет и раководствата на Местните комитети, а во СДСМ и ЛДП одговорни се истите тие органи

еквивалентни на споменатите органи во ВМРО-ДПМНЕ. За да се има координација со политиките зацртани од партиските центри, секоја од партиите определува регионални координатори кои се во координација со општинските организации, со што се врши еден вид на прецизно насочување на членството во посакуваниот правец при спроведување на активностите. За начинот на координација и контрола од страна на централните органи врз општинските органи и членството веќе зборувавме и токму таа координација и контрола е во функција на мобилизирање на членството за извршување на активности и задачи во неизборен период. Политичките партии, секоја за себе, има своја стратегија за тоа како треба да се функционира во одреден период. И во зависност од специфичноста на политичкиот момент, имаме поголема или помала фреквентност на партиски активности во коишто е вклучено поширокото партиско членство. Главно, активностите се сведуваат на одбележување на настани, трибини, хуманитарни акции, спортски и културни манифестации, протести, митинзи, посети и контакти со сограѓаните и друго. Овде не би можеле да направиме строго разграничување помеѓу трите политички партии затоа што тие во основа ја применуваат истата методологија на мобилизирање на партиското членство при што се користат искуствата на сестринските партии од Европа и пошироко, така и искуствата за кои се мисли дека би ѝ помогнале на партијата во нејзиното делување, во зависност од тоа дали дејствува како владејачка или опозициона партија.

3.12 Можности за постоење и функционирање на парифракционерство во рамките на политичката партија

Досегашната историја на политичките партии во Република Македонија изобилуваше со бројни внатрешни турбуленции, несогласувања и потреси кои најчесто завршуваа со одделување на дел од партиското ткиво и формирање на друга политичка партија. Тоа е случај кај сите три политички партии за кои

станува збор. ВМРО-ДПМНЕ уште од раните 90-ти години го следи тренд на перманентни потреси коишто генерираа голем број на нови политички партии коишто, по правило, го носеа префиксот ВМРО и беа на спротивставени политички позиции од довчерашната матична партија.

СДСМ, исто така, уште во 90-те години доживеа одвојување на дел од партиското ткиво предводено од поранешниот лидер на ова партија Петар Гошев, кој ја формираше Демократската партија. Во поново време од СДСМ се одвои Тито Петковски, долгогодишен истакнат функционер на оваа Партија и беше формирана Нова Социјалдемократска партија, којашто еден период беше во коалиција со ВМРО-ДПМНЕ.

ЛДП е формирана со фузирање на Либералната партија, предводена од Стојан Андов и Демократската партија на Петар Гошев. Во 1999-2000 година, поради внатрешно несогласување околу претседателските избори, од ЛДП се издвои крилото на Стојан Андов и повторно беше формирана Либералната партија.

Од посоченово може да се заклучи дека сосема се логични одговорите на сите соговорници - припадници на трите политички партии кои на прашањето, „Дали во рамките на политичката партија е возможно парафракционерство?“, категорично одговорија НЕ. Во ниту една од трите политички партии не се поддржува и не постои можност за малцинско делување во рамките на партијата, односно не постои можност за формирање на фракции кои би имале статутарна поткрепа.

3.13 Административен капацитет на политичките партии

За непречено секојдневно функционирање на една политичка партија, од особено значење е да располага со добро организирана партиска администрација. Токму од административниот капацитет со кој располага една

политичка партија зависи степенот на ажурност со која ќе бидат реализирани и спроведени зацртаните политики и донесените одлуки. Административниот капацитет, како фактор, игра клучна улога во политичката борба и настојувањата на една партија на што е можно појасен и недвосмислен начин да ги презентира пред граѓаните своите гледишта и позиции, користејќи ги сите средства и можности кои стојат на располагање. Токму партиската администрација ја игра клучната улога за брза и непречена обработка и дистрибуција на нештата кои се од витален интерес за политичката партија. Почнувајќи од изготвувањето на соодветна информација или документација заснована на одредена партиска одлука, преку нејзино проследување по хоризонтала и вертикала во рамки на партиската структура, запознавање на медиумите заради поблизок пристап и контакт со граѓаните, па сè до примањето на повратната информација од ефектите што се постигнуваат со спроведување на одредена активност, ја прават партиската администрација многу битна алка во процесот на имплементирање на партиските политики.

3.13.1 Административен капацитет во ЛДП

Во политичките партии, кои се предмет на анализа, има различна состојба кога зборуваме за партиската администрација. Во ЛДП, како помала политичка партија, од информациите добиени од соговорниците, може да се заклучи дека не постои задоволителен административен капацитет којшто би можел да одговори на современите предизвици и би ѝ помогнал на Партијата поуспешно да ги реализира зацртаните идеи и планови и да ги спроведе донесените одлуки. Со оглед на фактот што ЛДП веќе подолг период се наоѓа во опозиција, можностите и поволностите коишто ги пружа учеството, односно неучеството во власта, се одразуваат и на административниот капацитет на Партијата. Покрај недоволната покриеност на партиската централа, истата состојба се пресликува и на локално ниво во Општинските организации, каде што целокупната административна

организација се заснова на повремени активности, без да се има перманентна ангажираност и отворена канцеларија која секојдневно би се грижела за спроведување на партиските активности.

3.13.2 Административен капацитет во ВМРО-ДПМНЕ

Во ВМРО-ДПМНЕ, на централно ниво, постои сериозно организирана партиска администрација со целосно обезбедени услови за нејзино непречено функционирање. Во оваа Партија, во последниве години, постојано се надградува системот на функционирање на партиската администрација којашто во целост го следи темпото кое го наметнува политичкото раководство на Партијата и претставува алка на поврзување која успешно, на дневна основа, го одржува контактот со партиската база. На локално ниво состојбите се нешто поразлични, односно административниот капацитет е различен кај различни Општински комитети. Но, во основа, и со оглед на фактот што ВМРО-ДПМНЕ веќе 6 години е владејачка партија, и повеќе од 3 години раководи со најголем број на општини во Република Македонија, имајќи ги во предвид поволностите што ги пружа таквата позиција, најголемиот дел од Општинските комитети се со задоволителен административен капацитет. Тука не може да се каже дека се работи за класична и професионална партиска администрација, но се наоѓаат решенија коишто ќе овозможат непречено и ефикасно функционирање на Партијата.

3.13.3 Административен капацитет на политичките партии во СДСМ

Слична е состојбата и во СДСМ. Оваа партија располага со добро организирана партиска администрација, со сериозен административен капацитет, со наследени искуства и просторни капацитети уште од времето на

еднопартискиот систем. Добро организираната партиска администрација во СДСМ долго време беше сериозна предност на оваа партија пред политичките противници. Но, со оглед на фактот што СДСМ веќе 6 години е опозициона партија, воочлив е намален капацитет на парирање на политичкиот противник, пред сè, на ВМРО-ДПМНЕ, што во извесна мера може да се препише и на партиската администрација. На локално ниво, СДСМ располага со добро организирана партиска администрација којашто не функционира на класично професионален принцип, но ги задоволува потребите кои се наметнуваат. Просторните капацитети со кои располага СДСМ се далеку подобри од оние со кои располага ЛДП или ВМРО-ДПМНЕ, од проста причина што СДСМ е правен наследник на поранешниот Сојуз на комунисти на Македонија, со што го наследи и имотот на таа партија.

3.14 Помошни органи и тела на политичките партии, механизми и начини на нивното функционирање

Секоја политичка партија, покрај воспоставената структура на органи и тела како на централно така и на локално ниво, организира структура на помошни органи и тела кои ќе го подобрат функционирањето на политичката партија. Такви помошни органи и тела се: комисиите, советите, клубовите, униите итн. Нивната намена е во функција на покривање на одредени области за кои се потребни стручни квалификации и експертски квалитети на членовите на помошните органи или тела, т.н. комисии, или, пак, покривање на одредени целни групи кои, како гласачко тело, се во фокусот на интерес на политичката партија. Активноста на овие помошни органи и тела, од информациите добиени од соговорниците од сите политички партии, зависи од неколку фактори. Зависи од тоа дали партијата се наоѓа на власт или во опозиција; од тоа дали одредена тема е актуелна во јавноста, од што зависи степенот на потребата од ангажираност на некоја

комисија; од персоналните решенија кои членуваат во овие комисии и нивниот личен капацитет и иницијативност итн.

3.14.1 Помошни органи и тела, механизми и начини на нивното функционирање во ВМРО-ДПМНЕ

Во ВМРО-ДПМНЕ постојат комисии како на централно, така и на локално ниво. Нивната активност е од различен карактер и, според соговорниците, во најголема мера зависи од иницијативноста и амбициозноста на претседателот на комисијата или од неговата посветеност кон таа партиска позиција (доколку извршува други партиски функции, неговото внимание насочено кон работата на комисијата е намалено). Ова се однесува подеднакво, како на партиските комисии на централно, така и на партиските комисии на локално ниво. Покрај комисиите кои, претежно, се наменети за третирање на стручни теми и области, во ВМРО-ДПМНЕ постојат сериозно организирани Унии на млади сили и Унии на жени, со целосно развиени сопствени структури, органи и тела, паралелно поставени со партиската структура. Овие Унии се усмерени кон одредени целни групи, а тоа се младинската и женската популација. Основна цел е овие општествени групи да земат поголемо учество во политичкиот живот. Аналогно на организираноста на стандардните партиски комисии, секоја од овие Унии тежнее кон тоа со што е можно поголем опфат да организира сопствени комисии, како на централно така и на локално ниво. На овој начин се прави една широка лепеза на партиска структура којашто опфаќа и го става во активна позиција поголемиот дел од партиското членство.

За подобро функционирање на помошните органи и тела, беше укажано дека треба да се води сметка да не доаѓа до дуплирање на функциите на еден партиски член, односно оној којшто извршува одредена партиска функција или е претседател на одредена комисија да биде посветен само на една функција со цел да даде максимален придонес. Со оглед на фактот што ВМРО-ДПМНЕ се

наоѓа повеќе година на власт, постои голем број на заинтересирани членови коишто би сакале да извршуваат одредена партиска функција, дури и такви коишто се склони кон прифаќање на неколку партиски функции во исто време. За надминување на ваквите евентуални аномалии, надлежните органи како на централно, така и на општинско ниво, треба да водат сметка да не доаѓа до дуплирање на функции, сè со цел да биде искористен максимално капацитетот, стручноста и потенцијалот на партиското членство.

3.14.2 Помошни органи и тела, механизми и начини на нивното функционирање во СДСМ

Во СДСМ, исто така, активно функционираат помошните органи и тела и може да се каже дека генерално не постојат некои битни и суштински разлики во однос на ВМРО-ДПМНЕ. Поради опозициониот карактер на моменталното дејствување на оваа партија и неучеството на нејзините кадри во извршување на државни функции, нејзините капацитети и човечки ресурси целосно се на располагање на Партијата. Од таа причина сосема е логично партиските комисии во период на опозиција да покажуваат поголема активност којашто ја поддржува пратеничката група на СДСМ во Собранието на Република Македонија со материјали, ставови и експертски гледишта во однос на различни прашања коишто се третираат. Подобрувањето на работата на помошните органи и тела, соговорниците од СДСМ го гледаат во поголемата активност на овие тела, која ќе овозможи поефикасно делување на партијата во целост.

Исто така, и во СДСМ функционираат младинска и женска организација кои, секоја за себе, ја покриваат областа и целната група за којашто е организирана.

3.14.3 Помошни органи и тела, механизми и начини на нивното функционирање во ЛДП

ЛДП, и порај тоа што теориски има организирано разни комисији, се соочува со недостаток на квалитетен кадар и често, како на централно така и на локално ниво, има концентрирано повеќе функции во една личност. Во ЛДП постојат помошни органи и тела кои покажуваат добри резултати и кои добиваат видливост во јавноста што е благодарение на квалитетот на личноста која ја предводи соодветната комисија или помошното работно тело. Во ЛДП постојат младинска и женска организација кои функционираат во рамките на партијата.

Подобрувањето на функционирањето на помошните органи и тела во ЛДП, соговорниците го гледаат во зголемено привлекување на стручни и квалитетни кадри кои ќе дадат свој личен придонес во овој сегмент од партиското функционирање.

3.15 Потреба од зајакнување на партиските капацитети

При разгледување на прашањето кои сегменти е потребно да ги зајакне партијата со цел да се подобри нејзиното функционирање, во принцип беа добиени слични одговори кај секоја партија посебно. Кога се гледа низ временска дистанца, може да се каже дека во одреден период поедини сегменти на партиското функционирање биле со поголем севкупен капацитет за подоцна, по одреден временски период или одредени политички промени, да дојде до нивно заслабнување и обратно. Таа карактеристика е присутна кај сите политички партии. Прашањето за одржување на партиските капацитети на задоволително ниво е „жива материја“, така што, за одржување и зајакнување на партиските капацитети е потребно вложување на континуирани напори.

3.15.1 Потреба од зајакнување на партиските капацитети во СДСМ

Во СДСМ соговорниците сметаат дека Партијата треба да го зајакне својот капацитет во делот на аналитиката и односите со јавноста, додека меѓународната соработка, истражувањата и останатите оддели се на задоволително ниво. Во минатото СДСМ располагал со добро организиран аналитички центар којшто во последните години не е на истото ниво и тоа прави Партијата да заостанува во однос на своите опоненти. Што се однесува до односите со јавноста, подобрувањето би се направило преку поинтензивно присуство во јавноста и презентација на јасно утврдени партиски позиции и политики кои во преден план би ги ставиле интересите на граѓаните на Република Македонија. Тоа би требало да се направи преку директна и поинтензивна комуникација со граѓаните на највисокото партиско раководство и преку користење на расположивиот медиумски простор. Подобрувањето во делот на аналитиката се гледа во искористување на сите информации што стојат на располагање, користејќи ја сопствената партиска база на податоци, како и базата на податоци на сите институции во Република Македонија кои, благодарение на модерната технологија и интернетот, веќе, се широко достапни за сите учесници во политичкиот живот на Република Македонија. Можеби токму напредокот на информатичката технологија и можноста на политичките опоненти да имаат пристап до широка база на податоци ја анулираше предноста која СДСМ ја имаше во минатото, благодарение на ресурсите што ги наследи од еднопартискиот систем, како партија правен наследник на Сојузот на комунистите на Македонија.

3.15.2 Потреба од зајакнување на партиските капацитети во ВМРО-ДПМНЕ

ВМРО-ДПМНЕ во моментот, според соговорниците, функционира добро во сите оддели, особено во одделот аналитика и комуникација со јавноста. Меѓународната соработка е интензивна, со нагласок дека поради положбата на Република Македонија, предизвикана од грчката блокадата во однос на нашето

зачленување во Европската Унија и НАТО, како и поради владејачката позиција , ВМРО-ДПМНЕ е потребно да ги зајакне контактите со сестринските партии од земјите членки на Европската Унија и НАТО, на билатерално и мултилатерално ниво.

3.15.3 Потреба од зајакнување на партиските капацитети во ЛДП

ЛДП има потреба од зајакнување на сите оддели, особено ако се земе во предвид фактот дека Партијата долг период дејствува како опозиција што ги ограничува можностите за одржување на партиските сегменти во добра кондиција. Исто така, мора да се истакне дека ЛДП во моментот е вонпарламентарна опозиција, што дополнително ја отежнува состојбата. Соговорниците истакнаа дека Партијата се соочува со проблеми од кадровски, просторен и материјално-технички карактер. Овие три сегменти во голема мера влијаат врз нормалното и непречено функционирање на ЛДП, особено во делот на реализација на идеите и политиките на Партијата. Сето ова има свое влијание и врз јавното претставување на ЛДП и можноста за поблиска презентација на политичките ставови пред граѓаните на Република Македонија.

3.16 Модели за селекција на кадар за раководни партиски функции

При селекција на кадар за раководни партиски функции, во овие три партии, се применуваат претежно два модела. Тоа е моделот на предлагање и моделот на самокандидирање.

3.16.1 Модел за селекција на кадар за раководни партиски функции во ВМРО-ДПМНЕ

Во ВМРО-ДПМНЕ најкарактеристичен е избор на претседатели на Општински комитети, каде што овие функционери истакнуваат сопствена кандидатура со програма на оглас кој го распишува Партијата. Ваква кандидатура може да поднесе било кој член на Партијата, па дури и оној кој во моментот на поднесување на кандидатурата потпишува пристапница кон ВМРО-ДПМНЕ. Останатите партиски функционери како на локално, така и на централно ниво, се избираат по принципот на предлагање и нивен избор. Во ВМРО-ДПМНЕ сметаат дека овој модел ги дава најдобрите резултати во досегашното функционирање на Партијата.

3.16.2 Модел за селекција на кадар за раководни партиски функции во СДСМ

Во СДСМ функционира моделот на предлагање, којшто започнува од Местните организации и поминува низ сите партиски инстанции по вертикала до конечен избор. Некои од соговорниците укажаа на фактот дека и во СДСМ е добро да се институционализира моделот на самокандидирање кој ќе овозможи нови квалитетни кадри да имаат можност да добијат шанса, а да не зависат од веќе воспоставените меѓучовечки односи во рамки на структури на Партијата кои, по правило, се еден вид на бедем за новите кадри кои немаат доволен партиски стаж и поврзаност со партиските структури кои функционираат и кои би му овозможиле позиционирање на одредена функција.

3.16.3 Модел за селекција на кадар за раководни партиски функции во ЛДП

Во ЛДП теориски имаме најдемократски модел на селекција на кадар според кој, на општинско ниво, општинските организации се целосно независни од партиската централа. За жал, од соговорниците не добивме мислење дека се потребни некои измени во овој модел. И покрај неговиот, теориски гледано, демократски карактер, сосема видлива е опасноста од т.н. „затворени кругови“ коишто и покрај тоа што се свесни за потребата од нов и свеж кадар, не сакаат да ги отстапат своите позиции, што е штетно за Партијата.

3.17 Можности за подобрување на демократската атмосфера во партиите

Постоењето на демократски амбиент во една партија е основниот предуслов од којшто зависи дали партијата ќе расне и напредува во текот на своето постоење и функционирање или полека ќе исчезне од политичката сцена. Она што се нарекува внатрешна демократија е нешто коешто е најлесно препознатлив и воочлив елемент од страна на секој член којшто ѝ пристапил на една политичка партија. Доколку постои демократски амбиент во рамките на партијата, многу полесно на површина ќе избие индивидуалниот квалитет и добрите идеи кои со себе ги носат поедини членови. Таквите идеи и поединци ќе креираат атмосфера и политика која ќе овозможи просперитет на партијата, членовите и државата во целост. Затоа, секоја партија е во постојана потрага кон изнаоѓање на механизми кои ќе го унапредат демократскиот амбиент во самата партија со што би станала поконкурентна и поприфатлива за граѓаните.

Од направените интервјуа може да се заклучи дека во секоја политичка партија постои доза на самокритичност која има за цел да укаже на слабостите

што постојат, но и на можностите што ќе овозможат надминување на таквите слабости.

3.17.1 Можности за подобрување на демократската атмосфера во ВМРО-ДПМНЕ

Во ВМРО-ДПМНЕ генерално сметаат дека партиската демократија е на задоволително ниво. Постои силна внатрешна дисциплина која е посебно карактеристична за последните 7-8 години. Некои, пак, поставеност ја сметаат за премногу ограничувачка за развојот на демократијата во рамките на Партијата, но истовремено го истакнуваат фактот дека во минатото кога ВМРО-ДПМНЕ беше устроена на друг начин, често се случуваа нелогични процеси и потреси коишто го нарушуваа системот на функционирање на Партијата. Добро познати се случаите на напуштање на пратеници на пратеничката група на ВМРО-ДПМНЕ од различни причини и мотиви, како и поради меѓусебни внатрешни несогласувања, коишто како краен резултат имаат изместување на волјата на граѓаните искажана на избори, кое, всушност, значи политичка измама и злоупотреба на демократијата. Во сегашни услови, ВМРО-ДПМНЕ не се соочува со такви проблеми, поради прецизно дефинираните правила на игра кои се однесуваат на секој поединец, особено за избраните претставници во Собранието на Република Македонија. Таквата стабилност во пратеничката група овозможува стабилност и во останатите сегменти на Партијата, како и непречено одвивање на демократските процедури.

Нешто коешто би можело да се надгради и коешто би придонело за подобрување на демократскиот амбиент, е поголемото учество на партиското членство во процесот на избор на функционери. Особено треба да се овозможат услови за целосно почитување на партиските акти во коишто рамки се зацртани процедурите со што ќе се оневозможат разни импровизации и манипулации од поединци и групи на различни нивоа. На овој начин ќе дојде до зголемување на

транспарентноста при работењето и подобрување на општата перцепција за степенот на внатрешна демократија.

Не можеме, а да не кажеме дека во рамките на ВМРО-ДПМНЕ не постојат поединци или групи кои скриено или отворено искажуваа незадоволство и револт поради одредени состојби. Но, тоа не можеме да го поврземе со креирањето и спроведувањето на партиската политика, која во период на власт се транспонира и во официјална државна политика. Коренот на овие незадоволства лежи во големиот процент на невработени лица во Република Македонија и притисокот што го прави невработениот сегмент на партиското членство, што се манифестира во вид на незадоволство и, по правило, се поврзува со оспорување на демократското функционирање на Партијата. Овој проблем го имаат сите политички партии, без исклучок, секоја на свој начин, во зависност од положбата во која се наоѓа.

3.17.2 Можности за подобрување на демократската атмосфера во СДСМ

Во СДСМ постои мислење дека демократскиот амбиент е на високо ниво. Статутот овозможува вистинска демократска процедура при вршење на избор на функционери и донесување на одлуки. Подобрувањето на демократскиот амбиент го гледаат во стриктното почитување на сите зацртани постапки во рамки на партискиот Статут, со што во целост ќе се задоволат сите потреби од висок степен на внатрешна демократија. Нешто на коешто треба да се обрне внимание во СДСМ е да се одбегне опасноста од затскривањето зад „параванот на демократијата“, со што одредени „маскирани решенија и одлуки“ на моќните поединци и групи, во рамките на Партијата, нема да поминат во вид на финални одлуки. За надминување на оваа опасност, потребна е висока свест и одговорност кај највисоките партиски инстанции од кои зависат сите останати процеси како и сликата што ќе се создаде за Партијата, слика која подоцна ќе се валоризира во

број на освоени гласови. Со оглед на фактот во каква положба се наоѓа СДСМ во последниве години, се наметнува потребата од некои корекции, почнувајќи од највисоко ниво, па одејќи надолу по вертикала. Овие корекции би ја подобриле сликата за Партијата во очите на граѓаните.

3.17.3 Можности за подобрување на демократската атмосфера во ЛДП

Во ЛДП беше истакната една интересна идеја за подобрувањето на демократскиот амбиент во рамките на Партијата. Оваа идеја не се однесува само за ЛДП како партија, туку и за Република Македонија во целост, како и за сите политички партии кои егзистираат на македонската плурална сцена. Беше истакнато дека во Република Македонија треба да се воспостави изборен модел на отворени листи. Тоа се листи на кои гласачите ќе имаат можност, покрај партијата за којашто гласаат, да се произнесат и за една личност која се наоѓа на партиската листа, без оглед на која редна позиција е поместена во рамките на листата. На овој начин би се избегнале внатрешните несогласувања околу редоследот на кандидатските листи, а истовремено ќе им се овозможи на граѓаните тие да го направат изборот на своите претставници во македонското Собрание и Општинските совети. На овој начин, и самите политички партии ќе бидат принудени да создадат висок степен на внатрешна демократија, која ќе овозможи најквалитетните и најприфатливи поединци да го имаат најголемото влијание при креирање на партиските политики и да бидат директни учесници како во државните институции, така и во рамките на политичките партии.

Од друга страна, овој модел наметнува опасност од меѓусебна борба во рамките на една политичка партија токму во изборниот процес. Ако еден кандидат, покрај тоа што треба да се залага за себе и сопствената партија воедно и да се бори против политичките противници, очигледна и неизбежна е опасноста кандидатите од иста кандидатска листа да водат скриена или дури и отворена меѓусебна борба за тоа кој да добие поголема поддршка од гласачите.

И покрај тоа што овој изборен модел веќе неколку години се наметнува како идеја во македонската општествено-политичка јавност и истиот има поддршка од некои меѓународни и домашни организации, фондации и невладиниот сектор (за што се организираат бројни трибини, дебати и јавни расправи), сè уште не постои подготвеност кај најрелевантните политички партии за прифаќање на ваквиот изборен модел.

Други недостатоци поврзани со демократскиот амбиент во ЛДП, од страна на соговорниците не беа посочени но, сепак, забележлива е апатичната состојба во која се наоѓа Партијата, состојба која предизвикува недостаток на иницијативност и движечка сила за поместување на нештата од положбата во која моментално се наоѓаат.

4. Сознанија и наоди произлезени од интервјуа и анкета

За време на истражувањето беа направени интервјуа со 5-6 претставници од секоја политичка партија. При спроведувањето на интервјуата се водеше сметка да се направи широк опфат на партиски функционери кои, со своите познавања и искуства, ќе ги покријат сите прашања што се наметнаа во текот на истражувањето. Притоа, како соговорници беа избрани актуелни и поранешни високи партиски функционери, министри, пратеници, градоначалници, претставници на младинските организации, организациите на жени, општинските ограноци итн. За спроведување на интервјуата беше користен унифициран прашалник составен од 17 прашања. Добиените одговори се интегрирани во текстот без да бидат издвојувани поединечни искази и размислувања. Со оглед на специфичноста на обработуваната тема соговорниците побараа да останат анонимни, а истите се познати на авторот и на менторот на овој труд.

5. Заклучни согледувања

Имајќи ја во предвид направената анализа, базирана врз направените анкети, користената литература, интернет порталите и личните искуства, се наметнува потреба од сублимирање на резултатите и извлекување на своевидни заклучни согледувања во однос на темата на овој труд. Пристапот на обработка и анализа, со крајна цел да бидат докажани поставените хипотези, во себе содржеше паралелна анализа на фактите, од една страна, и изведување на заклучоци за секое прашање поодделно, од друга страна. Ваквиот пристап при пишувањето на овој труд, наметна потреба од вградување на самите заклучоци во секоја точка поодделно.

Во однос на значењето и влијанието на концептуалната поставеност на Статутот и останатите партиски акти, врз поставеноста и структурирањето на органите и телата на политичката партија, може да заклучиме дека ги задоволуваат неопходните критериуми за ваков тип на документи. Достапноста на партиските акти, статутите, деловниците за работа и другите партиски документи, особено пречистените текстови на истите со најновите измени и дополнувања, не е на највисоко ниво и покрај тоа што дел од актите се поставени на официјалните сајтови на политичките партии. Поконкретно, Статутот на секоја од трите политички партии е лесно достапен, но многу потешко се доаѓа до деловниците за работа на партиските органи во кои е содржана и подетално дефинирана суштината на партиското организирање и функционирање. Тоа укажува на фактот дека и поширокото членство потешко може да има достап до деловниците за работа на одредени партиски структури на различно ниво, со што се намалува можноста за контрола над работењето на носителите на партиски функции, контрола која треба да биде на линија со партиските акти. Поголемата достапност на партиските акти до поширокото членство ќе придонесе да се воспостават јасни правила на функционирање, правила коишто ќе ги отстранат различните импровизации и непотребните внатрешни турбуленции.

Инаку, во принцип, Статутите на сите партии се поставени согласно стандардите коишто се однесуваат на оваа проблематика. Во нив се опфатени сите неопходни елементи со кои се дефинира една политичка партија. Постојат извесни разлики во однос на широчината на опфатот во Статутот на СДСМ и ЛДП, од една страна, и статутот на ВМРО-ДПМНЕ од друга страна. Кај првите две партии имаме многу пообемни Статути со поголем опфат на дефинирање на работите и поголемо деталзирање, додека кај ВМРО-ДПМНЕ Статутот е повеќе општо поставен, а деталите се опфатени во деловниците за работа на партиските органи и други структури. Но, сепак, и едниот и другиот концепт на партиски Статути заедно со деловниците за работа овозможуваат целосна теориска покриеност на демократската поставеност на политичките партии, со што се овозможува воспоставување на демократски модел и правила на игра преку кои се врши раководење, координација и контрола во политичката партија преку статутарно востановената внатрешна партиска демократија.

Како генерален заклучок, од најголемиот број искажани мислења на анкетираниите соговорници, може да се рече дека поставеноста на партиските Статути, иако ја задоволува демократската форма на раководење, координација и контрола на политичката партија, сепак во себе содржи многу силен елемент на централизираност. Оваа централизираност, пред сè, се однесува на начинот на раководење на партиите, моделите и начинот на избор на партиски функционери, контролата над партиските структури, како и меѓусебната координација. Ваквата поставеност на Статутот уште повеќе доаѓа до израз при практикување на раководењето, координацијата и контролата во самата партија, коешто добива уште поизразени димензии и дополнително нагласување на елементот на централизација за што е заслужна воспоставената пракса на дејствување во целокупниот период на плурално живеење во Република Македонија, како и релативно краткиот период на функционирање на демократијата како систем кај нас. За надминување на ваквата состојба, односно намалување на ефектот на централизираност при вршење на контрола и координација во политичките партии, од соговорниците беа искажани генерално неколку различни концепти кои во основа ја имаат истата цел, а тоа е постоење на механизам на меѓусебна

контрола и координација помеѓу централните раководни партиски органи и структури и пониските општински и местни организации во кои непосредно учество и активност зазема партиското членство.

Заложбите за непосредни општи внатрешнопартиски избори се присутни, пред сè, во некои структури на СДСМ и ЛДП, при што мора да се каже дека постојат и спротивставени мислења, кои одат во правец дека во овој момент е невозможно да се примени концептот на непосредни избори, туку дека е потребно да се зачува актуелниот начин на функционирање со доследна примена на одредбите од партиските акти, кои овозможуваат поголемо влијание на пониските партиски структури во рамки на своите ингеренции.

Врз примерот на ВМРО-ДПМНЕ, може да се извлече заклучок дека и покрај тенденциите и настојувањата за поголема децентрализација во раководењето, контролата и координацијата на партијата, централизираниот модел на поставеност на Партијата, во периодот што е зад нас, даде поголеми резултати во однос на добивање на довербата на граѓаните, практикување на власта и имплементација на политиките и програмата на Партијата, во однос на периодот кога во ВМРО-ДПМНЕ постоеше децентрализираниот модел на избор на членови на Централниот комитет на партијата, што претставува своевиден парадокс за којшто се потребни поопсежни анализи.

Ако ја погледнеме структуралната поставеност на централните раководни органи, кај трите политички партии, можеме да заклучиме дека, на прв поглед не постојат битни разлики, туку единствени нешта по кои се разликуваат се имињата кои ги носат овие централни партиски органи, како и постоењето на разлики во бројноста на членови кои членуваат во овие партиски органи. Во принцип, сите функции што постојат во една, постојат и во друга партија, со таа разлика што во некоја партија извесна висока партиска функција е дефинирана како партиски орган, согласно Статутот на партијата, додека во друга партија соодветната висока партиска функција не е дефинирана како партиски орган, согласно партискиот Статут на соодветната партија. Но, сепак, може да кажеме дека токму тие, навидум мали разлики во структуралната поставеност, ги дефинираат

различните карактери на партиите коишто особено доаѓаат до израз во функционалниот сегмент.

Во однос на поставеноста и улогата на Извршниот комитет на ВМРО-ДПМНЕ и Извршниот одбор на Централниот одбор на СДСМ се наметнува заклучокот дека постојат неколку битни разлики во делувањето на овој политичко-извршен орган кај овие две партии. Првата разлика е во тоа што во ВМРО-ДПМНЕ Извршниот комитет, во Статутот на партијата, е дефиниран како посебен партиски орган, додека во СДСМ Извршниот одбор се води само како орган на Централниот одбор, без притоа да добие дефиниција како засебен партиски орган во рамките на партискиот Статут.

Полноправното членство со право на глас во Извршниот комитет на ВМРО-ДПМНЕ, кое го имаат претседателите на Унијата на млади сили и Унијата на жени, претставува значајна разлика меѓу овие две партии. Можноста да одлучуваат во рамките на најмоќниот колективен извршен орган на ВМРО-ДПМНЕ, им овозможува поголема политичката тежина, моќ и влијание на овие партиски структури. Со ваквата поставеност се врши стимулирање и мотивација на претставниците на женската и младата популација, да земат активно учество во партискиот живот на ВМРО-ДПМНЕ. Во СДСМ претставниците на младите и жените присуствуваат на седниците на Извршниот одбор без право на одлучување.

Извршниот комитет на ВМРО-ДПМНЕ има поголеми ингеренции во делот на избирање и разрешување на партиски функционери почнувајќи од членовите на Централниот комитет, претседателите и членовите на Градската и Општинските организации, претседателите на Униите на жени и млади, утврдувањето на листи на кандидати за пратеници, министри, градоначалници и општински советници. Во СДСМ сето тоа е сведено на утврдување на кандидати за градоначалник и за советници на Советот на градот Скопје, усвојување на листа на кандидати за претседател на Општинска организација и членови на Извршен и Надзорен одбор на Општинската организација. Од овде може да се заклучи дека во ВМРО-ДПМНЕ Извршниот комитет има многу поголема политичко-извршна моќ, отколку

Извршниот одбор во СДСМ. Но, од друга страна, на ваквата структурална поставеност и ингеренциите на овие органи, можеме да заклучиме дека во ВМРО-ДПМНЕ постои многу поизразен централизиран начин на раководење и управување со Партијата што, патем кажано, даде многу поголеми резултати во ефикасноста и функционирањето на партијата за што доказ се повеќекратните последователни победи на ВМРО-ДПМНЕ на неколкуте изминати изборни циклуси.

Од направената анализа на составот на Централниот комитет на ВМРО-ДПМНЕ, можеме да заклучиме дека освен претседателот на Партијата, кој е избран на Конгрес, сите останати членови на Централниот комитет се избираат од други партиски органи, односно најголемиот дел се избираат од страна на Извршниот комитет на Партијата на предлог на претседателот. Значи, овде воочуваме разлика во начинот на избор на овој партиски орган помеѓу ВМРО-ДПМНЕ, од една страна, и СДСМ и ЛДП, од друга страна. Во ЛДП и СДСМ составот на Централниот одбор се избира директно на Конгрес/Собрание. Неминовен е заклучокот дека и при изборот на членови на Централниот комитет на ВМРО-ДПМНЕ има поизразена централизираност во однос на СДСМ и ЛДП.

Разликите во третманот и дефинираноста на функцијата генерален секретар, односно секретар на партијата, во партиските Статути, во суштина и во пракса, не ја намалуваат моќта, одговорноста и важноста на оваа партиска позиција. Во сите три политички партии секретарот/генералниот секретар е „вториот човек“ во партијата, особено ако во предвид се земе улогата на оваа позиција во непосредното функционирање на партијата.

Во однос на поставеноста на општинските органи и тела на политичките партии, се воочуваат позначајните разлики помеѓу трите партии. Овие разлики се воочливи особено помеѓу ВМРО-ДПМНЕ, од една страна, СДСМ и ЛДП од друга страна кои, пак, барем теориски, немаат во толкава мера изразени меѓусебни разлики на поставеноста на партиската структура на општинско ниво. Во СДСМ и ЛДП имаме покомплексна поставеност на општинските органи, што од една страна го усложнува целокупниот начин на функционирање на ова ниво, но од

друга страна овозможува пристап на поширок сегмент на партиското членство во процесот на одлучување што, теориски гледано, можеме да го толкуваме како подемократски пристап при донесување на одлуките, особено при избор на кандидати за државни и локални функции или, пак, при изборот на партиските функционери. Во ВМРО-ДПМНЕ, согласно партиските акти и практичниот начин на функционирање, имаме покомпримиран модел на раководење на Партијата на локално ниво, што од една страна овозможува поголема мобилност и ефикасност, но од друга страна го намалува влијанието на поширокото партиско членство во донесувањето на позначајните партиски одлуки. Сепак, во ВМРО-ДПМНЕ се спроведуваат низа постапки кои не се опфатени во партиските акти, кои имаат за цел да го задоволат неопходниот демократски амбиент во процесот на предлагање, избирање и донесување на одлуки.

Општинскиот одбор на ЛДП е органот којшто прави да се разликуваат ЛДП и СДСМ во структуралната поставеност на Општинските организации. Со оглед на големината на ЛДП како политичка партија и со оглед на нејзината севкупна дисперзираност на територијата на цела држава, се наметнува заклучокот дека овој партиски орган е тој кој ја има најмоќната улога, пред сè, во процесот на утврдување и вршење на избор на кандидати за партиски и државни функции. Општинскиот одбор, во најголема мера, ја игра улогата која во СДСМ ѝ е доделена на Конференцијата на Општинската организација која, по природа на нештата, би требала да биде еквивалент на Собранието на Општинската организација во ЛДП. Значи, во ЛДП имаме дисперзија на надлежностите помеѓу Собранието и Општинскиот одбор, што теориски може да се толкува како поголема внатрешна демократија. Во пракса, постигнатите резултати на повеќето изборни циклуси говорат дека ваквата поставеност повеќе го обременува оперативно-извршниот сегмент од партиското функционирање.

Во составот на Општинските организации функционираат Местните организации на политичките партии, како основен облик на политичко дејствување, организирање на партиското членство и остварување на правата и обврските на членовите во рамки на една партија. Кога зборуваме за структуралната

поставеност на местните организации, поради разликите во организационата поставеност и, пред сè, поради разликите во големината на партиите, имаме значителни разлики помеѓу ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ, од една страна, и ЛДП, од друга страна. Првите две партии, кои воедно се и најголемите и најорганизираните партии во Република Македонија, имаат целосно развиена мрежа на местни организации на територијата на цела држава (со исклучок на општините каде што доминира албанската етничка заедница). ЛДП, како помала партија, ја нема истата поставеност на својата партиска структура на територијата на цела држава, особено не на ниво на местните организации.

Функционирањето на младинските организации по дефиниција е независно од сениорскиот сегмент на партијата. Но, со оглед на фактот што актите на младинските организации на ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ ги усвојуваат сениорските органи на партијата, се наметнува заклучокот дека, сепак, на некој начин се врши контрола врз функционирањето на младинските организации кои, по дефиниција, делуваат самостојно, со претходно прифатена политичка платформа и програмски документи на партијата. Правилата за работа на Либерално-демократската младина ги донесува Конференцијата на ЛиДеМ со што се разликува од СДСМ и ВМРО-ДПМНЕ.

Во однос на вклученоста на жените во политичките партии, во ВМРО-ДПМНЕ се придава големо значење на учеството и застапеноста на жените во рамки на Партијата. За таа цел сите Општински комитети на ВМРО-ДПМНЕ имаат обврска да вклучат минимум 30% жени во својот состав. Во рамките на Централниот Комитет на ВМРО-ДПМНЕ полноправно учество земаат претседателот, секретарот и 5 члена на Извршниот комитет на Унијата на жени на ВМРО-ДПМНЕ, што не е случај ниту во СДСМ, ниту во ЛДП, или барем не беше пронајден факт што ќе го докажеше спротивното.

Интересен момент за одбележување, што се забележува во Статутот на СДСМ, е постапката за престанок на членство во СДСМ. На ова прашање му е посветено големо внимание. Дури 7 од вкупно 96 члена од партискиот Статут се однесуваат на постапката за престанок на членство во СДСМ.

Кога зборуваме за функционалниот дел и функционирањето на партиите во пракса, интересен момент е начинот на вршење на избор на партиски функционери. Изборот на општинското раководство во СДСМ се одвива во една демократска атмосфера, при што учество зема поширокото партиско членство, најпрвин во фазата на предлагање непосредно преку Местните организации, а потоа и во фазата на избирање, посредно преку членовите на Конференцијата на Општинската организација. Конференцијата, патем кажано, е прилично широк партиски форум на кој се носат сериозни партиски одлуки. Во пракса не е непознато, при вршењето на избор на општински органи, да има сериозни внатре-партиски конфронтации и битки за освојување на раководните позиции во Општинската организација, маратонски седници на Конференцијата, прегласувања и надгласувања. Но, во принцип, ваквиот модел на избор на општинско раководство најголемиот дел од партиски несогласувања и меѓусебни конфронтации ги разрешува во моментот на избор на општински функционери, по пат на добивање на неопходното мнозинство предвидено со Статутот. На овој начин се превенираат понатамошните постизборни превирања и препукувања кои се карактеристика за друг модел на избор на општинско раководство присутен, пред сè, во ВМРО-ДПМНЕ. Влијанието и учеството на Централните органи на СДСМ е во делот на селекција на најсериозните кандидати за носители на раководни функции на општинско ниво кое не е ни малку незанемарливо и во основа, фактички, врши насочување во кој правец треба да се одвива процесот во финална фаза на избор. Доколку дојде до посериозни конфронтации на општинско ниво, кои не можат да добијат своја разрешница, тогаш централните органи арбитраат и наоѓаат преодни решенија кои имаат за цел да ја надминат несаканата состојба.

Во ВМРО-ДПМНЕ постапката на самокандидирање за претседател на Општински комитет од една страна, овозможува целосна слобода и можност за учество, буквално, на секој партиски член во процесот за избор на претседател на Општинскиот комитет, но од друга страна, во фазата на вршење на избор партиското членство воопшто нема никакво влијание и можност за учество. Ако зборуваме за некакво влијание на партиското членство во процесот за избор на

претседател на Општински комитет, него можеме да го лоцираме во анкетите кои, по правило, ги прави партиската централа помеѓу партиското членство, за тоа кој е најсоодветниот кандидат за претседател. Овие анкети немаат облигаторна функција, туку само консултативна и не можат да се сметаат како демократски дострел при спроведување на процедурата на избор, кога зборуваме за учеството на партиското членство во процесот. Но, анкетите, кои се користат во процесот на избирање на претседател на Општински комитет, се покажаа како многу корисна и ефикасна алатка.

Предностите на овој модел на избор на локално раководство се во тоа што секој квалитетен кадар има можност за многу кратко време да биде забележан од раководните структури на Партијата и да добие можност да даде свој придонес во партиското функционирање, не само како претседател на Општинскиот комитет, туку и на некоја друга партиска функција за која истиот би бил најсоодветен и најкорисен. Овој модел ги превенира внатрешните тензии во фазата пред извршување на изборот. Моделот наметнува и поголема внатрешна дисциплина и ефикасност доколку се направи соодветен и квалитетен избор. Но, тука се јавува еден недостаток, односно ефект на постизборно незадоволство кај повеќето кандидати кои не успеале и во фазата по завршување на процесот на избирање се јавуваат внатрешни турбуленции и превирања кои се сосема логична последица на ваквиот концепт на вршење на избор. Доколку во овие превирања се вклучи поширок сегмент од партиските активисти и членови и доколку избраниот претседател и општинско раководство не располагаат со доволен капацитет, авторитет и умешност да се справат со овие логични последици од моделот на вршење на избор, тогаш се создава сериозен проблем во функционирањето на една Општинска организација што може да има сериозни последици за Партијата. Во минатото, до 2002 година, во ВМРО-ДПМНЕ постоеше модел на непосредни избори на избор на членови на Општинскиот и Централниот комитет на кои учествуваше целокупното заинтересирано партиско членство и којшто овозможуваше широка демократија во процесот на избор. Овој модел беше напуштен по промената на изборниот модел во Република Македонија. Парадокс во сето ова е фактот што децентрализираниот модел, што беше на сила до 2002

година, даваше многу послаби резултати во споредба со актуелниот централизиран модел на избирање на општинско раководство. Причините за овој ефект се многу покомплексни и за нив е потребна многу поширока анализа отколку што ја овозможува рамката на оваа тема.

Од направената споредба помеѓу трите политички партии, можеме да извлечеме заклучок дека кај сите три имаме разлики во начинот на вршење на избор на општинско раководство. Во ЛДП процесот е целосно препуштен во рацете на локалните структури, во СДСМ има комбиниран модел, а, пак, во ВМРО-ДПМНЕ имаме целосно централизиран модел на избор на локално раководство. Кој од овие модели е најсоодветен, зависи од кој агол се гледа на работите. Ако се гледа исклучиво низ призмата на остварување на што е можно поголем успех на избори, тогаш централизираниот модел на ВМРО-ДПМНЕ дава најдобри ефекти во последните изборни циклуси. Но, ако се гледа низ призма на степенот на демократичност при правењето на избор на општинско раководство, тогаш можеме да кажеме дека ЛДП теориски има најголем степен на демократичност. Но, сепак, се наметнува заклучок дека моделот што, наизглед, нуди најмал степен на демократичност дава најдобри резултати. Исто така, се наметнува прашањето, дали сликата што се создава за демократичност и транспарентност при изборот на општинско раководство, е пренагласена и нереална поради тоа што се маскирани заткулисните внатрешни игри кои ја нарушуваат суштината на демократската постапка кај партијата што го применува таквиот модел. Од друга страна, сликата што се создава за централизиран пристап во изборот поради изоставување непосредно и директно учество на партиското членство во процесот на избори, може да нè наведе на погрешни заклучоци и да се стави под прашање демократскиот начин на функционирање на партиите. Во ВМРО-ДПМНЕ моделот на избор повеќе би го дефинирал како преземање на одговорноста за Извршениот избор од страна на раководството на Партијата, отколку како класична централизација на процесот, поготово ако се има во предвид фактот дека се има целосна слобода во фазата на кандидирање, а непосредно пред именувањето на претседател на Општински комитет се прават опсежни анализи врз база на спроведени анкети за соодветноста на кандидатите

за претседател. Ако се земат во предвид постигнувањата на последните изборни циклуси и фактот дека граѓаните, сепак, се зрели да препознаат во која политичка партија владее демократска атмосфера, не можеме, а да не потенцираме дека фиктивниот и фингиран демократски процес повеќе ѝ нанесува штета на политичката партија, отколку што тоа е во случај кога се презема одговорноста од страна на највисокото партиско раководство и по цена сето тоа да изгледа како да има свесно вграден фелер во внатрешната демократија.

Анализирајќи ја вклученоста на општинските органи на СДСМ во процесот на избор на централни органи, можеме да заклучиме дека најважниот „демократски момент“ кој им овозможува учество на општинските органи во постапката на избирање на централни органи е тоа што самите општински органи вршат предлагање и избор на делегати на Конгрес коишто потоа ја имаат одлучувачката улога во процесот на избор на сите партиски органи на централно ниво, како и учеството во процесот на предлагање на највисоките партиски функционери и органи. Во ВМРО-ДПМНЕ, општинските органи учествуваат само во процесот на предлагање на делегати за Конгрес. Во ЛДП општинските органи, покрај можноста да делегираат членови на Собранието со што имаат директно учество во постапката за избор на овој највисок партиски орган, тие можат директно да предлагаат и други органи на партијата, а преку своите делегати да учествуваат во изборот на овие органи како што се претседателот, генералниот секретар и Централниот одбор. Единствено во изборот на Извршниот одбор учествуваат индиректно преку членовите на Централниот одбор.

Од изнесено, можеме да заклучиме дека општинските органи во основа најголемо свое директно влијание во процесот на избирање на централни органи го имаат при составувањето и изборот на партискиот Конгрес. Разлики постојат во делот кој го врши финалниот избор на делегати но, сепак, влијанието на општинските органи во процесот на избор на највисокиот партиски орган е од клучен карактер. Влијанието при изборот на останатите партиски органи е посредно преку делегираните претставници.

Разгледувајќи ја вклученоста на општинските органи во процесите на предлагање и селектирање на носители на јавни функции (пратеници, градоначалници и општински советници), може да заклучиме дека при изборот на носители на јавни функции, особено при изборот на носители на јавни функции на локално ниво, ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ имаат различен пристап кој создава различни ефекти во рамките на партиското членство и партиските структури во поедини фази од процесот. Во СДСМ главните внатрешпартиски тензии, залагања и борба за избор на извесен предлог, во рамки на партиското членство и органите на општинско ниво се случуваат во фазата пред изборот на кандидатот за градоначалник и кандидатите за советници. Неретко се случуваат маратонски седници на општинската Конференција и неретко е неопходна интервенција од страна на централните органи, со цел смирување на страстите и тензиите кои се јавуваат како резултат на настојувањето на различни групи и поединци да ја освојат позицијата кандидат за носител на јавна функција. Не се непознати и примери кога имало исклучување од партиските редови заради неможноста за усогласување на ставовите (последен ваков пример е случајот со претседателот на Советот на Општина Куманово во мандатниот период 2009-2013 година којшто, иако долгогодишен член на СДСМ, беше разрешен од функцијата претседател на Советот на Општина Куманово и исклучен од редовите на СДСМ). Внатрешпартискиот натпревар и борба за освојување на позицијата кандидат за носител на јавна функција завршува во моментот кога мнозинството членови на Конференцијата на Општинската организација ќе ја донесе конечната одлука со гласање. Од овој момент целокупната партиска структура се насочува во правец на поддршка на предложените кандидати, со логично присутен степен на незадоволство кај одредена помала група од членството. Ваквиот пристап при изборот овозможува партиското членство и партиските структури на општинско ниво постепено, со тек на одвивање на процесот, да се групираат и изразуваат поддршка кон оние кандидати кои се најприфатливи од страна на мнозинството и сите споменати внатрешпартиски тензии, превирања, усогласувања на ставови и недоразбирања завршуваат во моментот на донесување на одлуката.

Во ВМРО-ДПМНЕ имаме дијаметрално спротивна постапка кога зборуваме за делегирање на кандидати за носители на јавни функции на локално ниво. Поради фактот што одлуката за кандидати за носители на јавни функции ја донесуваат централните органи, по претходно добиени предлози од страна на општинските органи и опсежно спроведени анкети, по правило се јавуваат внатрешни тензии и несогласувања во фазата по донесувањето на одлуката. Тогаш доаѓа до поголема или помала ескалација на незадоволство од страна на поединци и групи кои не успеале да го поминат филтерот на централните органи. Во ваква ситуација централните органи формираат тимови од авторитетни партиски функционери кои имаат за задача да ги смират тензиите на теренот. Во зависност од повеќе фактори зависи и степенот на успешност на оваа постапка како и должината на временскиот период што е потребен за убедување и мотивирање на партиското членство да застане зад донесената одлука.

На прв поглед, во СДСМ имаме поизразена демократска постапка, со оглед на фактот што крајната одлука ја носи конференцијата на Општинската организација, додека во ВМРО-ДПМНЕ крајната одлука се носи на централно ниво. Меѓутоа, според добиените објаснувања од спроведените интервјуа, ВМРО-ДПМНЕ при селектирање на кандидати за носители на јавни функции го зема во предвид мислењето на многу поширока структура на граѓани, при што како алатка послужува спроведувањето на анкета. На овој начин се врши сондирање за прифатливоста на евентуално предложените кандидати и веројатноста за нивна победа во процесот на изборите. Со ваквата постапка се премостуваат и маргинализираат евентуалните аномалии и злоупотреби од поединци и групи на општинско ниво, кои во одреден момент контролираат некакво мнозинство во партиските структури на општинско ниво.

Во принцип и едниот и другиот пристап имаат свои предности и недостатоци и свои критични фази од чиешто менаџирање зависи крајниот исход на процесот на избор на носители на јавни функции.

Во однос на можноста за контрола на членството и општинските органи врз централните органи се наметнува генерален заклучок дека постојат извесни

разлики помеѓу трите партии. Во ВМРО-ДПМНЕ има воочлив недостаток на директна контрола, додека во СДСМ и ЛДП, сепак, може да се каже дека постојат повеќе пропишани можности и механизми за контрола на општинските врз централните партиски органи. Дали овие пропишани механизми на контрола се применуваат во вистинска смисла на зборот и навистина ја постигнуваат теориски зацртаната цел или само даваат теориска можност, е сосема друго прашање. Сепак, можностите коишто ги пружа партискиот Статут за контрола на општинските врз централните партиски органи создава слика на поголема демократичност во една политичка партија.

Од друга страна, контролата на централните врз општинските органи е многу јасно изразена. Во СДСМ и ВМРО-ДПМНЕ има многу конкретна контрола којашто е поткрепена со партиските Статути. Во исто време партиските центри применуваат повеќе механизми кои имаат за цел контрола врз општинските органи која ќе ја зголеми ефикасноста на партијата на ова ниво. Во ЛДП, како либерална партија, нема во толкава мера изразена контрола од партиската централа врз општинските органи.

Донесувањето на важна партиска одлука мора да ја задоволи статутарно-деловничката рамка и процедура. Во пракса, најважните одлуки ги донесува претседателот на партијата, кои потоа добиваат своја патека согласно Статутот до нивно формално-правно донесување. Ова е случај кај сите три партии.

На прашањето: „Дали има можности за постоење и функционирање на парафракционерство во рамки на политичката партија?“, од добиените одговори од соговорниците и направената анализа, може да се заклучи дека сосема се логични одговорите на сите соговорници припадници на трите политички партии, кои категорично одговорија: „НЕ“. Во ниту една од трите политички партии не се поддржува и не постои можност за малцинско делување во рамките на партијата, односно не постои можност за формирање на фракции кои би имале статутарна поткрепа.

Административниот капацитет кај партиите е различен. Од една страна ЛДП се соочува со сериозни проблеми, додека, од друга страна, СДСМ и ВМРО-ДПМНЕ располагаат со најразвиен партиски административен капацитет во Република Македонија. СДСМ, како наследник на поранешниот Сојуз на комунисти на Македонија, располага со наследени просторни капацитети кои овозможуваат непречено функционирање на Партијата на сите нивоа. ВМРО-ДПМНЕ за време на своето постоење како политичка партија успеа да изгради сериозен и респектабилен административен капацитет којшто ѝ овозможува на Партијата сериозна предност во функционирањето и постигнувањето на резултати на последните изборни циклуси.

Во однос на демократската атмосфера, во политичките партии постои генерална перцепција дека се задоволени основните демократски принципи и начела. Но, секогаш постои можност и потреба од зголемување на демократичноста во една политичка партија што, како тенденција, е сосема оправдано и посакувано. Ваквата тенденција и настојување за подобрување на демократскиот амбиент во една партија е „*conditio sine qua non*“ за напредокот на севкупните демократски процеси во едно општество и една држава.

Како генерален заклучок може да кажеме дека моделите на контрола и координација во политичките партии, во поголема мера се изразени по вертикала од централата кон општинските организации, додека во обратен правец механизмите на контрола се со помал опсег но, сепак, присутни. Зголемувањето на можноста за поголема внатрешна контрола од страна на членството и општинските организации врз централните органи, ќе ја зголеми внатрешната демократија, а со тоа ќе ја зголеми и ефикасноста на функционирање на политичките партии. Интересен момент за истакнување е различниот пристап кај трите политички партии кои, секоја на свој начин, овозможува влез и учество на партиските членови во системот на функционирање на партијата, почнувајќи од најниско ниво па нагоре.

Исто така, како краен заклучок можеме да кажеме дека кај политичките партии има перцепција дека во пракса многу поизразено е почитувањето на

партиските Статути, во делот на моделите на контрола и координација, коишто имаат за цел поефикасно раководење на политичката партија, а коешто на краток рок дава подобри резултати и поефикасно функционирање. Од друга страна, стриктното почитување на сите механизми на внатрешната демократија ја обременува ефикасноста во функционирањето на краток рок, но ѝ овозможува на политичката партија донесување на зрели одлуки, кои поминале низ партиските органи и кои на долг рок ѝ овозможуваат поголема стабилност и функционалност.

6. Библиографија

- Статут на ВМРО-ДПМНЕ од 6 и 7 мај 1995 г.
- Измени и дополнувања на Статутот на ВМРО-ДПМНЕ од 12 октомври 1997 г.
- Статутарна одлука за изменување и дополнувања на Статутот на ВМРО-ДПМНЕ од 29 и 30 мај 1999 г.
- Статутарна одлука за измена и дополнување на Статутот на ВМРО-ДПМНЕ од 22 декември 2002 г.
- Статут на ВМРО-ДПМНЕ од 10 февруари 2003 г.
- Статутарна одлука за измена и дополнување на Статутот на ВМРО-ДПМНЕ од 30 ноември 2003 г.
- Статутарна одлука за измена и дополнување на Статутот на ВМРО-ДПМНЕ од 21 септември 2004 г.
- Статут на ВМРО-ДПМНЕ донесен на 15 октомври 2004 г.
- Статутарна одлука за изменување и дополнувања на Статутот на ВМРО-ДПМНЕ од 12 ноември 2005 година.
- Деловник за организациска поставеност и работа на органите на Унијата на млади сили на ВМРО-ДПМНЕ
- Деловник за работа на Унијата на жени на ВМРО-ДПМНЕ од 3 ноември 2005 г.

- Деловник за работа на Општинските комитети на ВМРО-ДПМНЕ од 2002 г.
- Одлука за изменување и дополнување на деловникот за работа на Општинските комитети на ВМРО-ДПМНЕ од 30 ноември 2003 г.
- Деловник за работа на Местен комитет на ВМРО-ДПМНЕ од 22 декември 2002 г.
- Правилник за дисциплинска одговорност на членовите на ВМРО-ДПМНЕ од 23 јануари 2004 г.
- Правилник за материјално финансиско работење на ВМРО-ДПМНЕ од 30 ноември 2003 г.
- Акт за системско функционирање на ВМРО-ДПМНЕ од 2003 г.
- ДОКТРИНА – вредности на ВМРО-ДПМНЕ
- Програма на ВМРО-ДПМНЕ за парламентарни избори 2006 г.,
За преродба- Преродба во 100 чекори 2006-2010 г.
- Програма на ВМРО-ДПМНЕ за парламентарни избори 2008 г.,
За преродба-Преродба во 100 чекори надградена и проширена 2008- 2012 г.
- Програма на ВМРО-ДПМНЕ за парламентарни избори 2011 г.,
Манифест за реформи и развој
- Статут на Социјалдемократскиот сојуз на Македонија од 12 септември 2009 г.
- Статут на Социјалдемократската младина на Македонија од 1 септември 2010 г.
- Програма на СДСМ „ Решенија за Македонија“
- Програма на Клубот на жени на СДСМ „ Жената е решение-
Решенија за Македонија“
- Програмска Декларација на СДММ „ Младите луѓе-најголемо богатство на општеството“
- Статут на Либерално-демократската партија од 2007 г.
- Прирачник за делување на ЛДП на општинско ниво
- Правила за работа на Либерално-демократската младина од 24 ноември 2007 г.

- Унифицирани правила за работа на општинските организации на Либерално-демократската младина од 24 ноември 2007 г.
- Закон за политичките партии од 27 октомври 2004 г.
- Закон за изменување и дополнување на Законот за политичките партии од 15 јануари 2008 г.
- Одлука на Уставниот суд на Република Македонија У.бр.12/2007 од 4 април 2007 г.
- Одлука на Уставниот суд на Република Македонија У.бр.15/2007 од 2 мај 2007 г.
- Одлука на Уставниот суд на Република Македонија У.бр.23/2007 од 2 мај 2007 г.
- Закон за финансирање на политичките партии од 1 јануари 2005 г.
- Закон за изменување и дополнување на Законот за финансирање на политичките партии од 21 октомври 2011 г.
- Мајк Галагер, Пол Мичел – Политика на изборни системи, Академски печат Скопје, 2009
- Ричард Гантер, Хозе Рамон Монтеро, Хуан Х.Линц – Политички партии, Академски печат Скопје, 2009.
- Ware, Alan. Political Parties and Party Systems. Oxford: Oxford University Press, 1996

Интернет извори

1. <http://vmro-dpmne.org.mk/>
интернет страница на ВМРО-ДПМНЕ
посетувана во текот на целокупниот период на истражување
2. <http://www.sdsm.org.mk/>
интернет страница на СДСМ
посетувана во текот на целокупниот период на истражување
3. http://vmro-dpmne.org.mk/?page_id=174

- интернет страница на Статутот на ВМРО-ДПМНЕ
посетувана во текот на целокупниот период на истражување
4. <http://www.sdsm.org.mk/Default.aspx?mId=44&Id=1>
интернет страница на Статутот на СДСМ
посетувана во текот на целокупниот период на истражување
5. <http://www.ldp.org.mk/>
интернет страница на ЛДП
посетувана во текот на целокупниот период на истражување
6. <http://www.ldp.org.mk/Dokumenti.asp>
интернет страница на Статутот на ЛДП
посетувана во текот на целокупниот период на истражување
7. http://vmro-dpmne.org.mk/?page_id=178
интернет страница на програмските документи на ВМРО-ДПМНЕ
посетена на 12.01.2012
8. <http://www.sdsm.org.mk/Default.aspx?mId=54&Id=1>
интернет страница на програмските документи на СДСМ
посетена на 12.01.2012
9. <http://www.ldp.org.mk/IzborniPlatformi.asp>
интернет страница на програмските документи на ЛДП
посетена на 13.01.2012
10. http://vmro-dpmne.org.mk/?page_id=182
интернет страница за изборните резултати на ВМРО-ДПМНЕ
посетена на 15.01.2012
11. <http://www.sdsm.org.mk/Default.aspx?mId=45&Id=1>
интернет страница за историјатот и изборните резултати на СДСМ
посетена на 15.01.2012
12. <http://www.ldp.org.mk/IstorijaNaLdp.asp>
интернет страница за историјатот и изборните резултати на ЛДП
посетена на 15.01.2012
13. http://vmro-dpmne.org.mk/?page_id=2
интернет страница на Претседателот на ВМРО-ДПМНЕ

посетена на 22.01.2012

14. <http://www.sdsm.org.mk/Default.aspx?mId=49&IId=1>

интернет страница на Претседателот на СДСМ

посетена на 22.01.2012

15. <http://www.ldp.org.mk/Pretsedatel.asp>

интернет страница на Претседателот на ЛДП

посетена на 22.01.2012

16. http://vmro-dpmne.org.mk/?page_id=189

интернет страница на генералниот секретар на ВМРО-ДПМНЕ

посетена на 24.01.2012

17. <http://www.sdsm.org.mk/Default.aspx?mId=51&IId=1>

интернет страница на секретарот на СДСМ

посетена на 25.01.2012

18. http://vmro-dpmne.org.mk/?page_id=191

интернет страница на Извршниот комитет на ВМРО-ДПМНЕ

посетена на 04.02.2012

19. <http://www.sdsm.org.mk/Default.aspx?mId=69&IId=1>

интернет страница на Извршниот одбор на Централниот одбор на

СДСМ

посетена на 04.02.2012

20. <http://www.ldp.org.mk/IzvrSenOdborNaLDP.asp>

интернет страница на Извршниот одбор на ЛДП

посетена на 05.02.2012

21. http://vmro-dpmne.org.mk/?page_id=193

интернет страница на Централниот комитет на ВМРО-ДПМНЕ

посетена на 07.02.2012

22. <http://www.sdsm.org.mk/Default.aspx?mId=52&IId=1>

интернет страница на Централниот одбор на СДСМ

посетена на 08.02.2012

23. http://vmro-dpmne.org.mk/?page_id=197

интернет страница на УМС на ВМРО-ДПМНЕ

посетена на 13.02.2012

24. <http://www.sdsm.org.mk/Default.aspx?mId=59&lId=1>

интернет страница на СДММ

посетена на 14.02.2012

25. <http://www.sdsm.org.mk/Default.aspx?mId=106&lId=1>

интернет страница на Извршниот одбор на СДММ

посетена на 14.02.2012

26. <http://www.sdsm.org.mk/Default.aspx?mId=107&lId=1>

интернет страница на Централниот одбор на СДММ

посетена на 14.02.2012

27. <http://www.sdsm.org.mk/Default.aspx?mId=108&lId=1>

интернет страница на Надзорниот одбор на СДММ

посетена на 14.02.2012

28. <http://www.ldp.org.mk/lidem.asp>

интернет страница на ЛиДеМ

посетена на 17.02.2012

29. http://vmro-dpmne.org.mk/?page_id=199

интернет страница на Унијата на жени на ВМРО-ДПМНЕ

посетена на 01.03.2012

30. <http://www.sdsm.org.mk/Default.aspx?mId=102&lId=1>

интернет страница на Клубот на жени на СДСМ

посетена на 02.03.2012

31. http://vmro-dpmne.org.mk/?page_id=201

интернет страница за партиските комисиии на ВМРО-ДПМНЕ

посетена на 07.03.2012

32. <http://www.sdsm.org.mk/Default.aspx?mId=139&lId=1>

интернет страница за партиските совети на СДСМ

посетена на 07.03.2012

33. <http://www.ldp.org.mk/OdboriNaLDP.asp>

интернет страница за партиските одбори на ЛДП

посетена на 07.03.2012

34. http://vmro-dpmne.org.mk/?page_id=195
интернет страница за Општинските организации на ВМРО-ДПМНЕ
посетена на 22.03.2012
35. <http://www.sdsm.org.mk/Default.aspx?mId=117&lId=1>
интернет страница за Градската организација на СДСМ
посетена на 25.03.2012
36. <http://www.ldp.org.mk/LDPVoVasiotKraj.asp>
интернет страница за Општинските организации на ЛДП
посетена на 26.03.2012
37. http://vmro-dpmne.org.mk/?page_id=213
интернет страница за пратеничката група на ВМРО-ДПМНЕ
посетена на 28.03.2012
38. <http://www.sdsm.org.mk/Default.aspx?mId=46&lId=1>
интернет страница за пратеничката група на СДСМ
посетена на 28.03.2012
39. <https://www.facebook.com/vmromakedonija>
facebook профил на ВМРО-ДПМНЕ
посетуван во текот на целокупното истражување
40. <https://www.facebook.com/SDSMakedonija>
facebook профил на СДСМ
посетуван во текот на целокупното истражување
41. <https://twitter.com/LDPMk>
Twitter профил на ЛДП
посетуван во текот на истражувањето
42. <http://sobranie.mk/>
интернет страница на Собранието на Република Македонија
посетувана во текот на истражувањето
43. <http://www.sec.mk/>
интернет страница на Државната изборна комисија на РМ
посетувана во текот на истражувањето
44. <http://www.vlada.mk/>

интернет страница на Владата на РМ
посетувана во текот на истражувањето

45. <http://www.time.mk/>

интернет страница за вести
посетувана во текот на истражувањето

46. <http://www.dadalos.org/mzd/parteien/Grundkurs3/parteien.htm>

интернет страница
посетена во текот на пишувањето на трудот